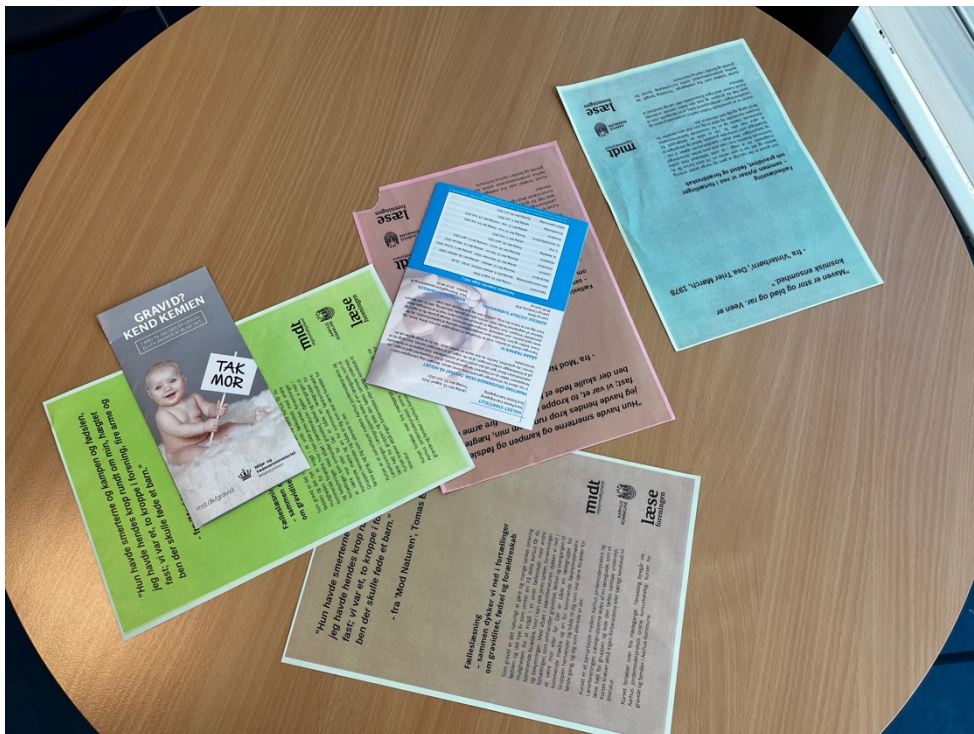

Opgavetype: Speciale

Vejleder: Anne Line Dalsgård

Uddannelsesinstitution: Aarhus Universitet, Almen antropologi

Skønlitterær fødselsforberedelse

Om guidet fælleslæsning for gravide

Cecilie Herfurth

Indholdsfortegnelse

Introduktion.....	4
<i>Baggrund.....</i>	<i>6</i>
Fødselsforberedelsens samfundsmæssige relevans	6
Guidet fælleslæsning som antropologisk felt	8
<i>Problemformulering.....</i>	<i>9</i>
<i>State of the art.....</i>	<i>10</i>
Overgang.....	11
Biopower	12
Autoritativ viden.....	13
<i>Oversigt over speciale.....</i>	<i>15</i>
Metode.....	17
<i>Feltarbejde.....</i>	<i>17</i>
<i>Dataindsamling.....</i>	<i>18</i>
<i>Position i felten.....</i>	<i>21</i>
<i>Etiske refleksioner.....</i>	<i>23</i>
Den kollektive erfaring?	26
<i>Systemets udvikling.....</i>	<i>27</i>
<i>At føde i Region Midtjylland.....</i>	<i>30</i>
<i>Guidet fælleslæsning for gravide.....</i>	<i>32</i>
Olivias historie: identitet gennem fællesskab.....	33
Lauras historie: huller i systemet.....	35
<i>Fælles eller ej?.....</i>	<i>38</i>
Fra individ til kollektiv	39
<i>Opsummering på kapitel.....</i>	<i>42</i>
Litteraturens rolle.....	45
<i>Resonans.....</i>	<i>46</i>
<i>Spejle, vinduer og skydedøre.....</i>	<i>49</i>
<i>Poetisk begivenhed.....</i>	<i>54</i>
<i>Det fælles tredje/fjerde.....</i>	<i>58</i>
<i>Opsummering på kapitel.....</i>	<i>60</i>

Et alternativ?	63
<i>Effekt</i>	64
Rummet	67
Føreløbet.....	68
Graviditet	69
Et alternativ	70
Kritik.....	71
<i>Den tidlige mødregruppe</i>	72
<i>Overgang</i>	74
Øjeblikke af transformation.....	77
<i>Opsummering på kapitel</i>	78
Konklusion	80
Kollektive erfaringer?.....	81
Litteraturens rolle	82
Et alternativ?.....	83
<i>Bidrag til felten</i>	85
<i>Begrænsninger</i>	85
Bibliografi	87
Abstract	92

Det er i det hele taget vigtigt for en kvinde at tale om sin fødsel. Det er jo hendes livs oplevelse. Skulle hun virkelig holde den for sig selv?

I århundreder har denne kollektive erfaring været stuvet af vejen. Været henvist til lukkede kvindekredse som ammestuesnak – fyldt med forvirrede forestillinger, tabuer og overtro. Nu, hvor kvinderne er ved at få en større bevidsthed om deres egen situation, begynder hele dette billede at ændre sig.

Dea Trier Mørch, 1976, Vinterbørn, s. 266

Introduktion

Følgende speciale bygger på empiri fra et feltstudie i metoden guidet fælleslæsning som tilbud for gravide. Specialets analyser arbejder empirisk i et samfundsmæssigt krydsfelt mellem *kultur som sundhedsfremme* og *fødselsforberedelse*. Teoretisk placerer det sig mellem diskussioner af overgangsritualer og forhandling af autoritativ viden i sundhedssystemet.

Med kultur som sundhedsfremme tages der i specialet udgangspunkt i WHO's rapport fra 2019, som indeholder en større samlet metaanalyse af evidensen bag kulturens rolle i sundheds- og helbredsforbedelse (Fancourt & Finn, 2019). Rapporten beskriver, hvordan tværfaglige projekter på tværs af medlemslandene har vist gavnlig effekt på det, der kaldes "prevention and promotion, and management and treatment" af både fysisk og mental helse (Ibid., s. vii). Rapporten afgrænser yderligere de to elementer af begrebet: *kultur* ('arts') og *sundhed*. Kultur defineres af WHO ud fra en række kriterier så som, at der skal være tale om et kreativt objekt, som selvstændigt kan vurderes (så som skønlitteraturen eller det at blive læst højt for). Dette objekt skal skabe en forestillingsoplevelse for både producenten og brugeren og provokere en følelsesmæssig reaktion (Ibid., s. 1). WHO fremhæver en række kategorier af kunst og kultur, der lever op til ovenstående kriterier. Her er skønlitteratur en overordnet kategori, og aktiviteterne at skrive, læse og deltage i litteraturfestivaler er eksempler på litterære aktiviteter, der opfylder kriterierne for 'kultur' (Ibid.). WHO fremhæver, hvordan sundhed også er rodfæstet i det omkringliggende samfund, og at der foruden et subjektivt sundhedskriterie også er tale om en ydre påvirkning både på individets oplevelse af egen sundhed og samfundets vurdering af samme (Ibid., s. 2). I Region Midtjylland, hvor mit feltarbejde har fundet sted, har man søsat et udviklingsprojekt med netop titlen "Kultur som sundhedsfremme" (Region Midtjylland, u.å.-d). Her står to special- og kulturkonsulenter i

spidsen for at inkorporere kunst og kultur i regionens sundhedsfremmende arbejde samt for patientens oplevelse af et forløb eller ophold. Både kulturkonsulent Mikkel Ottow og direktør for Sundhedsstyrelsen Søren Brostrøm fremhæver vigtigheden i det tværfaglige arbejde i et sundhedsfagligt miljø (Ottow, 21/8-17).

Med fødselsforberedelse skelnes der i specialet mellem tre typer: offentlig udbudt fødselsforberedelse, private tilbud og *alternative metoder*. Mit primære fokus er på de offentlige tilbud (primært i Region Midtjylland, hvor mit feltarbejde fandt sted, sekundært på landsplan i Danmark) samt det jeg kalder alternative metoder. Herunder tænker jeg tilbud som guidet fælleslæsning for gravide, men også podcastmediet, sociale medier og læsning generelt som gravide benytter sig af. På Borger.dk kan man under fanen 'Sundhed og sygdom' og videre 'Graviditet og fødsel' læse, at fødselsforberedelse består af undervisning i, hvad man skal undgå/bør gøre under graviditeten, fødsels forløb og smertelindring i den forbindelse samt "barnets første dage, ernæring, søvnvaner og om at blive familie" (borger.dk, u.å.). Her er der tale om en overordnet beskrivelse af, hvad fødselsforberedelse er, men det er ikke desto mindre tæt på beskrivelsen af et offentligt udbudt kursus i fødselsforberedelse som Region Midtjyllands to timers kursus "Forbered dig til fødslen" ved Aarhus Jordemoderpraksis – et kursus i "fødslen – tiden derhjemme og tiden på fødegangen" (Region Midtjylland, u.å.-b) forbeholdt førstegangsførelse.

Slutteligt ønsker jeg at introducere Læseforeningen samt metoden guidet fælleslæsning, da et kendskab til disse er afgørende for forståelsen af specialets felt. Projektet jeg var tilknyttet, var skabt i et samarbejde mellem den social frivillige forening, Læseforeningen, og Aarhus Universitet. De to var sammen interesseret i for andet år i træk at afprøve metoden guidet fælleslæsning som fødselsforberedelse. For ikke at stille endnu et privat alternativ til de offentlige tilbud til rådighed opsøgte man Aarhus Jordemoderpraksis og foreslog et samarbejde. De takkede ja, og deres rolle bestod i at sætte kurset op i deres online kursuskatalog, reklamere for projektet/kurset med plakater og flyers fra Læseforeningen i praksissens venteområder samt at stille lokale og service til rådighed til møderne i grupperne. Der var oprindeligt midler til to hold for gravide samt to hold for partnere, hvoraf kun det ene blev realiseret grundet manglende tilmelding. Læseforeningen er den danske søsterorganisation til britiske The Reader Organisation (Steenberg, 2013, s. 836) og arbejder med "at bringe litteraturen ud, hvor den gør gavn, og skabe litterære åndehuller for mennesker i alle livssituationer og på tværs af sociale lag" (Læseforeningen, u.å.-b).

Det gør de via metoden guidet fælleslæsning i forskellige landsdækkende læsegrupper, drevet og ledet af frivillige læseguidere. Guidet fælleslæsning ”er en metode udviklet til at dele skønlitterære læseoplevelser gennem live-læsning i mindre grupper af 4-8 deltagere” (Læseforeningen, u.å.-a). Deltagerne mødes med en læseguide, som har udvalgt og medbragt dagens litteratur, bestående af et stykke prosa (typisk et romanuddrag eller en novelle) samt poesi i form af et digt. Uden den større indledende snak, hvilket er min erfaring også er individuelt fra gruppe til gruppe, starter læseguiden dagens højtlesning. Deltagerne kan følge med i deres eksemplarer af teksten, men lytter ellers til den langsomme og tydelige oplæsning. Undervejs i den længere tekst (prosaen) holder guiden pauser, og her opstår der rum for samtale og undren. Guiden vil typisk spørge deltagerne, hvad de oplever, læser, fornemmer ved det netop oplæste, og nogle samtaler vil tage udgangspunkt heri, hvor andre vil tage afstikkere til andre associationer. Sådan fortsætter gruppen teksten ud, og til slut læses dagens digt højt først to gange af guiden, efterfulgt af en samtale om det oplæste, og slutteligt en sidste højtlesning fra en frivillig deltager. Fremgangsmetoden er tydelig og ens for hvert møde, og guiderne er uddannet i at følge denne procedure på samme måde.

Baggrund

For at forstå hvilken kontekst specialet skriver sig ind i, vil jeg her beskrive fødselsforberedelsens samfundsmæssige relevans, hvor jeg blandt andet kommer omkring det at være (kommende) forælder i dag, som jeg argumenterer for indebærer en splittelse mellem et stadigt eksisterende behov for kollektivitet i en individualiserende og konkurrencepræget kultur. Jeg vil i kapitlet ”Kollektive erfaringer?” gennemgå den historiske udvikling af fødselsforberedende kurser i en dansk kontekst. Udover den samfundsmæssige relevans vil jeg i dette baggrundsafsnit gennemgå den antropologiske felt af guidet fælleslæsning. Her vil jeg tydeliggøre, hvordan metoden og dens virkninger allerede er beskrevet af mange antropologer før mig. Jeg vil ydermere beskrive de undersøgelser, jeg primært har baseret mine analyser på.

Fødselsforberedelsens samfundsmæssige relevans

Mit feltarbejde fandt sted i en tid hvor samtaler om graviditet, fødsel og moderskab er blevet offentlige. Som det kan læses i citatet i kapitlets start, beskrev Dea Trier Mørch i 1976, hvordan det

”i det hele taget [er] vigtigt for en kvinde at tale om sin fødsel. Det er jo hendes livs oplevelse. Skulle hun virkelig holde den for sig selv?” (Trier Mørch, 1976, s. 266). At kvinder har brug for at italesætte, fremhæve, dykke ned i og bruge tid på deres graviditeter, fødsler og forældreskab er ikke noget nyt fænomen, men hvad virker nyt er måden, hvorpå det i dag får lov at fylde i medie billedet og kunsten, herunder skønlitteraturen. Ifølge chefredaktør på Litteratursiden.dk, Lise Vandborg, er det nye – foruden mængden af udgivelser – de mange nuancerede stemmer, der får lov at repræsentere ”det moderne forældreskab” i litteraturen (Vandborg, u.å.).

forældre i dag med den konsekvens, at forældrene føler sig utilstrækkelige og brænder ud (Ibid.).

Det er mit indtryk på baggrund af samtaler med familie og venner samt de fortællinger der eksisterer på diverse medier, at der findes et paradoks mellem individualisering og et stadig eksisterende behov for hjælp og støtte, i hvad der i en dansk kontekst anses for at være en stor social, kropslig og personlig omvæltning, ved indtrædelsen i forældreskabet. Hos Dea Trier Mørch i romanen *Vinterbørn* oplever vi den samhørighed og det fællesskab, kvinderne på svangreafsnittet i vinteren 1975-76 oplevede, når de lå og ventede på at føde deres børn eller på barselsafsnittet efter fødslen. En nyere roman skildrer trangene til fællesskabet og en hungren efter et ”mødrenes hus” i bogen af samme titel, der beskriver en lang og hård fødsel, som ender et mentalt sted i Mødrenes hus, hvor:

”Nogle af os kom med opsvulmede tredjedagsbryster, der sad stramt ind til kroppen, hvorfra mælken hele tiden løb. Andre havde store bryster, der hang ned langs ribbenene. Nogle af os havde kun ét bryst, og få af os havde slet ingen, for det var ikke os, der havde født, men det var kun os, der var tilbage nu, og kun os, der kunne passe barnet, og vi holdt det så tæt ind til kroppen, at pulsen begyndte at dunke endorfinhårdt i takt med et lille hjerte.

Nogle kom humpende, stadig med bækkenløsning og vand i de hævede hænder og fødder.”

(Duvå, 2022, s. 225)

Men som Olga Ravn beskriver det i romanen *Mit arbejde*, er det i samfundets bedste interesse at opretholde illusionen om ’den lykkelige mor’, og når ikke hun bliver lykkelig i enten graviditets- eller fødselsøjeblikket, har hun ”fejlet som samfundsborger” og ikke formået ”at kunne løfte sin tildelte opgave, at miste sin position og identitet.” (Ravn, 2020, s. 354) Og pladsen til de svære følelser, det tunge sind og alt, der ikke har med lykke og taknemmelighed at gøre, pakkes væk og gemmes i det private, hvor det bliver stadig tungere at bære.

Guidet fælleslæsning som antropologisk felt

Guidet fælleslæsning som antropologisk felt har efterhånden eksisteret i en længere årrække, og er over tid blevet undersøgt af mange forskere og i mange forskellige sammenhænge. Jeg skriver mig derfor ind i et allerede eksisterende, og relativt til sin alder, grundige forskning. Jeg vil her fremhæve de forskere, jeg har stiftet bekendtskab med i større eller mindre grad, undervejs i tilblivelsen af dette speciale.

I 2021 blev Charlotte Ettrup Christiansen, under vejledning af Anne Line Dalsgård, som også er vejleder på mit speciale, færdiguddannet Ph.d. på baggrund af hendes feltarbejde omkring blandt andet guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge, et arbejde hun i 2022 modtog Aarhus Universitets Forskningsfonds talentpris for (Aarhus Universitets Forskningsfond, 14/6-23). Særligt Christiansen og Dalsgårds artikel ”The Day We Were Dogs: Mental Vulnerability, Shared Reading, and Moments of Transformation” (2021) har udgjort en vigtig del af den litteratur og teori, jeg har brugt i arbejdet med min egen empiri. Når det særligt er denne artikel, jeg har fundet relevant at bruge i sammenhæng med mit speciale, er det fordi den fokuserer på selve det, der sker under læsningen samt på deltagernes oplevede effekt af forløbene (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 1). Denne artikel er også en god introduktion til det at lave feltarbejde omkring guidet fælleslæsning og læsegrupper generelt, og den hjælper til at opsummere meget af det arbejde, antropologer gennem tiden har lavet inden for samme eller lignende felt:

”Previous research indicates that shared reading both generates a sense of social community and promotes individual processes of change (Dowrick et al. 2012; Billington, Davis, and Farrington 2013; Steenberg, Bräuner, and Wallot 2014; Longden et al. 2015; Steenberg 2016). Specifically, it has been reported that shared reading has healing effects and the potential to alleviate depression and anxiety as well as creating existential meaningfulness and well-being.” (Ibid., s. 4)

Fokus her er på de terapeutiske (om end intentionelle eller ej) effekter af metoden samt disse effekters påvirkning på deltagernes videre liv, hvilket er min opfattelse at meget af det antropologiske arbejde, der er lavet inden for feltet af guidet fælleslæsning, undersøger.

Af de artikler jeg ydermere har baseret min baggrundsviden på, arbejder også henholdsvis Elanor Longden et al. (2015) og Mette Steenberg (2013) med guidet fælleslæsning i en

sundhedsfremmende kontekst. Longden et al. undersøger ”community-based” potentialer ved læsning med udsatte eller sårbare medlemmer af mindre samfund (Longden et al., 2015). Steenberg har i det medicinske tidsskrift *Månedsskrift for almen praksis*, fremlagt potentialet for brugen af litteratur (og guidet fælleslæsning) som et ”bivirkningsfrit ’produkt’, som både patient og læge med fordel kan spejle sig i” (Steenberg, 2013). En anden del af felten med guidet fælleslæsning, antropologer også har behandlet, handler om selve læsningen. I Kjell Ivar Skjeringstad og Thor Magnus Tangerås (2019) artikel ”Shared reading as an affordance-nest for developing kinesic engagement with poetry: A case study”, undersøger de, hvordan guidet fælleslæsning kan hjælpe personer, der normalt finder poesi svær at læse, med at øge deres koncentration og få læsningen til at give mening for dem (Skjeringstad & Tangerås, 2019). Steenberg har også arbejdet med denne side af felten. I artiklerne ”Text Technology: Building Subjective and Shared Experience in Reading” (skrevet i samarbejde med Pernille Bräuner og Sebastian Wallot, 2014) samt ”Facilitating Reading Engagement in Shared Reading” (skrevet med blandt andre førnævnte Charlotte Ettrup Christiansen og Anne Line Dalsgård, 2021), undersøger hun undersøger hun blandt andet læseguidens rolle som facilitator af ”text-reader relations” (Steenberg et al., 2014, s. 357) samt deltagernes engagement generelt (Steenberg et al., 2021, s. 229).

Slutteligt vil jeg nævne Anna Liv Bolther, Joke-Gesine Haben og Anne Line Dalsgårds bidrag til antologien ”Shared Reading i Skandinavien: forskning og praksis” (2022), skrevet på baggrund af det pilotprojekt, som lægger forud for projektet guidet fælleslæsning for gravide, som jeg fik mulighed for at undersøge under mit feltarbejde. Bolther et al. har undersøgt det første pilotprojekt med guidet fælleslæsning for gravide, og beskriver i kapitlet ”både motivationen for at afprøve en ny fødselsforberedelsesmetode, litteraturvalg, selve forløbet og de første forskningsmæssige resultater af en tilknyttet antropologisk undersøgelse” (Bolther et al., 2022, s. 292).

Problemformulering

På baggrund af ovenstående vil jeg i dette speciale undersøge, hvordan guidet fælleslæsning har indvirkning på en række kvinders oplevelser med graviditet og forestående fødsel, og på den

baggrund diskutere, hvordan fælleslæsningen indgår i transitionen fra gravid til mor i samspillet med sundhedssystemets autoritative viden om fødsel og moderskab.

Jeg vil undersøge tre elementer af fælleslæsningen for gravide. Jeg gør dette i tre ligestillede kapitler, som supplerer hinanden og samles i specialets konklusion. I konklusionen vil jeg se på, hvorvidt de tilsammen kan sige noget om metodens relevans som fødselsforberedende tilbud. De tre elementer, jeg i specialets tre kapitler vil redegøre for, analysere og diskutere, er: eventuelle kollektive erfaringer kvinderne i mellem; litteraturens rolle og betydning for kvinderne; samt eventuelle afledte effekter af fælleslæsningen.

Mit fokus på eventuelle kollektive erfaringer inkluderer spørgsmålet om, hvad der i sin tid motiverede kvinderne til at tilmelde sig denne form for alternativ til den biomedicinske fødselsforberedelse. Min undersøgelse af dette indeholder en redegørelse og analyse af kvindernes baggrund og bevæggrunde for deltagelse i guidet fælleslæsning for gravide. Jeg diskuterer, hvorvidt det at de er gravide, er en samlende faktor, som kan skabe kollektive erfaringer under møderne i læsegrupperne. Jeg sætter dette ind i den biomedicinske kontekst, som jeg redegør for, at deltagerne i kraft af deres graviditeter indtræder i.

I det andet analysekapitel undersøger jeg skønlitteraturens rolle for deltagernes oplevelser. Undersøgelsen indeholder en redegørelse for- og analyse af empiriske fund af deltagernes møde *med* og *om* skønlitteraturen. Jeg diskuterer skønlitteraturens betydning for deltagernes oplevelser med forløbene i lyset af forrige element af kollektivitet. Jeg introducerer begrebet 'fælles tredje' og spørger, hvorvidt der her er tale om et fælles fjerde.

Sidste analysekapitels fokus på eventuelle afledte effekter fokuserer på deltagernes oplevelser af virkningen af fælleslæsningen og de virkninger, jeg har observeret hos dem. Undersøgelsen indeholder en redegørelse for empiri i form af deltagernes udtalelser omkring forløbene samt mine analyser af gennemgående tematikker for deltagerne. Jeg diskuterer her guidet fælleslæsning for gravide som et muligt transitionsrum i graviditeten.

State of the art

Besvarelsen af min problemformulering vil bidrage til et forskningsfelt, som består primært af tre temaer: teori om overgang og ritualer, et biomedicinsk vidensregime og (forhandling af) autoritativ

viden. Jeg vil i det følgende beskrive de antropologiske teorier, jeg i specialets analyser og diskussioner primært arbejder indenfor.

Overgang

Teori om overgang og transitionsriter er svær at komme uden om, når graviditet og fødsel undersøges antropologisk. Det skyldes til dels Arnold Van Genneps oprindelige arbejde med *Rites de Passage* (1960), hvor han gennemgår en række observationer han har gjort omkring forskellige overgange i en persons liv på tværs af forskelligartede kulturer. Han fandt at "the life of an individual in any society is a series of passages from one age to another and from one occupation to another." (Van Gennep, 1960b, s. 2-3). Når jeg påstår at ritualteori er svær at komme udenom når det gælder specialets tematikker, er det fordi disse teorier, ifølge blandt andre Van Gennep, særligt gør sig gældende i forbindelse med overgangen til moderskabet, i forbindelse med graviditet og fødsel (Ibid., s. 11). Van Gennep argumenterer for, hvordan enhver overgang i et menneskes liv består af tre typer af ritualer: de pre-liminale riter, der har til formål at separere individet fra det omkringliggende samfund, de liminale riter, der har transformerende karakter samt de post-liminale riter, der har til formål at reintegrere individet i sit samfund i sin nye form (Ibid., s. 11).

Antropolog Helle Ploug Hansen (1990) sætter midlertidigt spørgsmålstegn ved ukritisk at tænke Van Genneps teorier om transitionsriter i forbindelse med graviditet og fødsel i en dansk kontekst (Ploug Hansen, 1990, s. 70). Det gør hun efter også at have argumenteret for, hvordan graviditet og fødsel i ethvert samfund indgår "i en social ramme, og bliver givet kulturel betydning" (Ibid., s. 66). Når hun argumenterer imod den direkte anvendelse af Van Genneps teorier, er det fordi hun finder, at to af de tre førnævnte faser af en overgang (de pre-liminale og den post-liminale riter) er svære at sætte lige universelt op som værende ens og gældende for alle gravide og fødende i det danske system (Ibid., s. 70). Ploug Hansen fremhæver antropologen Victor Turner, som netop "betragter ritualen som en transformativ performance" (Ibid.), hvilket betyder, at han fokuserer primært på, hvordan transitionsriter er netop transformerende samt hvordan ritualen "således [har] en forvandlerende eller ændrende karakter (Turner 1979:234)" (Ibid.). Ploug Hansen bruger Turners arbejde med overgangsteori til at beskrive, hvordan danske kvinder "befinder [...]"

sig i en liminal fase [...], hvor de ikke længere er klassificerede og endnu ikke klassificeret” (Ibid.) – det Turner beskriver som at være *Betwixt and Between* (Turner, 1964).

Biopower

En teoretiker, der kan hjælpe til at kaste lys over nogle af aspekterne ved at være en samfundsborger – med en krop – samt hvad det indebærer af præmisser og konsekvenser, finder vi i Michel Foucault (1978) og hans begreber om *biopower* og *biopolitics*. Foucaults teorier handler om magt, hvordan denne udøves samt hvilke konsekvenser det har (Peggs & Smart, 2018, s. 61). I teksten ”Right of Death and Power over Life” fra *The History of Sexuality vol. 1*, beskriver Foucault, hvordan statens magt over individet startede som en direkte magtudøvelse ved at bestemme, hvem af borgerne der måtte leve og dø (Foucault, 1978, s. 136). Udviklingen har senere ført i retningen af ikke kun at kunne indebære magten til at lade folk dø, men også skabe mulighederne for at opretholde liv (Ibid., s. 138).

Ifølge Foucault findes der to måder at anskue kontrollen og udøvelsen af magt fra statslige institutioner til samfundsborger på: ved at se kroppen som maskine, og dermed et nytteredskab til gavn for det statslige apparat, og ved at se kroppen som biomedicinsk art, der er i stand til at skabe nyt liv og deraf nye maskiner (Ibid., s. 139). Dette tilskriver han ydermere udviklingen af kapitalismen, som ikke havde været mulig uden brugen af mennesker til at sikre økonomisk vækst og statslig udvikling (Ibid., s. 141). Siden kapitalismen ikke synes at have sluppet sit tag i særligt de vestlige samfund, synes Foucaults teori om statslig magt udøvet over befolkningen via *biopower* og *biopolitics*, stadig relevant:

”Society’s control over individuals was accomplished not only through consciousness or ideology but also in the body and with the body. For capitalist society, it was *biopolitics*, the biological, somatic [and] the corporeal that mattered more than anything else. The body is a *biopolitical* reality; medicine is a *biopolitical* strategy.” (Peggs & Smart, 2018, s. 64)

I tråd med forrige afsnit om overgangsteori, beskriver den amerikanske antropolog Robbie Davis-Floyd, hvordan hun ser en version af ovenforstående i forbindelse med amerikansk fødselskultur. Davis-Floyd beskriver, hvordan:

”Although pregnancy and childbirth are life-changing events, in our technocratic, technologically oriented society, there appears to be no society-wide spiritual or humanistic

rite of passage to initiate the newborn mother and child into American life. There is, however, a standardization of medical procedures for childbirth across this country – a standardization reminiscent of the standardized rituals that make up rites of passage in traditional societies.” (Davis-Floyd, 2022a, s. 1)

Hun beskriver, hvordan hun ser udviklingen af fødsler fra hjemmet til hospitalerne, som en måde at forsøge at vinde kontrol over det naturlige og ukontrollerbare, som en barnefødsel udgør, ved at udføre standardiserede obstetriske ritualer, som den amerikanske stat på baggrund af fysiologiske og naturvidenskabelige bevæggrunde, dermed tvinger ned over den fødende krop, og som styrker overbevisningen om teknologiens overlegenhed i forhold til naturen (Ibid., s. 1-2).

Autoritativ viden

Den tredje antropologiske felt, jeg her ønsker at fremhæve, er førnævnte Davis-Floyds arbejde med autoritativ viden indenfor fødselsområdet. Når jeg skal undersøge brugen af alternativer til fødselsforberedelse, finder jeg det relevant at se på, hvilke (videns)strukturer deltagerne i læsegrupperne for gravide arbejder med og muligvis imod. Nedenstående gennemgang er baseret på Davis-Floyds bog ”Childbirth and Authoritative Knowledge: Cross-Cultural Perspectives”, dog anerkender Davis-Floyd selv antropologen Brigitte Jordans arbejde med antropologi om fødsler som forgangsarbejde for hendes felt (Davis-Floyd, 2022b, s. 22).

Ifølge Davis-Floyd, vil der indenfor ethvert område, eksistere flere forskellige videnssystemer. Nogle kommer til at blive vægtet højere end andre, enten fordi de mere effektivt forklarer ’realiteten’ for os (det hun kalder ’efficacy’), eller fordi de bliver forbundet med en strukturel magt (’structural superiority’) – og for det meste er begge parametre til stede (Davis-Floyd, 1997, s. 56). Hun beskriver nærmere, hvordan der i de fleste tilfælde er tale om ligeværdige, parallelle videnssystemer, og hvordan mennesker er i stand til at bevæge sig imellem dem, og gøre brug af dem alt efter formål og interesse. Hun beskriver dog ydermere, hvordan det bliver problematisk, hvis én type viden legitimeres som autoritativ, og alternativer dermed bliver devalueret eller helt afvist. Det problematiske ved denne udvikling er, ifølge Davis-Floyd, at de, der i et sådant tilfælde trodser denne autoritative viden og henvender sig til et alternativt videnssystem, vil blive set som ”backward, ignorant, and naive, or worse simply as troublemakers” (Ibid.).

Davis-Floyd opsummerer den autoritative videns magt ved at fremhæve, at det ikke handler om, at den er korrekt, men at det er den gældende i et system (Ibid., s. 58):

“By authoritative knowledge I mean, then, the knowledge that participants agree counts in a particular situation, that *they* see as consequential, on the basis of which *they* make decisions and provide justifications for courses of action. It is the knowledge that within a community is considered legitimate, consequential, official, worthy of discussion, and appropriate for justifying particular actions by people engaged in accomplishing the tasks at hand.” (Ibid.)

I ovenstående citat er *they* mere end blot autoritære personer; Davis-Floyd argumenterer for, at autoritativ viden ikke er forbundet til netop personer i autoritære positioner, derimod er der tale om det hun kalder ”the local version of authoritative knowledge” (Ibid.), som autoritære personer så kan købe ind på, men ikke nødvendigvis har magten til, at forandre nu og her udelukkende i kraft af deres position (Ibid.).

Davis-Floyds tanker og teorier skal forstås i en amerikansk kontekst, en fødselskultur som er langt mere domineret af den obstetriske viden. Hun fremhæver selv de skandinaviske lande (blandt andre) som modstykker hertil, hvor fødsler (og ’prenatal care’) primært håndteres af jordemødre (Davis-Floyd, 2022b, s. 22). Når jeg vælger at oversætte teori om autoritativ viden til en dansk kontekst, handler det dermed om de små forhandlinger af autoritativ viden, der sker når f.eks. et alternativt tilbud til den klassiske biomedicinske fødselsforberedelse tilbydes i det offentlige system i Danmark.

I artiklen ”Preparing for motherhood: Authoritative knowledge and the undercurrents of shared experience in two childbirth education courses in Calgari, Italy” fra *Medical Anthropology Quarterly* (2000) undersøger Suzanne Ketler, hvordan den autoritative viden inden for området af fødselsforberedelse bliver forhandlet (Ketler, 2000, s. 138). Ketler skelner mellem den biomedicinske viden præsenteret af fagpersoner for deltagerne som undervisning, og erfaringsviden, der udveksles deltagerne i mellem og sommetider fra underviser til deltagerne, som er af mere personlig og intim karakter (Ibid.). Ketler fremhæver, at hun gennem sin tid i felten, har observeret, hvordan deltagerne underminerer betydningen af den erfaringsbaserede viden. Hun beskriver det som ”the ideology of exclusive motherhood”, som er idéen om, at de erfaringer man gør sig i forældreskabet (og herunder også graviditet og fødsel) på én gang er både eksklusive for dem, der har gennemlevet det og så individuelle, at de ikke kan bruges i en universel sammenhæng og dermed ikke har en værdi, der kan gives videre (Ibid., s. 143). Deltagerne selv devaluerer

dermed erfaringsviden og vægter værdien af den biomedicinske undervisning højere, når de bliver spurgt ind til dette. Ketler har dog samtidig observeret, hvordan det forholder sig anderledes, når hun efter fødslerne møder kvinderne igen og evaluerer forløbene. Her er det relationerne til de andre deltagerne og alt det imellem den egentlige undervisning, der har vist sig værdifuldt for dem. Ketler argumenterer for, hvordan særlige sociale omstændigheder (så som mindre og dermed mere intime hold og lokaler samt få og gennemgående undervisere, der over tid bliver fortrolige med deltagerne) hjælper til at skabe de rammer, der muliggør at den autoritative viden kan indeholde andet og mere end blot den biomedicinske virkelighed (Ibid., s. 148).

Oversigt over speciale

Specialet består foruden den netop læste introduktion af fem yderligere kapitler. Først venter et metodekapitel, som vil gennemgå det feltarbejde, specialet bygger på inklusiv en redegørelse for den dataindsamling, der ligger bag specialets empiri samt refleksioner over min position i felten og generelle etiske spørgsmål.

Det første af de tre analytiske kapitler har jeg kaldt ”Kollektive erfaringer?”. Her vil jeg søge svar på følgende spørgsmål: hvilket (lokal kulturelt) system indskriver kvinderne sig i, når de bliver gravide i Region Midtjylland? Hvilke eksempler på individuelle motivationsfaktorer findes blandt deltagerne, og hvad kan de vise os om henholdsvis det at være gravid og motivation til at indgå i en læsegruppe? Er det at være en gravid en samlende faktor for deltagerne, og dermed årsag til eventuelle kollektive erfaringer forud for eller under læsningen?

Det andet af de tre analytiske kapitler hedder ”Litteraturens rolle”. Her vil jeg søge svar på følgende spørgsmål: hvordan skal vi forstå øjeblikke af særlig god forbindelse deltagerne i mellem eller deltagerne og teksterne i mellem? Hvordan ser det ud, når deltagerne har en særlig oplevelse *med* litteraturen? Hvordan ser det ud, når deltagerne har en særlig oplevelse *om* litteraturen med hinanden? Kunne det tænkes, at deltagerne havde fået samme eller et lignende udbytte af et andet tilbud om alternativ til den biomedicinske fødselsforberedelse evt. inden for samme genre af kultur som sundhedsfremme?

Det tredje analytiske kapitel har jeg kaldt ”Et alternativ?”. Her vil jeg stille følgende spørgsmål: hvad fortæller deltagerne om deres oplevelser med guidet fælleslæsning for gravide?

Har de oplevet deres deltagelse som havende haft en påvirkning på oplevelsen af deres graviditeter?
Kan deltagelsen ses som havende haft betydning for kvindernes overgang til forældreskabet?

Slutteligt venter en konklusion, som opsummerer og reflekterer over specialets undersøgelser og fund, inklusiv en mulig anerkendelse af metoden som tilføjelse til eksisterende offentlig fødselsforberedelse. Konklusionen indeholder ydermere en kort analyse af specialets bidrag til feltet af guidet fælleslæsning samt refleksioner over specialets begrænsninger.

Metode

Følgende kapitel har til formål at introducere læseren i mit feltarbejde forud for specialet. Jeg vil her beskrive feltens afgrænsning, min adgang til felten, mine møder i felten samt den dataindsamling specialets empiri er skabt af. Under afsnittet 'Position i felten' vil jeg reflektere over min rolle i læsegrupperne for gravide, og i afsnittet 'Ethiske refleksioner' vil jeg reflektere over de etiske dilemmaer, jeg oplevede i forbindelse med at arbejde med gravide kvinder og nybagte mødre.

Feltarbejde

Mit feltarbejde fandt sted fra april 2022 til september samme år. Over de seks måneder fandt min primære dataindsamling sted i månederne april og maj, hvor jeg fulgte to hold med fælleslæsning for gravide hos Aarhus Jordemoderpraksis i Skejby, Aarhus. Jeg mødtes med begge hold fire gange hver tirsdag eftermiddag i halvanden time. De fysiske rammer om læsegruppen var stillet til rådighed af Aarhus Jordemoderpraksis, og udover at møderne fandt sted i jordemødrenes konsultationslokaler, lånte vi termokander, krus med mere fra personalets spisestue. Efter første møde med første gruppe tilbød jeg begge læseguiden at komme tidligere end de gravide deltagere og hjælpe med at stille op og gøre klar. En enkelt gang måtte vi låne jordemødrenes kopimaskine til en nødkopiering, men det var mit indtryk, at personalet på stedets kontor ikke nødvendigvis kendte meget til vores tilstedeværelse.

Foruden deltagelsen i de to grupper har jeg efterfølgende interviewet alle de deltagere, der vendte tilbage på min interviewforespørgsel. Det blev til seks interviews med de i alt otte deltagere. To af de seks interviews foregik hjemme hos mig, de fire andre deltagere tog jeg hjem til med min optager og noter. Foruden de seks interviews med deltagere foretog jeg to

fokusgruppeinterviews omhandlende fødselsforberedelse med kvinder fra mit eget netværk. Det første interview var med tre gravide kvinder, det andet var med to kvinder, der på interviewtidspunktet havde født for henholdsvis 6 måneder og 2,5 år siden.

Mit første møde med en af Læseforeningens grupper med guidet fælleslæsning var i starten af februar 2022 kort efter, at jeg af min vejleder var blevet introduceret til muligheden for at deltage i projekt guidet fælleslæsning for gravide. Jeg har ydermere deltaget i en læsegruppe for gravide under litteraturfestivalen LitteratureXchange i juni 2022.

Dataindsamling

Under feltarbejdet var mine primære metoder for dataindsamling deltagerobservation og interviews. Det følgende indeholder en beskrivelse af metoderne i korte træk samt en længere beskrivelse af, hvordan nævnte metode indgik i mit feltarbejde.

Min primære metode var deltagerobservation. Under møderne med læsegrupperne sad jeg med om bordet dels som deltager og dels som observatør. I starten af de første møder blev deltagerne bedt om at læse og underskrive samtykkeerklæringer, hvis de ville. Det var muligt at deltage i læsegruppen uden at give samtykke til deltagelse i forskningen, men ingen valgte denne mulighed. Hver gang vi mødtes, havde jeg et spørgeskema med, hvor deltagerne svarede kort på tre spørgsmål før- og efter hver læsning.:

Dagens spørgsmål Til brug for forskning	EFTER LÆSNINGEN
Dato:	Lige nu er jeg fuld af:
Navn (fiktivt, men brug det samme hver gang):	
FØR LÆSNINGEN	
For tiden er jeg mest bekymret for:	Dette rørte mig særligt i læsningen:
For tiden er jeg mest glad for:	
Jeg er kommet til læsegruppen i dag med en følelse af:	Mit store spørgsmål er lige nu:

Billede 1 Spørgeskemaet "Dagens spørgsmål"

Jeg deltog i læsningen og samtalerne imellem de oplæste tekstpassager, og selvom jeg ikke var gravid på tidspunktet for grupperne, er jeg mor og har derfor oplevet både graviditet, fødsel og moderskab på egen krop. Det var tydeligt for deltagerne, at mit udgangspunkt var anderledes end deres, men de var på forhånd indforstået med, at møderne skulle bruges i en forskningssammenhæng, da det havde stået i opslaget for tilmelding til gruppen. Ifølge Schensul og LeComptes (2013) tekstbog over etnografiske metoder sker deltagerobservation, når forskeren er til stede og involveret i de aktiviteter, informanterne i felten er del af (Schensul & LeCompte, 2013a, s. 83). I de fleste tilfælde vil der være tale om dagligdagsaktiviteter fra informanternes side. Men møderne i læsegrupperne var en ny aktivitet for langt de fleste deltagere. Mine observationer af deres handlinger, udtalelser med mere skal derfor ses i lyset af både min tilstedeværelse som tydeligt markeret forsker, tilstedeværelsen af en optager, der optog lyden af alle møderne samt det faktum at både metoden og tilbuddet var nyt for dem. Deltagerobservation virkede som det oplagte valg for at indsamle data i denne felt, da der var en helt oplagt mulighed for at deltage i samme aktivitet som mine informanter og dermed også sætte en del af mig selv på spil og på den måde højne den kollektive indsats. Dels fik jeg derigennem indblik i, hvilke oplevelser fælleslæsningen kan give, dels fik jeg indblik i, hvad der skete under læsningen. Min deltagelse i grupperne gjorde

mig derfor i stand til under de efterfølgende interviews med deltagerne at tage udgangspunkt i mange af mine egne oplevelser og følelser fra møderne, når jeg spurgte ind til deltagernes, samtidig kunne jeg referere tilbage til situationer, vi begge havde deltaget i.

Mine interviews med deltagerne er lavet ud fra idéen om det semistrukturerede interview, der ”kombinerer fleksibiliteten fra det ustrukturerede, åbne interview med retningen og agendaen fra kvantitative metoder” (Schensul & LeCompte, 2013b, s. 174). Jeg medbragte til hvert interview en interviewguide, som bestod af omkring fem spørgsmål eller emner, jeg ønskede at komme omkring. Jeg ændrede interviewguiden cirka halvvejs gennem de seks interviews. Her fravalgte jeg spørgsmål omkring deltagernes forhold til ordet *sårbarhed* og deres relation til *hormoner*, da disse spørgsmål handlede mere om mine egne overvejelser og personlige erfaringer med angst under møderne i læsegrupperne og ikke var noget der umiddelbart resonerede med deltagernes. Jeg holdt fast i spørgsmål om deltagernes oplevelser med at have deltaget i guidet fælleslæsning for gravide (”gode erfaringer” og ”svære oplevelser”), hvad de selv troede deres deltagelse i gruppen havde betydet for deres oplevelse under graviditeten samt deres forhold til litteratur generelt, og om dette havde udviklet sig undervejs i- eller efter forløbet. Jeg måtte undervejs i feltarbejdet træffe en beslutning, om jeg ville orientere mig mod aspektet med kultur som sundhedsfremme og arbejde videre med andre læsegrupper, eller om jeg skulle fortsætte med min oprindelige interesse for fødselsforberedelse. Jeg blev tilbudt en uddannelse som læseguide for Læseforeningen undervejs, og selvom beslutningen mere eller mindre blev truffet for mig af lavpraktiske årsager, har jeg efterfølgende ikke været i tvivl om, at det er i det fødselsforberedende aspekt, at min primære interesse ligger. Jeg tilføjede derfor også et spørgsmål til interviewguiden undervejs omhandlende deltagernes yderligere fødselsforberedelse: hvad de havde (hvis noget) modtaget af offentlig, privat og ’alternativ’ fødselsforberedelse. Med ’alternativ fødselsforberedelse’ beskrev jeg læsegrupperne som et eksempel. Det er min fornemmelse, at jeg fik svar på de temaer og spørgsmål, jeg på forhånd var interesseret i at kende deltagernes svar på, men også at det semistrukturerede format tillod vores samtaler at gå i retninger, jeg ikke selv kunne have forudset.

Mine to fokusgruppeinterviews var på samme måde udformet ud fra en semistruktureret interviewguide. Begge grupper blev spurgt om de samme ting, omhandlende deres valg af (offentlig, privat og ’alternativ’) fødselsforberedelse samt om de henholdsvis følte sig parat til fødslen (gruppen med gravide) eller om de ville have gjort noget anderledes (gruppen med

mødre). Selvom snakken gik lidt på tur særligt i starten af de to interviews, oplevede jeg også, at der opstod samtaler informanterne i mellem, og jeg oplevede det som et kig ind i, hvilke overvejelser gravide generelt gør sig (og hvor forskellige disse kan være både fra person til person samt afhængig af ydre livsomstændigheder), når det kommer til forberedelse af fødsel- og forældreskabet.

En anden stor kilde til empiri og data jeg det sidste år har dykket ned i, er skønlitteraturen. I de to læsegrupper læste vi hver gang et stykke prosa (som oftest et romanuddrag) samt et stykke poesi i form af et digt. Flere af teksterne gik igen i de to grupper, hvilket gav mig mulighed for at observere hvordan den samme tekst blev behandlet i to forskellige grupper. Foruden teksterne fra læsegrupperne har jeg selv læst en stor del af den såkaldte ”moderskabslitteratur”. Som Tine Høegh skriver det i romanen SULT fra 2022, er det:

At skrive om fødsel og moderskab [...] ikke en tendens eller trend

det er ikke noget forbipasserende, flygtigt

ikke en strømning, ikke en bølge

vi er gået i gang med at udfylde et sort hul i skønlitteraturen. En universel men indtil nu stort set usynlig erfaring med milliarder af nuancer. Et emne udtømmeligt som døden

(Høegh, 2022, s. 224)

Diskussionen om, hvorvidt der er tale om en bølge af ny litteratur, eller det blot er nyt, at denne slags litteratur bliver udgivet i disse mængder og læst af så mange, vil jeg ikke gå videre ind i. Jeg har læst mange af de mest fremtrædende bøger og digtsamlinger omhandlende graviditet, fødsel og forældreskab. Disse har jeg på et personligt plan nydt godt af at dykke ned i, men under læsningen har jeg samtidigt haft mit feltarbejde og senere speciale i baghovedet, og mine mange markeringer af tekstpassager undervejs fungerer nu som skønlitterær empiri.

Position i felten

Den største udfordring med at forstå og formidle min position under feltarbejdet oplevede jeg under mine møder med læsegrupperne for gravide. Da jeg ankom til første møde med den første gruppe, følte jeg mig lige så ny og uvant, som jeg forestillede mig at de andre deltagere gjorde. Jeg var for det første gået forkert og havde bare antaget at Aarhus Jordemoderpraksis lå samme sted, som da

jeg selv havde været gravid to år tidligere. Da jeg fandt frem til den rigtige bygning og fandt ind i venteværelset, måtte jeg sidde og vente på et fremmed ansigt dukkede op (læseguiden) blandt andre fremmede ansigter, hvoraf nogle ville vise sig at være mine meddeltagere i gruppen og resten "almindelige" gravide, der ventede på at blive kaldt ind til jordemoderkonsultation. Jeg kendte deltagerantallet på forhånd samt navnet på læseguiden, men ellers var resten nyt for mig. Set i bagklogskabens lys gjorde denne position det lettere at forklare til læseguiden og de andre deltagere min rolle både som forsker og som deltager. Jeg tilbød hurtigt min hjælp til læseguiden, og da allerede andet møde i første gruppe stødte ind i påsken, tilbød jeg læseguide-vikaren at møde tidligere ind og sætte tingene op, da hun ville være i tidsnød den dag. Samme hjælpsomme tilgang havde jeg til anden gruppe, og her var jeg pludselig i en ny position i forhold til den ny læseguide, der skulle guide andet hold af gravide: jeg tilbød Læseforeningen at hjælpe den nye guide på plads og dette betød, at min rolle i selve læsningen blev mudret. Da læseguiden lagde an til en kort præsentationsrunde, hvor alle blev bedt om kort at fortælle deres navn, blev jeg sprunget over. Jeg tog selv teten og introducerede mig selv, på trods af jeg allerede inden vi startede havde udlagt min forskningsmæssige agenda for dem. Det var vigtigt for mig at prøve at indtage så naturlig en rolle i læsningen som mulig, og da jeg havde erfaret fra første gruppe at en sådan rolle var mulig at spille, blev det lidt af et projekt for mig. Jeg fornemmede, hvordan mit kropssprog hurtig indtog en anden position end de andres, og for at gøre plads om det relativt lille bord rykkede jeg automatisk lidt bagud fra bordet, og distancerede mig på den måde fra resten af flokken. Når jeg blev bevidst om denne slags ekskluderende adfærd fra mig selv eller læseguiden, tog jeg aktivt teten og enten ændrede det diskret eller direkte italesatte problemet. Jeg erfarede med læsegrupperne, hvordan hjælpsomhed og imødekommenhed er en kvalitet i den sociale sammenhæng, men ikke nødvendigvis det kloge valg i forhold til at holde tingene og dermed mine roller i felten adskilt.

Jeg oplevede et dilemma mellem mine roller i læsegrupperne undervejs i læsningerne. Jeg følte en stigende grad af ansvar for gruppedynamikken og deltagernes oplevelse af rummet. Jeg forestiller mig, at det er en følelse, der som oftest er forbeholdt læseguiden, men flere af mine informanter i særligt den ene af de to grupper fortalte mig, at de havde haft samme oplevelse. For mig handlede det om en kombination af at ville passe på deltagerne og på mig selv. Jeg gik ofte fra grupperne helt forpustet over at have tænkt så meget på min egen tilstedeværelse under seancen, samt stadig irriteret over at jeg igen følte, at jeg havde delt for meget ud. Det gjaldt også min rolle

som mor, som særligt i den ene gruppe adskilte mig fra de andre i rummet. I den første af grupperne ventede en af deltagerne sit andet barn, og læseguiden var selv mor til voksne børn. I den anden gruppe var jeg den eneste af både deltager og guide, der var mor. Det var mig magtpålgende, at denne rolle ikke blev bedrevidende eller lukkede ned for deres forestillinger om den forestående fødsel og moderskab.

Etiske refleksioner

Jeg har løbende gjort mig overvejelser og refleksioner af etisk og moralsk karakter. Forinden møderne med læsegrupperne var det vigtigt for mig at gøre et godt indtryk på mine meddeltagere og sørge for, at det skulle påvirke deres oplevelse med gruppen mindst muligt, at der var en tredjepart (mig) til stede. Jeg besluttede, at det var vigtigt for mig at få optaget seancerne på lyd, og selvom optageren midt på bordet måtte forstyrre yderligere, var det en aktiv beslutning, at jeg havde brug for lydfileterne efterfølgende. Undervejs havde jeg mange meta-tanker, som beskrevet ovenfor. Fælles for de fleste var, at de gik på deltagernes oplevelser.

Alle deltagerne i læsegrupperne havde givet samtykke til, at jeg måtte kontakte dem med henblik på interview efter endt forløb. Jeg kontaktede deltagerne på forskellige tidspunkter alt efter deres terminer for at undgå, at de skulle tage stilling til et eventuelt interview kort inden eller efter fødslen, men to af deltagerne vendte aldrig tilbage. Jeg var i tvivl om jeg skulle række ud en ekstra gang for at sikre mig, at der ikke var tale om en teknisk fejl eller at de havde overset min besked, men jeg blev enig med mig selv om, at det var vigtigere at respektere deres grænser og nyde godt af de informanter, der indvilligede i at mødes igen.

Fire ud af seks læsegruppedeltagerne havde født på tidspunktet for vores interview, og deres babyer var dermed til stede. Jeg besøgte alle fire i deres hjem og gjorde mig mange overvejelser om, hvordan jeg kunne være til mindst muligt besvær i en situation, hvor jeg beder om deres tid og hjernekapacitet relativt kort tid efter fødslen af deres børn. I alle fire interviews vågnede babyerne undervejs. Nogle blev ammet, nogle lå på gulvet imens læsegruppedeltageren og jeg havde rykket vores setup med ned og skiftevis taler med hinanden og til/om babyen. Jeg havde ikke skrevet spørgsmål omkring fødslen på min agenda for interviewet, men i de fleste tilfælde endte vi med at komme enten kort eller mere detaljeret omkring deres oplevelser enten under interviewet, hvis samtalen tog en drejning i den retning, eller under vores smalltalk før og efter

interviewet. Jeg forsøgte at balancere min naturlige nysgerrighed omkring den begivenhed, som nødvendigvis måtte have foregået siden vores sidste møde i læsegruppen, med den distance som var imellem os som forsker/informant.

Alle deltagerne er anonymiseret først og fremmest ved at blive nævnt ved et andet fornavn. Jeg har ændret genkendelige detaljer i deres fortællinger, og når jeg har vurderet, at det ikke havde nogen betydning for sammenhængen, kan en deltager gå under flere navne.

Er det at fortælle en vordende moder den historie, at hun ved barnets ankomst vil føle en usigelig lykke, en måde at give form til det formløse? At sætte fødselens grænseoverskridende og formløse begivenhed ind i en form? Og kalde den lykke?

Burde man give den vordende moder *Frankenstein* at læse i stedet?

Olga Ravn, 2020, Mit arbejde, s. 355

Den kollektive erfaring?

Med dette kapitel ønsker jeg at undersøge, hvorvidt der er tale om samlende og kollektive elementer, deltagerne i læsegrupperne i mellem. Som jeg skitserede i specialets introduktion, er det svært at komme uden om teorier om overgangsriter, når emnet er graviditet og forberedelse på fødslen og tiden efter. Når man arbejder med disse teorier, så som Van Genep (2006 [1960]), Turner (1964), Jordan (1983) og Davis-Floyd (2022) gør det, må man antage, at det at være gravid i en specifik kulturel kontekst, indebærer en vis form for kategorisering og kollektivitet. Jeg vil derfor undersøge denne antagelse ud fra mine erfaringer i felten ved at anskue, hvorvidt, mine informanter kan antages at tilhøre den samme kategori.

Jeg vil først introducere den kontekst deltagerne overordnet set indgår i både som gravid generelt på et samfundsmæssigt kulturelt plan og som gravid i et specifikt system, her Region Midtjylland. Når jeg undersøger den systemiske og kulturelle udvikling indenfor fødselsområdet (med særlig fokus på fødselsforberedelse), er det for at forstå hvad det i dag betyder, når gravide og deres partnere tilmelder sig netop fødselsforberedelse. Jeg er nysgerrig på, hvad en graviditet og forestående fødsel betyder for de vordende forældre i dag, hvordan fødselsområdet har udviklet sig gennem tiden og hvad der generelt set kan forstås som motivationsfaktorer, når det gælder tilmelding af fødselsforberedelse.

Dernæst ønsker jeg at forstå deltagernes strukturelle kontekst mere specifikt i forhold til, hvad det vil sige at være gravid i Region Midtjylland. Jeg vil med en kort introduktion af de procedurer og tilbud, man bliver præsenteret for, når en (ønsket) graviditet bekræftes hos egen læge, skabe en baggrundsforståelse forud for deltagernes individuelle oplevelser. Forståelsen af den mere specifikke og strukturelle kontekst hjælper også senere i diskussionen af, hvorvidt der kan argumenteres for en kollektiv erfaring deltagerne i læsegrupperne i mellem.

Afsnittet 'Læsegrupperne' er første møde med specifikke informanter, her to deltagere fra de læsegrupper jeg har fulgt. Jeg introducerer deltagerne Olivia og Laura med deres baggrundshistorier samt bevæggrunde i forhold til at tilmelde sig guidet fælleslæsning for gravide. Med Olivias historie beskriver jeg en tilnærmelse af den gravide identitet gennem fællesskabet med andre gravide. Lauras historie beskriver, hvordan lavpraktiske omstændigheder (så som manglende tilbud om fødselsforberedelse forud for et planlagt kejsersnit) kunne påvirke deltagerne til at tilmelde sig forløbet.

Slutteligt i kapitlet venter en diskussion af netop graden af kollektive erfaringer deltagerne i mellem. Jeg ønsker at diskutere, hvorvidt 'gravid' er en samlende identitetsmarkør og i så fald, hvor grænserne mellem det kollektive og det individuelle går i forhold til det at være gravid. Gruppen af deltagere analyseres i forhold til kollektive identitetsmarkører og individuelle forskelligheder. Slutteligt vil jeg diskutere adgangen til guidet fælleslæsning for gravide, samt eventuelle faldgruber i denne forbindelse.

Systemets udvikling

For at skabe en forståelse af, hvilket udgangspunkt deltagerne i læsegrupperne havde for at tilmelde sig et sådan forløb, finder jeg det relevant at forstå det danske fødeområde generelt, samt den specifikke kontekst i Region Midtjylland nærmere. Først vil jeg tage udgangspunkt i en beskrivelse af den historiske udvikling af det fødselsforberedende område, hvilket er tæt beslægtet med fødeområdets systemiske udvikling generelt.

Jordemoder og psykoterapeut Emilie Melchior fremlagde i 1995 udviklingen af det fødselsforberedende område, som noget der opstod i Danmark i 1960'erne i takt med, at antallet af hospitalsfødsler steg, da et stigende antal kvinder blev opfordret til at føde på hospitalet fremfor i hjemmet, som ellers var normen. Først var hospitalsfødslerne målrettet ugifte kvinder for at undgå fødsler i dølgsmål. Senere udvidede man målgruppen ud fra teorien, om at man kunne nedsætte spædbarnsdødeligheden ved at have fødslerne i hospitalsregi. Konsekvenserne af den første type hospitalsfødsler var, at antallet af komplikationer steg i takt med at kvindernes angst for at føde gjorde det samme (Melchior, 1995, s. 38). Melchior laver her den kausalitet, at udviklingen fra fødsler i hjemmet til hospitalsfødsler var årsagen til, at kvinderne udviklede en større utryghed i forbindelse med fødslerne. Hun argumenterer ydermere for, hvordan denne utryghed senere er

flyttet fra hospitalsregi til fødselsprocessen generelt, hvilket igen medfører at flere tilvælger hospitalet som fødested, da dette virker som det trygge valg i en biomedicinsk virkelighed (Ibid.).

Når fødselsforberedende kurser blev oprettet i 1960'erne, var det fordi man fandt frem til, at ”øget viden om fødselsforløbet, kendskab til fødestedet, kombineret med afspændingsøvelser og en bestemt vejrtrækningsteknik som afledningsmanøvre, burde afhjælpe fødselsangsten hos kvinderne. Man håbede på den måde at skabe tryghed, så kvinderne kunne slappe af og komplikationshyppigheden nedsættes.” (Ibid., s. 39). Melchior, med hendes faglighed og tiden hun skriver i in mente, argumenterer ydermere for, at der er ”noget paradoksalt i, at kvinder skal gå på kursus for at lære at føde. En så fundamental funktion i et kvindeliv.” (Ibid., s. 38). En sådan udtalelse kan i en moderne kontekst virke provokerende. Dette kan måske skyldes en udvikling væk fra de nedarvede erfaringer og viden om fødslen samt den egentlige fødsel som noget, der deles med ’sin landsby’, til at det er noget flere oplever at stå alene med. Melchior argumenterer ydermere for, at fødselsforberedelse og forberedelse på fødslen er to forskellige ting. Med det mener hun, at ”[v]iden om en fødsels forløb kan man få enten ved at læse om fødsler eller ved at gå på fødselsforberedende kurser. Kurserne oplyser mest om fødselens forløb og om, hvad fødestedet kan tilbyde. Det er oplysninger, der er gavnlige i forhold til fødslen og de første dage efter” (Ibid., s. 36). Antropologerne Anne Mette Holme Bertelsen og Camilla Gohr (2006) beskriver, at ”forberedelse til fødslen kan foregå på mange forskellige måder” (Bertelsen & Gohr, 2006b, s. 128). Deres informanter fremhæver, at de på forskellig vis ”forbereder sig mentalt til fødslen, at de har samtaler med familie og venner om den forestående begivenhed, og at de på forskellige niveauer læser og søger viden om fødslen” samt at ”nogle kvinder fremhæver [...] en ændret fysisk adfærd (motion, kostomlægning, rygestop m.v.) som en væsentlig form for forberedelse. Men derudover forholder langt de fleste sig til ’fødselsforberedelse’ i en organisatorisk form, hvad enten de har meldt sig til et kursus eller ej” (Ibid., s. 128-9).

Bertelsen og Gohrs informanter består af par, som venter deres første barn, fremhæver flere forskellige faktorer, der er med til at afgøre, hvorvidt de tilmelder sig kurser i biomedicinsk fødselsforberedelse (nærmere introduktion af den slags kurser i næste afsnit af dette kapitlet) eller ej. Antropologerne fremhæver at ”både til- og fravalgene bunder for de flestes vedkommende i bevidste overvejelser over, hvordan man betragter fødselsforberedelsen, som spænder lige fra vejledning i mindre grupper over svømning til forelæsningslignende arrangementer for større

forsamlinger.” (Ibid., s. 132) Selvom det for nogle af parrene, de har talt med, opfattes som mere eller mindre obligatorisk at modtage fødselsforberedelse, når man venter sit første barn (Ibid., s. 129), argumenterer Bertelsen og Gohr for, at det ikke kan antages at gælde alle, men at både til- og fravalg kan anses som værende aktive valg (Ibid., s. 132). En af antropologernes informanter beskriver, hvordan det at deltage i fødselsforberedelse også er en social begivenhed, hvor det også er ”for at være sammen med andre gravide. For at møde nogen der er i samme situation som en selv. De gider jo at snakke om det. En veninde kan godt blive lidt plaget af, at man bliver ved med at snakke om, at man er gravid og alle de her ting. Sådan er det jo med alting. At dem man er i samme båd med, dem synger man ret godt med. (Sidsel)” (Ibid., s. 130). Et andet valg kan ifølge Bertelsen og Gohr træffes ud fra mere strategiske overvejelser, ”der skal hjælpe til at optimere fødsels erfaringen,” (Ibid.) hvoraf ”instruktion i føde- og hvilestillinger, samvær med andre gravide, øget kendskab til fødested, personale osv. er nogle af de ting, som tillægges betydning i bestræbelserne på at skabe en god fødsel, og som kan få indflydelse på den praksis, der udspiller sig på fødestuen.” (Ibid.)

Ifølge Bertelsen og Gohr kan fødselsforberedelse alene dog ikke antages at have nogen afgørende betydning for den endelige fødselsoplevelse- og fortælling. De fremhæver at selvom ”nogle kvinder nævner, at de undervejs i fødslen pludselig husker noget fra fødselsforberedelsen, som de kan bruge i situationen,” (Ibid., s. 135), er det ”i en narrativ optik [...] værd at bemærke, at betydningen af fødselsforberedelsen fylder mest inden, man har prøvet at føde, fordi den er med til at opbygge forventningen om den ukendte, men forestillede fremtid.” (Ibid.).

Ovenstående gennemgang belyser den overordnede systemiske kontekst, gravide kvinder indgår i, når de ser ind i en graviditet, forestående fødsel og moderskab. Ved at forstå hvordan fødselsforberedelse historisk set er opstået samt, hvad det kan argumenteres for at være og ikke være, skabes fundamentet for senere at undersøge og diskutere deltagerne i læsegruppernes motivationer for tilmelding samt, hvor grænserne mellem det kollektive og det individuelle går. For at forstå deltagerne kontekst endnu nærmere, vil jeg i næste afsnit præsentere en mere lokal kontekst i form af de systemer og tilbud Region Midtjylland stiller til rådighed. Med udgangspunkt i de mere lokal-specifikke tilbud fra regionens side, analyserer jeg disse kort ud fra en Foucaultiansk kritik af et biomedicinsk-domineret fødeområde samt systemiske biopolitiske strategier versus personlig autonomi.

At føde i Region Midtjylland

Når man bliver gravid i dag i Region Midtjylland, er der en hel fasttømret ramme, man indgår i. Først skelnes der mellem, om det er første graviditet og barn eller om man er flergangsfødende. Det definerer, hvilket forløb, man som udgangspunkt sættes i. Disse indebærer lægebesøg i uge 6-10 samt uge 25 og 32, 1. trimesterscanning (også kaldet nakkefoldsscanning) i uge 12, midtvejsscanning (også kaldet misdannelsesscanning) i uge 20, og omkring 7 jordemoderkonsultationer i ugerne 15-41 (Sundhedsstyrelsen, u.å.). Hos lægen får man oprettet en vandrejournal som følger en hos lægen, til scanningerne og til jordemoderkonsultationer, og i denne skrives informationer som den gravides vægt, blodtryk, symfysemål og scanningernes resultater.

Alt efter hvordan man vælger at anskue det, kan en graviditet og forestående fødsel i mere eller mindre grad forstås, som en række planlagte kontroller og konsultationer planlagt efter antal uger graviditeten har varet, med andre ord en overvejende biomedicinsk proces. Den gravide selv og dennes præferencer og personlige ønsker og overvejelser vil påvirke, hvordan de ~40 uger egentlig forløber, men set fra et samfundsmæssigt perspektiv er det den ovenstående række af besøg i systemet, der udgør en gennemsnitlig graviditet. Ifølge Bertelsen og Gohr (2006) kan de enkelte fødesteder i Danmark ses som ”en lokal, kulturel verden (Kleinman og Kleinman 1997), som de fødende og deres mænd må forholde sig til” (Bertelsen & Gohr, 2006a, s. 15) i og med, at de enkelte fødesteder har mulighed for at fortolke på den række af regler og retningslinjer, der udstikkes fra statens og de overordnede institutioner (så som lovgivningen, Sundhedsstyrelsen og de enkelte faggruppers organisationer) (Ibid., s. 14-5). Foruden at se det enkelte fødested som en lokal, kulturel verden argumenterer Bertelsen og Gohr ydermere for, at disse kan anses som værende lokalt moralske ”hvor fødsels moralske temaer bliver udspillet og skabt. Fødestedets overordnede organisatoriske rammer har betydning for, hvilke elementer graviditet, fødsel og barsel kan indeholde.” (Ibid., s. 15).

Som nævnt i specialets introduktion, er viden og magt ifølge Foucault stærkt beslægtet, og Peggs og Smart (2018) beskriver ”a disciplinary society [that] is concerned with relations of knowledge and power, issuing from a range of institutions, that constitute individuals and act upon their potentialities throughout their lives” (Peggs & Smart, 2018, s. 62). Vi kan lede påvirkningen af vores liv og velbefindende tilbage til den viden, der influerer de institutioner, der

har magten til at præge os som samfundsborgere i en vis retning. I dagens Danmark vurderer jeg at de fødende indgår i et delvist bredere vidensregime, da forskellige tiltag med kultur som sundhedsfremme anerkendes i højere grad. Dog er udgangspunktet for det normale graviditets- og fødselsforløb af mange årsager skabt ud fra et biomedicinsk vidensregime, hvilket blandt andet ses, når man slår op i Aarhus Jordemoderpraksis' kursuskatalog over udbudte kurser for gravide. Her er de fleste kurser bygget op over et to timers foredrag, hvor en fagperson underviser et hold i fødselsforberedende viden og teknikker samt amning og det nyfødte barn (Region Midtjylland, u.å.-b).

Kulturen er i dag for mange præget af viden og idéen om, at den rette (mængde) viden er, hvad der gør os i stand til at lykkes som forældre. Det gælder alt fra restriktioner og retningslinjer under graviditeten til spædbarnspleje og børneopdragelse. Man bliver sat over for en lang række valg og den personlige autonomi synes stadig større (Bertelsen & Gohr, 2006b, s. 121) – men er der reelt tale om autonomi eller er det indbildning? Foucault vil argumentere for, at valg og ansvar indenfor de systemer vi sættes ind i, er indbildning som de to scanninger i løbet af graviditeten, der i princippet også et valgfrit tilbud. Der er dog ikke mange, der oplever at blive fremlagt fordele og ulemper ved til- og fravalg. Foucault vil sige at der er tale om en illusion om autonomi for en del af de biopolitiske strategier staten ligger ned over borgeren, som i sidste ende skal fremme befolkningens sundhed og dermed optimere den overordnede arbejdsstyrke, der igen kan gavne samfundet (Peggs & Smart, 2018, s. 64).

Disse to indledende afsnit skitserer til sammen den nationale og lokale kontekst (nutidig og historisk set), deltagerne i læsegrupperne indgår i, når de tilmelder sig guidet fælleslæsning for gravide. Næste afsnit vil med udgangspunkt i tre af de i alt otte deltagers historier og baggrunde beskrive tre forskellige tilgange til det at tilmelde sig forløbet. Afsnittet har til hensigt at beskrive hvordan bevæggrundene for at tilmelde sig denne form for alternative fødselsforberedelse kan se forskellige ud, når der fokuseres på den individuelle oplevelse. Senere ønsker jeg at zoome ud til et bredere perspektiv, der har til hensigt at undersøge et eventuelt kollektivt element af tilbuddet.

Guidet fælleslæsning for gravide

I foråret 2022 var der opstået en ny mulighed for gravide og deres partnere i Aarhus Jordemoderpraksis' online kursuskatalog. Blandt fødselsforberedende kurser, herunder 'klassiske' kurser af to timers varighed med undervisning af en jordemoder, ammekurser samt muligheden for at få fremvist en fødestue, lå kurset "Fælleslæsning for gravide" tilgængeligt. Der var to hold med et maksimum af 6 pladser per hold, som hver skulle mødes fire gange over fire uger. I den online kursusbeskrivelse stod der blandt andet beskrevet:

"Sammen dykker vi ned i fortællinger om graviditet, fødsel og moderskab. Som gravid er det naturligt at gøre sig mange tanker omkring fødslen og det nye liv der venter. På dette kursus får du muligheden for at deltage i et unikt fællesskab med andre gravide, hvor I sammen kan forberede jer på den kommende tid og dele jeres tanker, forventninger og ikke mindst bekymringer. Med udgangspunkt i skønlitteraturen dykker vi ned i fortællinger, som omhandler graviditet, fødsel og overgangen til moderskabet." (Aarhus Jordemoderpraksis, 4/4-22)

Ydermere stod der beskrevet, hvordan gruppen afholdtes af en erfaren læseguide fra Læseforeningen, og at forløbet samtidig var et forløbsprojekt, hvortil der ville være tilknyttet en antropolog. Der stod også beskrevet, at "kurset kræver ingen forberedelse eller særlig kendskab til litteratur" (Ibid.), hvilket flere deltagere senere har fremhævet som en vigtig faktor, der medførte at de tilmeldte sig.

Ovenstående tilbud til gravide i Region Midtjylland er et eksempel på det, jeg vil kalde *alternativ fødselsforberedelse*, som dækker over det, der ikke er baseret på et biomedicinsk vidensregime. Her er der tale om et offentligt tilbud, og deltagerne har fundet vejen her til gennem det system, der tidligere i kapitlet her er beskrevet som ellers overvejende biomedicinsk funderet. Brugen af kultur som sundhedsfremme – også i offentlig regi – er dermed ikke en udelukket mulighed, men det er samtidig relevant at nævne, at de to hold med guidet fælleslæsning for gravide i foråret 2022 blev oprettet på foranledning af Læseforeningen. At Læseforeningen var fast besluttet på, at tilbuddet om guidet fælleslæsning for gravide skulle være et samarbejde med Aarhus jordemoderpraksis, lå klart fra starten. Det, at fælleslæsningen skulle foregå i det 'sundhedsfaglige miljø' fremfor i Læseforeningens egne lokaler, er i sig selv ikke unikt for dette projekt. Intentionen bag at inkorporere tilbuddet i jordemoderpraksissens kursuskatalog var todelt: man ønskede ikke at stille (endnu) et privat alternativ til det offentlige systems tilbud til rådighed, og samtidig ønskede

man at brede budskabet og glæden ved litteraturen, så denne også ville nå ud til en bredere befolkning end dem, der i forvejen kender til Læseforeningens arbejde (Bolther et al., 2022, s. 298).

Jeg har været nysgerrig på, hvad der fik deltagerne til at tilmelde sig forløbet. Gennem den si som systemet de er trådt ind i i kraft af deres graviditeter, opstod der her en lille dør ind til et anderledes, alternativt om man vil, univers af fødselsforberedelse. Ind ad denne kom en gruppe af personer, som på ydersiden måske lignede hinanden mere end hvad intentionen var (mere om dette senere i kapitlets diskussion), men alligevel var forskellige og kom med forskellige livshistorier og motivationer.

Ved at fremhæve to af deltagernes ankomsthistorier og generelle oplevelser af deltagelse i fælleslæsning for gravide, ønsker jeg at vise forskellige indgangsvinkler til det at tilmelde sig den alternativ form for fødselsforberedelse, her via skønlitteraturen. De to deltagere jeg her vil fremhæve, er Olivia og Laura. Olivia er historien om at finde et uventet fællesskab med de andre deltagere og slutte fred med ”de gravides rum”, som hun har brugt mange år i fertilitetsbehandling på at distancere sig fra. Lauras historie udspringer også af en lang årrække med fertilitetsbehandling og mange tab. Laura ved på forhånd at hun skal føde ved kejsersnit og får i den forbindelse fortalt, at det ikke vil give mening for hende at tilmelde sig kursus i fødselsforberedelse. Lauras motivation til at tilmelde sig læsegruppen er derfor todelt: det er det eneste tilbud i jordemoderpraksisens kursuskatalog hun har mulighed for at tilmelde sig. Samtidig ønsker hun at være del af et fællesskab med andre kvinder forud for fødslen, hvilket hun har god erfaring med fra tidligere forløb.

Olivias historie: identitet gennem fællesskab

Olivia var deltager i den anden af de to læsegrupper for gravide, jeg sad med til. Metoden guidet fælleslæsning var ny for deltagerne, men selve de fysiske lokaler havde de været i før. De ankom til samme adresse og samme venteområde ved Aarhus Jordemoderpraksis, som de før var ankommet til i forbindelse med jordemoderkonsultationer. Lokalet, de blev hentet ned til, var også familiært: det kliniske arbejdsrum med jordemoderens computer og en briks samt halv-humoristiske plakater på væggene – og i midten: det runde bord. På Olivias hold var der foruden mig selv og læseguiden fire andre deltagere. Efter jeg havde fremlagt de praktiske informationer for deltagerne, tændte jeg for min optager. Da læseguiden tog over, opfordrede hun deltagerne til at tage en

præsentationsrunde, hvor de kunne fortælle deres navn og terminsdato og hvad der havde fået dem til at tilmelde sig forløbet. Olivia var den første til at introducere sig selv:

”jeg hedder Olivia og øh... jeg var faktisk sindssygt nervøs for at komme i dag fordi, jeg følte at jeg ikke var gravid nok, men jeg kunne ikke melde mig til senere. Jeg er studerende, og jeg læser rigtig meget moderskabslitteratur og har hele tiden gjort det. Og jeg har også været igennem et meget langt fertilitetsforløb, og der har jeg også læst meget moderskabslitteratur og også litteratur om folk, der ikke ville være mødre eller ikke kunne blive det. Så det var egentlig mest derfor, jeg godt gad komme til det, at jeg godt gad tale med nogen om det, tror jeg.”

Olivias fertilitetsforløb var et stort og gennemgående tema for hendes fortælling, både når hun beskrev livet forud for graviditeten, når hun fortalte om de ting, der fyldte under graviditeten, og i tankerne omkring moderskab og livet efter fødslen. Selvom hendes primære motivationsfaktor i hendes første introduktion af sig selv umiddelbart præges af litteraturen og interessen for de tematikker læsegruppens litteratur behandler, forstod jeg senere, at det måske har været en gulerod i et endnu større spil: det at skulle påtage sig en ny identitet som gravid efter i lang tid at have distanceret sig til den verden for at passe på sig selv. Næste gang vi mødtes efter endt forløb med læsegruppen var til et interview, vi afholdt hjemme hos mig. Her fortalte hun mig, at det var hendes jordemoder, der havde opfordret hende til at tilmelde sig ”noget” i forbindelse med jordemoderpraksissens tilbud, og at dette ”noget” så, ikke uden modstand i hende, bedst kunne tænkes at være læsegruppen:

”Min jordemoder bad mig gå ind og læse om nogle af de tilbud, der var. Og det gjorde jeg, og så læste jeg om det og syntes at det virkede som noget, der passede til mig. Altså hvis jeg skulle være en del af sådan et fællesskab, så skulle det være sådan en slags fællesskab. Fordi jeg i forvejen læste meget om moderskab og fertilitet og sådan noget, så jeg tænkte hvorfor ikke. Og så stod der at man ikke behøvede at have læst noget på forhånd, og det syntes jeg virkede meget... i det hele taget syntes jeg det virkede rimelig uforpligtende på sådan en rar og åben måde. Og det kunne jeg godt lide. Altså jeg havde ikke brug for at komme ind i et eller andet sundhedsfagligt, eller hvor vi skulle snakke en masse om vores kroppe eller ting, der sker under fødslen. Det havde jeg ikke på den måde brug for. Det andet virkede mere tiltalende.”

Olivia beskrev flere gange, hvordan hun i mange år i fertilitetsbehandling havde skabt en distance til alt relateret til graviditet. Hun beskrev det derfor som grænseoverskridende pludselig at skulle

indtage den gravide identitet og selv være en del af et fællesskab for gravide. Som hun beskriver i citatet ovenfor, var det en blanding af litteraturen og det ikke-sundhedsfaglige indhold, som i første omgang tiltrak hende. Spurgt ind til hendes overordnede oplevelse med at være en del af læsegruppen, beskrev hun, hvordan den hjalp hende til at afmystificere det ”gravide fællesskab”:

”Som jeg også snakkede om i læsegruppen, så har jeg haft lidt svært ved at omfavne det at jeg er blevet gravid. Altså det har været lidt svært for mig at indtage den position på en eller anden måde. Og simpelthen bare fordi jeg har så meget angst for at miste. Så jeg har frygtet at miste, og så har jeg på en eller anden måde frygtet at sige, at jeg er gravid, og sådan ligesom owne det. Så det med at være en del af sådan nogle graviditets-fællesskaber, som også under min fertilitetsbehandling har udfordret mig, altså det har ikke været rart at være i nærheden af gravide personer. Så det at være en del af den læsegruppe var på en måde min første oplevelse med at være en del af et fællesskab, hvor vi alle var gravide. Og det var bare... altså det har bare været fuldstændig altafgørende for resten af min graviditet, føler jeg.”

Olivia beskrev nærmere, hvordan hendes deltagelse i læsegruppen højnede kvaliteten af hendes graviditet generelt, og hvordan denne afmystificering af det ”gravide fællesskab”, hjalp hende til at finde modet til at træde ind i andre førhen angstprovokerende rum så som den klassiske (biomedicinske) fødselsforberedelse:

”Det fede var også, at vi alle sammen var på forskellige stadier af graviditeten, så jeg kunne ligesom høre, at de har været det til det kursus og de har været til det. Og jeg kunne jo godt lide de andre kvinder, og var meget tryk ved dem også, så jeg tænkte, at hvis de har været til det kursus, så kan jeg nok også tage til det. Så det gav mig bare på en eller anden måde modet til at gøre det. Og det kan jo lyde helt skørt, at man føler at man skal være modig nok til at tage til fødselsforberedelse.”

Hvor Bertelsen og Gohr argumenterer for, at det at forberede sig på fødslen ved at deltage i fødselsforberedende tilbud ikke har nogen afgørende betydning for deres informanternes endelige fødselsoplevelse og -fortælling (Bertelsen & Gohr, 2006b, s. 135), er Olivias beskrivelse for mig et eksempel på, at det i nogle tilfælde kan spille en afgørende rolle for livskvaliteten under graviditeten.

Lauras historie: huller i systemet

Laura var også deltager på det andet af de to hold. Som Olivia havde Laura et længere fertilitetsforløb bag sig, men også en del tab af graviditeter her i blandt en senabort, som naturligvis

har sat sine spor i hende. Efter endt forløb med læsegrupperne besøgte jeg Laura i hendes hjem, hvor hun bor med sin mand og deres lille søn. Hendes dreng var omkring to måneder gammel, da jeg besøgte dem. Laura havde tidligere fortalt, at hun på grund af et planlagt kejsersnit, som hun fra graviditetens start af medicinske årsager havde kendt til, ikke var blevet tilbudt anden fødselsforberedelse, og at holdet med guidet fælleslæsning for gravide derfor var det eneste i kursuskataloget, hun havde mulighed for at tilmelde sig. Jeg startede interviewet hos hende med at spørge ind til netop dette:

Cecilie: ”Vi snakkede lige kort om det her med mit projekt og fælleslæsning som fødselsforberedelse, og så nævnte du, at det var din eneste mulighed for fødselsforberedelse?”

Laura: ”Lige netop ja, fordi jeg fik jo kejsersnit, og det vidste jeg jo fra starten, at jeg skulle have fordi jeg har en meget kompliceret historik med rigtig mange tab. Og derfor fik jeg egentlig forholdsvis hurtigt af vide, da jeg spurgte ind til fødselsforberedelse, fordi jeg havde egentlig glædet mig til at skulle til det, at det gav ikke rigtig mening, fordi det fødselsforberedelse, der er, handler meget om vaginale fødsler. Man kan jo sige... jeg kan jo godt forstå, at man prioriterer, at det fylder mest fordi, der er flest der får en vaginal fødsel, og også dem der får kejsersnit, det er jo de færreste der ved det på forhånd. Men jeg synes, der mangler noget til os. Også til dem, der finder ud af det halvvejs eller lidt senere.”

Lauras eksempel viser mig, hvordan Bertelsen og Gohrs beskrivelse af fødselsforberedelse som værende mange ting andet end blot det almene (offentligt) udbudte kursus målrettet den vaginale fødsel (Bertelsen & Gohr, 2006b, s. 128-9) måske særligt gør sig gældende for de kvinder, der af den ene eller anden årsag, falder uden for normen – i dette tilfælde ved tidligt at kende til omstændigheden af at skulle have et planlagt kejsersnit.

Kigger man på Aarhus Jordemoderpraksis' hjemmeside, er det svært bare at få øje på ordet 'kejsersnit'. Under fanen 'Viden, kurser og tilbud' fører ingen af de udbudte links til information om kejsersnittet (Region Midtjylland, u.å.-e). Siden linker til forskellige andre sider hos Sundhed.dk, hvor du blandt andet kan føres til viden om ”Normal fødsel” og ”For tidlig fødsel” (Ibid.), men på trods af at Sundhed.dk også har en side for ”Kejsersnit” (Hvidman, 2021), er det ikke noget Aarhus Jordemoderpraksis linker til. På Sundhed.dk kan man desuden læse, at det i gennemsnit er 20% af alle fødsler, der ender med forløsning via kejsersnit, heraf er cirka halvdelen planlagte kejsersnit, som det Laura fødte ved, og halvdelen er akutte (Ibid.). Med lige knap 5.000 årlige fødsler på Aarhus Universitetshospital (Region Midtjylland, u.å.-a) er det i omegnen af 1.000

fødsler der hvert år foretages ved kejsersnit alene på AUH. Laura fortalte mig videre i vores interview, at hun har op til flere veninder, som er endt med det akutte kejsersnit, hvis ”verden bliver vendt på hovedet”. Hun fortalte derudover:

”Jeg har talt med flere herefter, som også har fået kejsersnit, og jeg kan fornemme at dem, der har været indstillet på det på forhånd, de har nået at kunne forberede sig mentalt og også læst lidt op på det eller hørt en podcast. Der findes ikke så meget. Det var også det vi talte om, der findes ikke ret meget, men man har prøvet at forberede sig en lille smule.”

Søger man ”kejsersnit fødselsforberedelse” frem på Google, er der på hele første side med kun en enkelt undtagelse tale om private virksomheder, der tilbyder alt fra information om kejsersnittet, over beretninger om fødsler ved kejsersnit til egentlige fødselsforberedende hold for ”kommende kejsrerinder” (Nr. Lyndelse Fysioterapi, u.å.). Undtagelsen fra listen over private tilbud er en side fra Regionshospitalet Randers, som indeholder viden om ”Fødsel efter tidligere kejsersnit” (Region Midtjylland, u.å.-c). Som Laura selv udtrykte det, er læsegruppen for gravide hendes eneste (offentligt udbudte) fødselsforberedelse.

Som en afvigelse fra Læseforeningens normale dogme, hvor læseguiden selv har udvalgt dagens litteratur frit uagtet genre og tematikker (Bolther et al., 2022, s. 299), har læsegrupperne for gravide læst målrettet litteratur omhandlende graviditet, fødsel og forældreskab. Læseforeningen havde på forhånd udvalgt en række tekster, som udgjorde det pensum, litteraturen til læsegrupperne blev valgt ud fra. En ændring fra første omgang med forsøgsordningen i 2021 til anden omgang i 2022, hvor jeg sad med, var at man efter ønske fra en deltager fra det første år, havde tænkt på at inkludere tekster omhandlende kejsersnittet. På det første hold var der ikke inkluderet nogen tekster omhandlende fødsel ved kejsersnit, men da ingen af deltagerne stod overfor et planlagt kejsersnit (dog endte en af deltagerne med at føde ved akut kejsersnit), tænkte jeg ikke videre over det. Da vi til første møde i gruppen, hvor Laura deltog, fik udleveret dagens digt til at afslutte mødet med, stod der skrevet med kuglepen på den fotokopi, vi fik udleveret: Julie Sten-Knudsen – Syv lag, 2021. Jeg kendte til digtsamlingen *Syv lag* og vidste at den omhandler en fødsel ved akut kejsersnit, og at de ”syv lag” referer til de syv lag væv, der skæres igennem for at kunne forløse barnet (Sten-Knudsen, 2021). Digtet handlede midlertidigt om tanker og forventninger forud for fødslen generelt. Jeg nævnte for Laura, at jeg havde håbet, at digtet skulle

omhandle kejsersnittet, til hvilket hun svarede: ”alle taler om hvordan man føder naturligt, og jeg er sådan... hvad med kejsersnittet, det vil jeg da gerne høre lidt om.”

Jeg har med de ovenstående portrætter illustreret to indgangsvinkler til det at tilmelde sig guidet fælleslæsning for gravide. I løbet af de otte uger vi læste sammen, mødte jeg otte kvinder fordelt på de to hold, som alle var forskellige fra hinanden og med hver deres livshistorier og motivationsfaktorer havde været relevante at uddybe i denne forbindelse. Når jeg vælger at tage udgangspunkt i Olivias og Lauras historier og bevæggrunde for at tilmelde sig forløbet, er det fordi jeg vurderer, at disse kan hjælpe mig med at undersøge og diskutere, hvornår der er tale om kollektivitet og fællesnævnerne i grupperne, og hvor individualiteten tager over. Dette vil jeg diskutere i næste afsnit, hvor jeg ydermere vil undersøge, hvorvidt intentionen bag at udbyde kurset i offentligt regi for at sikre at deltagerne var ”en blandet flok, og at rekrutteringen nåede ud til forskellige kvinder” (Bolther et al., 2022, s. 298) kan siges indfriet.

Fælles eller ej?

Fra mine møder med de to læsegrupper for gravide og efter at have mødt de otte deltagere havde jeg flere indikationer (gennem mine feltnoter fra møderne, de spørgeskemaer de hver især udfyldte ved hvert møde samt de efterfølgende interviews) på, at alle var positivt stemte og havde været glade for forløbet. Men jeg er samtidig blevet nysgerrig på, hvorvidt denne tilsyneladende afstemte stemning også kan siges at dække over, at deltagerne tog enslydende erfaringer med sig fra møderne i læsegrupperne. Jeg vil undersøge, hvorvidt møderne i læsegrupperne bidrog til samme erfaring for deltagerne, og i den forbindelse om kategorien ’gravid’ i tilfældet med mine informanter kan siges at være en samlende faktor.

I forrige afsnit introducerede jeg to informanter: Olivia og Laura. Olivia er eksemplet på, hvordan den biologiske/fysiologiske tilstand som gravid ikke er ensbetydende med, at man føler sig komfortabel i at indgå i den gravide kategori. Lauras historie viser, hvordan en begivenhed i fremtiden (det planlagte kejsersnit) er en mulig fremmedgørende faktor i forhold til de andre medlemmer af kategorien gravid, når ikke der aktivt tages hensyn til denne omstændighed.

Som både beskrevet ovenfor samt hvordan jeg har oplevet gruppen af deltagere generelt, er det min erfaring, at alt efter hvor langt man zoomer ind/ud i de forskellige individers livshistorier, erfaringer og oplevelser, kan man finde evidens for både, at det at være gravid kan

antages at være en samlende faktor, og at der er nuancer til denne antagelse. Af de andre deltagere var der en, der som den eneste ventede sit barn uden en partner. En anden deltager adskilte sig ved at have mere indgående kendskab til litteraturen og metoden guidet fælleslæsning i kraft af hendes uddannelse som netop læseguide. To deltagere var sundhedsfagligt uddannede og det de læste ind i teksterne, overraskede ind i mellem mig, der må antages at tænke og læse fra et andet perspektiv. Med andre ord var alle deltagerne forskellige fra hinanden, men en ting havde de helt fysiologisk til fælles, og det var deres graviditeter.

Fra individ til kollektiv

Jeg har netop konkluderet, at deres tidligere erfaringer, livshistorier og baggrunde ikke er sammenlignelige, og at de som individer tilmeldte sig forløbene både af forskellige årsager og med forskellige forventninger. Men når der opstår *noget* for deltagerne, kan der måske alligevel argumenteres for en bevægelse mod en kollektiv erfaring for kvinderne? Jeg har gjort mig to observationer, jeg ønsker at fremlægge her. Den ene er, at jeg synes at se en generel bevægelse fra de mere individuelle oplevelser til dem af kollektiv/fællesskabende karakter gennem de systemer (og de tilhørende ritualer/procedurer), kvinderne indlemmes i, som deres graviditeter skrider frem.

Siden kvinderne fra læsegrupperne tilhører det samme fødested og er bosiddende i samme region, indgår de som udgangspunkt i det samme system, som foruden nationale retningslinjer og overordnede procedurer er præget af en lokal kulturel og moralsk ramme (Bertelsen & Gohr, 2006a, s. 15). Som beskrevet tidligere i kapitlet foregår de fleste af disse procedurer, undersøgelser, scanninger og tilbud fra offentlig side fra omkring uge 12 og frem, altså i andet og tredje trimester af graviditeten. Og hvor det var anderledes for læsegrupperne for gravide, hvor der ingen begrænsning var fra arrangørens side for, hvornår i graviditeten man måtte tilmelde sig forløbene, anbefales det at man tager de almene fødselsforberedende kurser mellem graviditetsuge 35 og 40 (Region Midtjylland, u.å.-b), altså i slutningen af graviditeten. Jeg vil derfor argumentere for, at der sker en gradvis bevægelse fra oplevelserne i første trimester, hvor den gravide står meget på egen hånd og kan have en oplevelse af blot at vente og se om graviditeten er blivende, til at bevæge sig ind i systemet med flere undersøgelser og tilbud som ugerne går og graviditeten nærmer sig sin afslutning. Det var også typisk for de fleste deltagere i læsegrupperne, at de befandt sig i den sidste del af deres graviditeter da de deltog. Olivia fremhævede hvordan hun

var bange for ikke at ”være gravid nok” til at deltage, selvom der ikke stod noget i kursusbeskrivelsen om, at man skulle være et specifikt sted i sin graviditet. Jeg forstår Olivias bekymring som et udtryk for, at der findes oplevelser af at være mere eller mindre gravid alt efter hvor langt i graviditeten, man er henne, og at denne ’grad af graviditet’ for nogen opleves som adgangsgivende til specifikke privilegier eller fællesskaber og dermed kollektive erfaringer. Lauras historie beskriver samtidig en nuancering af ovenstående, da hun som stående uden for normen via sit tidligt kendte planlagte kejsersnit bliver ekskluderet for dele af disse erfaringer. Hun bliver frarådet at tilmelde sig den fødselsforberedelse, andre førstegangsgravide bliver opfordret til at tilmelde sig i slutningen af deres graviditeter, og det at der findes et alternativ til hende (her i form af guidet fælleslæsning for gravide) er umiddelbart et tilfælde, som ikke nødvendigvis er tilgængeligt for andre med lignende forløb.

Min anden observation går mere specifikt på deltagernes oplevelse af forløbene med guidet fælleslæsning. Som Melchior (1995) fremhæver det, er der forskel på fødselsforberedelse og på det at forberede sig til fødslen (Melchior, 1995, s. 36). Denne anerkendelse af, at det at forberede sig på fødslen er andet og mere end det klassiske kursusformat, som er standarden i det offentlige tilbud i Region Midtjylland (Region Midtjylland, u.å.-b), antager jeg, at deltagerne allerede ved tilmelding af guidet fælleslæsning for gravide køber ind på. Hvor jeg tidligere har argumenteret for at deres bevæggrunde og motivationer for tilmelding af forløbene var individuelle, oplever jeg en grad af kollektivitet i det at anerkende både det sociale element ved dette fødselsforberedende tilbud samt en villighed til at forhandle den autoritative viden, som ellers er dominerende på området.

Jeg vil senere i specialet (i kapitlet ”Et alternativ?”) gå mere i detaljer med netop det sociale element i deltagernes oplevelser i og med læsegrupperne, og vil for nu lade det stå som have haft en afgørende betydning for den positive oplevelse, deltagerne overordnet set beskriver for mig. Hvorvidt deltagerne på forhånd har haft en forventning til, at forløbet med guidet fælleslæsning (også) ville være en social begivenhed kan jeg ikke vide. Men jeg vil antage at deltagerne hver især har haft en åben indstilling til og villighed til at ’forhandle’, hvad det vil sige at forberede sig på fødslen og det forestående moderskab. I Ketlers (2000) eksempel fra Italien fremlagt i specialets introduktion var det en overraskelse for deltagerne på det mere uformelle og ’alternative’ af de to fødselsforberedende hold, at det endte med at være de ikke-biomedicinske oplevelser (så som de mere anekdotiske erfaringsudvekslinger med de andre deltagere og underviserne) som havde størst

betydning for dem (Ketler, 2000, s. 148). Jeg vil her argumentere for, at deltagerne i guidet fælleslæsning for gravide allerede ved tilmelding og deltagelse i et sådant alternativ viser en vis grad af åbenhed og interesse i at gøre tingene anderledes og udvide begrebet fødselsforberedelse. Som tidligere beskrevet, er det dominerende vidensregime når det kommer til graviditetsrelaterede tilbud og fødselsforberedelse i den lokale kontekst, deltagerne indgår i (Region Midtjylland), primært biomedicinsk funderet. Ifølge Davis-Floyd (1997) er den biomedicinske virkelighed dermed den autoritative viden, ikke at denne dermed er den (eneste) korrekte, men at den tæller for medlemmerne af dette system (David-Floyd, 1997, s. 58). Når deltagerne tilmelder sig et alternativ til dette, hvor netop skønlitteratur og læsning antages at have en fødselsforberende funktion, vil jeg argumentere for, at de har det til fælles, at de er villige til at forhandle den autoritative viden, der ellers dominerer det fødselsforberedende område.

Min oplevelse af deltageres medvirken i læsegrupperne er, at de – enten med eller uden det som forudgående mål – oplever en bevægelse fra en mere individuel oplevelse i graviditeten til at finde et fællesskab og indgå i mere kollektive erfaringer under møderne i grupperne. Det har været tilfældigt, at lige netop denne gruppe af kvinder havde muligheden for at tilmelde sig forløbene, da det var et begrænset (forsøgs) tilbud, som kun løb over de to måneder, hvor de netop var gravide ("nok"). Jeg fremlagde tidligere en kritik af de gravides autonomi og valgfrihed i forhold til at vælge de offentlige tilbud til og fra, og tænker, at det også her er aktuelt at fremhæve, at tilfældigheden i at dette tilbud om guidet fælleslæsning for gravide var tilgængeligt for netop dem, gør mig ude af stand til at konkludere om bevægelsen mod de kollektive erfaringer skete ud fra et behov i kvinderne, eller om det var lige så tilfældigt, at de endte i disse fællesskabende oplevelser, som at de endte i fællesskabet i første omgang.

Jeg ønsker også at belyse en anden problematik jeg flere gange har overvejet gennem mine møder i felten af guidet fælleslæsning. Det var oprindeligt intentionen fra Læseforeningens side, at ved at forløbene blev udbudt og tilmelding faciliteret af Aarhus Jordemoderpraksis, at "deltagerne var en blandet flok, og at rekrutteringen nåede ud til forskellige kvinder, hvor den eneste fællesnævner var, at de var gravide og skulle føde for første gang," (Bolther et al., 2022, s. 298) samt at "hovedparten af deltagerne [ikke] havde [...] forudgående viden om eller interesse i litteratur – de var faldet over tilbuddet ved et tilfælde." (Ibid.). Det var i teorien muligt for alle med adgang til jordemoderpraksissens kursuskatalog at opdage og tilmelde sig et af de to forløb, der

blev stillet til rådighed, men i praksis var det ikke min opfattelse, at det var tilfældet. Det eneste parameter jeg oplever, blev opfyldt af disse var, at interessen for- og viden omkring skønlitteraturen var meget forskellig fra deltager til deltager. I den store gruppe havde netop 'hovedparten af deltagerne' en forudgående viden og interesse for skønlitteratur. Derudover var alle deltagerne af etnisk dansk oprindelse og havde længere videregående uddannelser. Selvom deltagerne kom med forskellig personlig bagage og erfaringer til sessionerne, var deres demografiske forskelligheder sværere at få øje på.

Opsummering på kapitel

Kapitlets har ført læseren dybere ind i den kontekst og felt, specialet bygger på. Jeg har beskrevet baggrunden for deltagernes medvirken i guidet fælleslæsning for gravide samt givet et dybere kendskab til tre udvalgte deltageres livshistorier og indgange til læsegrupperne. Denne baggrundsforståelse må medtages i læsningen af specialets næste to analytiske kapitler, og hensigten er, at den skal være med til at nuancere de fund og argumentationer, jeg her vil fremlægge.

I en undersøgelse af tilstedeværelsen af kollektive erfaringer deltagerne i mellem har jeg brugt netop deltagernes individuelle baggrunde og motivationsfaktorer forud for tilmelding til forløbene til at forstå, hvorvidt det, at de er gravide, er en samlende faktor. Jeg finder dette relevant at diskutere forud for næste kapitel, hvor jeg vil undersøge det andet element af møderne: læsningen. Her vil jeg undersøge, hvilken betydning mødet med- og om teksterne kan argumenteres for at have for deltagerne.

Hvorvidt der med deltagelse i guidet fælleslæsning for gravide er tale om kollektive erfaringer deltagerne imellem, ser jeg mere som en skala eller bevægelig størrelse end et simpelt ja/nej spørgsmål. På trods af deltagernes forskellige livsomstændigheder og personligheder, konkluderer jeg, at den åbenlyse lighed mellem dem findes i deres fysiologiske tilstand som gravide. Jeg har argumenteret for, at der under selve graviditeten generelt set sker en bevægelse fra de mere individuelle oplevelser i graviditetens start til mere kollektive erfaringer (erfaringer vi deler med andre, herunder fødselsforberedelse) hen mod slutningen af graviditeten. Samme bevægelse argumenterer jeg for at opleve hos deltagerne i guidet fælleslæsning for gravide, hvor jeg

fremhæver særligt Olivias udvikling fra frygten for, om hun er 'gravid nok' til at acceptere sin plads i fællesskabet med andre gravide.

jeg kommer til at læse alt muligt crap på Min-
Mave.dk og bruger timer hver dag på diverse
fertilitebslogs og Instagramprofiler
for at finde et fællesskab, noget refleksion
jeg kan ikke vende mig mod skønlitteraturen
som jeg plejer
der er skrevet så lidt om det her
jeg længes efter kunstværker at gå ind i
et sted at hvile mig lidt. Jeg vil gerne forære
andre det sted
kom og sæt jer her hos mig, barnløse kvinder,
bonusmødre
gå i stykker med mig hvis I vil

Tine Høegh, 2022, SULT, s. 219

Litteraturens rolle

Hvor forrige kapitel beskrev guidet fælleslæsning for gravide som koncept og undersøgte potentialet for de gravides kollektive erfaringer herved, ønsker jeg i dette kapitel at undersøge litteraturens rolle for deltagernes oplevelser med grupperne.

Jeg vil først introducere et resonans-begreb, som jeg senere vil bruge i forbindelse med en analyse af deltagernes møde med- og om skønlitteraturen. Mit resonansbegreb tager udgangspunkt i antropolog Unni Wikans (1992) resonansbegreb samt Hartmut Rosas (2021) teori om resonans i forbindelse med *Det ukontrollerbare* og bygger på Christensen og Dalsgårds (2021) undersøgelser af atmosfæren i rummet for guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 1)

Dernæst vil jeg undersøge deltagernes møde *med* litteraturen ved brug af litterat Rudine Sims Bishops (1990) analogi om læsning af skønlitteratur som ”spejle, vinduer og døre” til andre livssyn og perspektiver (Bishop, 1990, s. ix). Bishops analogi er oprindeligt brugt i en undersøgelse af minoriserede gruppers repræsentation i børnelitteratur, og jeg låner den til min undersøgelse af deltagernes mulige udbytte af at læse om graviditeter, fødsler og moderskab, når de står netop midt i graviditet og på tærsklen af fødsel og moderskabet. Ved brug af Louise M. Rosenblatts (1964) teori om ”The poem as event” vil jeg undersøge deltagernes møde *om* litteraturen. Ved at fremhæve læsningen af en tekst som gik igen i begge læsegrupper, vil jeg undersøge det at læse sammen, og hvilken indvirkning det kan have haft på deltagerne. Jeg vil diskutere, om det er vigtigt for deltagernes oplevelser, at læsningen af disse beretninger skete sammen og i fællesskab, fremfor at have læst de samme passager og fortællinger alene. Ved at

kunne sammenligne læsning, fortolkning og afledt samtale af samme tekst i to forskellige grupper, ønsker jeg at undersøge, hvilke faktorer der påvirker mødet om litteraturen.

Med udgangspunkt i socialpædagogisk teori om 'det fælles tredje' vil jeg diskutere skønlitteraturen og mødet om- og med læsningen af denne, som et fælles tredje for deltagerne. Jeg vil ydermere diskutere, om der kan være tale om der er mere end et fælles tredje, idet læsning af skønlitteratur er det ene fælles og deltagernes graviditeter og forestående fødsler det andet. Jeg vil slutteligt diskutere, om det er afgørende, at det er netop læsning af skønlitteratur, deltagerne er mødtes om, eller om de potentielt havde fået et lignende udbytte af et alternativ uden litteraturen som medspiller.

Resonans

Når Christiansen og Dalsgård (2021) søger at beskrive rummet for guidet fælleslæsning samt den stemning, der opstår deltagerne, litteraturen og de fysiske omgivelser i mellem (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 12), bruger de begrebet *atmosfære* ('atmosphere'). Atmosfære, skriver de, opstår "by the way the participants tuned into the literary work and each other" (Ibid., s. 13). De beskriver ydermere, hvordan læseguiden til stede er trænet i netop at skabe rammerne for denne stemning, hvilket jeg også genkender fra mine oplevelser med metoden guidet fælleslæsning. Læseguiden bruger i starten af hver session tid på at fremhæve, hvordan ingen svar eller kommentarer er hverken rigtige eller forkerte, og har løbende spørgeteknikker, hvor hun spørger ind til, hvilke følelser, billeder, stemninger, deltagerne ser for sig, når teksten læses op frem for, at fokus kommer på tekstnære og analytiske spørgsmål.

Fra sessionerne med læsegrupper for psykisk sårbare unge, som var dem Christiansen og Dalsgård lavede deres feltarbejde omkring, beskriver de, hvordan alle elementerne omkring den guidede fælleslæsning var med til at påvirke den stemning/atmosfære, de tog med sig derfra:

"The texts we read in the groups made connections with their readers and among them; and whatever presence the text constituted merged with the chocolate, tea, the afternoon light, bustling sounds of workers in the artist showroom next door, a young mother passing by the window facing the street, and, not least, the participants' attention and emotional engagement. In the groups, we may have tried to interpret the stories, figure what was going on. But the atmosphere changed the moment someone was touched." (Ibid., s. 14)

Det er rammerne med chokoladen og teen på bordet samt følelsen af, at rummet ikke stod alene, men var en del af et miljø (i mit tilfælde Aarhus Jordemoderpraksis) med alt hvad det indebar af klimaanlæg, rumsteren på gangene udenfor rummet, andre gravide i venteområdet inden en session, som jeg genkender i Christiansen og Dalsgårds arbejde. En af Christiansen og Dalsgårds deltagere fortæller, at det er, når teksterne har fået dem (deltagerne) til at fortælle noget eller snakke om noget særligt, at de husker dem tydeligst efter: "It's when telling other people a few things that something real is at stake, both for yourself and for others" (Ibid.), hvilket også understreges i citatet ovenfor, hvor de beskriver, hvordan atmosfæren ændrer sig i det øjeblik, nogen bliver berørt (Ibid.). Dette, samt deres erfaringer med at nogle tekster – i nogle grupper – 'rammer' mere end andre, hvilket de argumenterer for at have bemærket efter at have læst de samme tekster i flere forskellige læsegrupper (Ibid.), skaber genklang for mig og mine oplevelser med guidet fælleslæsning for gravide.

Det er her, jeg nærmer mig et begreb til at kunne beskrive oplevelsen af at sidde med i læsegrupperne for gravide: resonans. Tager man den naturvidenskabelige definition af resonans, er det, når "svingninger med store udsving i et fysisk system [...] påtvinges en frekvens nær en egenfrekvens for systemet" (Den Store Danske, u.å.), hvilket med den rette påvirkning, de rette omstændigheder, kan føre til at svingningerne 'falder i hak' og svinger på samme frekvens. Det leder mig videre til en begrebsforståelse gennem Unni Wikans (1992) resonansbegreb.

Wikan bruger resonans i en metateoretisk sammenhæng til at beskrive, hvordan egentlig *de-eksoticeret* ('de-exoticated') antropologi først opstår, når vi resonerer med de mennesker og kulturer vi undersøger (Wikan, 1992, s. 465). Som en modsætning til for eksempel diskursanalyser, hvor antropologer har en tendens til at tillægge sproget en for stor og afgørende betydning ifølge Wikan:

"To grasp how people actually experience their lives, we need to attend [...] not [to] their terms for gods, institutions, calendars, and rituals so much as [to] the concepts with which they feel and think about, and handle, the tasks and tribulations of their individual existences." (Ibid., s. 464 [Wikan 1990a:xvi])

I grove træk kan Wikans argumenter og analyser af resonans, og hvordan denne opstår, forstås som 'feeling-thought' – at man tilføjer og værdsætter følelse med rationel tænkning (Ibid., s. 463). Wikan vender flere gange tilbage til et eksempel fra sine feltstudier i Bali, hvor en muslimsk kvinde, hun

kendte, søgte råd hos en hinduistisk vejleder. I dette tilfælde var Wikans (rationelle, tænkende) forventning, at de to ikke ville kunne finde hinanden på grund af deres religioners forskelligheder. Det var midlertidigt ikke tilfældet, for selvom den hinduistiske vejleder talte i andre vendinger og med andre referencer end den muslimske kvinde kendte fra sin egen religion, opstod der alligevel empati og 'compassion' de to i mellem: "When the Hindu *balian* offered the Muslim woman his compassion and advice, cast in idioms of value and meaning to himself, but alien to her religious principles, she went beyond his words in an almost literal sense: she overlooked that aspect of their content, and – on the powers of resonance – recognized the deeper intention beyond." (Ibid., s. 465). Wikan beskriver på denne måde, hvordan resonans opstår når vi 'går bagom ordene' og tilføjer følelse – egne livserfaringer, empati, sympati – til ligningen, når vi vil forsøge at forstå et fænomen eller hvor et andet menneske kommer fra (Ibid.).

Inden jeg afslutter denne begrebsafklaring, vil jeg vende blikket mod en sidste forfatter: den tyske sociolog Hartmut Rosa og hans arbejde med *Det ukontrollerbare* (2021). Rosa forstår resonans både som en "følelsesmæssig tilstand, men at resonans [også] betegner en *relationsmodus*" (Rosa, 2021, s. 32) – noget der opstår *mellem* personer eller en person og et objekt, som i tilfældet med læsegrupperne kunne tænkes at være de oplæste tekster. Han beskriver ydermere, hvordan han ser fire kendetegn, der er afgørende for, at vi resonerer med objektet, hvad end det er til andre mennesker eller eksempelvis naturen, kunst eller litteratur. De fire kendetegn er kort fortalt: 1) påvirkning – at vi "bliver rørt eller bevæget," at der pludselig er "noget, der kalder på én, noget som udefra bevæger én og får betydning for én for dets egen værdi" (Ibid.). 2) respons – at vi følger op med "aktive svar [...] at vi reagerer på den kaldende impuls, og at vi går det i møde som har bevæget os" (Ibid., s. 32-3). 3) transformation – at mødet med objektet ændrer den vi var, at "uanset hvornår vi kommer i resonans med et andet menneske, en bog, et stykke musik, et landskab, en idé, et stykke træ, transformeres vi i mødet" (Ibid., s. 33-4). 4) ukontrollerbarhed – at resonans ikke kan fremtvinges eller sættes på formel: vi kan godt købe os til en safaritur på den afrikanske savanne, men vi kan ikke købe os til et resonansforhold til naturen (Ibid.).

Hvor Rosa selv fremhæver tilstedeværelsen af de tre første karakteristika som afgørende for at resonans opstår, finder jeg det fjerde punkt med ukontrollerbarheden af resonansforholdet særligt interessant i forhold til mine møder i læsegrupperne. Det er med ukontrollerbarheden ikke givet, at selv om de fysiske rammer og metoden guidet fælleslæsning går

igen, at der opstår resonans, deltagerne i mellem eller mellem læserne og litteraturen. Hvis ikke deltagerne bliver påvirket, responderer og transformeres i mødet med hinanden og litteraturen, opstår der ifølge Rosa ikke resonans (Ibid., s. 34-5).

Spejle, vinduer og skydedøre

Fra mine læsninger i grupperne med fælleslæsning for gravide er der særligt en episode, som skiller sig ud for mig, hvor jeg oplevede, at en deltager føler sig spejlet i mødet med litteraturen, og hvordan denne spejling resonerer og skaber genklang i ikke kun den spejlede læser, men også de omgivende personer i rummet for højtlesning. Det var fjerde gang gruppen mødtes og læseguiden, Nikoline, læste højt fra norske Linn Strømsborgs roman Aldrig, aldrig, aldrig. Nikoline læste om jeg'ets farmor, der altid havde ønsket sig børn, men som havde svært ved at få det. Vi havde forinden hørt en passage om jeg'ets mormor og morfar, som modsat fik mange børn uden nødvendigvis at have den store interesse i forældreskabet. Da Nikoline stoppede højtlesningen om farmoren, var der meget stille omkring bordet – Olivia græd:

Nikoline: Er du okay?

[Stilhed]

Olivia: Jeg tror bare... det er bare noget af det fineste jeg har læst.

Nikoline: Jeg sad og tænkte det samme. Det er virkelig virkelig en fin fortælling det her.

Mia: Ja, det rørte mig også virkelig.

Cecilie: Der er så meget kærlighed.

Nadja: Ja, rigtig meget.

[...]

Olivia: Ja... det er virkelig fint. Det er bare så... jeg tror, hvis man selv har ønsket sig børn og ikke kunne få dem, så kan man virkelig mærke det helt ind i hjertet. Alle de gange jeg har kigget på gravide og tænkt at der ikke var nogen retfærdighed til, uden at vide selvfølgelig hvad for en situation de stod i. Jeg har bare antaget at alle havde det helt vildt nemt, og det har de i hvert fald ikke haft.

Jeg (Cecilie), læseguiden (Nikoline) og to andre tilstedeværende deltagere, Mia og Nadja, udnyttede ventetiden, indtil Olivia var klar til at dele sine tanker med os, til yderligere at spejle og anerkende Olivias følelser. Episoden med farmorens historie og Olivias både spejling og resonans med teksten

kom også op igen under vores senere interview. Her spurgte jeg ind til, om der var nogen tekst fra møderne i læsegruppen, hun huskede tydeligere end andre. Jeg havde på forhånd forberedt hende på netop det spørgsmål, og hun havde derfor til anledning medbragt romanen hvor passagen var fra. Hun tilbød at læse højt fra passagen igen, og også denne gang blev hun rørt til tårer. Hun læste følgende passage højt:

Så kom min far.

Han kom næsten tyve år og to uger senere end forventet, men han kom også lige i tide.

(Strømsborg, 2020, s. 9)

Og efter at have fortalt, hvordan hun kunne spejle sin egen situation i tekstens farmors situation, hvordan hendes egen søn kommer ”3,5 år for sent”, sagde hun:

”Jeg syntes bare, det var så godt, sådan en god sætning, jeg var sådan helt wow... Og jeg kan huske, da vi læste den, der tænkte jeg også, at jeg har aldrig hørt nogen sige det på den måde før, men det giver så god mening.”

Professor i litteraturvidenskab Rudine Sims Bishop fra Pennsylvania, USA har blandt andet arbejdet med at fremme multikulturel børnelitteratur ud fra en betragtning om at adgang til diversitet og repræsentation via litteraturen er afgørende for et barns liv (McNair & Edwards, 2021, s. 203-4). I 1990 udgav Bishop en artikel i tidsskriftet *Perspectives: Choosing and Using Books for the Classroom* (Bishop, 1990), med navnet ”Mirrors, Windows, and Sliding Glass Doors”, som bliver betragtet som en af de vigtigste bidrag inden for litteraturvidenskaben (McNair & Edwards, 2021, s. 208). Artiklen samt Bishops generelle arbejde med læsning af skønlitteratur bygger på hendes analogi omkring litteratur som spejle, vinduer og skydedøre:

“Books are sometimes windows, offering views of worlds that may be real or imagined, familiar or strange. These windows are also sliding glass doors, and readers have only to walk through in imagination to become part of whatever world has been created or recreated by the author. When lighting conditions are just right, however, a window can also be a mirror. Literature transforms human experience and reflects it back to us, and in that reflection we can see our own lives and experiences as part of the larger human experience. Reading, then, becomes a means of self-affirmation, and readers often seek their mirrors in books.” (Bishop, 1990, s. ix)

Med analogien sætter Bishop spørgsmålstegn ved, hvordan minoriteter skal kunne finde deres spejle, når ikke de ser sig (og deres tilhørsgruppe) repræsenteret i litteraturen. Hun fremhæver

ydermere hvordan manglen litteratur at spejle sig i, internaliserer en læring om ens (gruppes) placering og værdi i samfundet: “when children cannot find themselves reflected in the books they read, or when the images they see are distorted, negative, or laughable, they learn a powerful lesson about how they are devalued in the society of which they are part.” (Ibid.) Ifølge Bishop er det dog ikke kun individet der er taberen i denne sag, men samfundet og det bredere publikum generelt. Det er nemlig ikke kun minoriserede grupper, der vinder social og kulturel kapital af at læse multikulturel litteratur, indblikket i forskelligartede livsverdener (vinduer) vil hjælpe alle til at forstå den multikulturelle verden, der omgiver os (Ibid.). Bishops analogi er netop en analogi og bygger på hendes forskningserfaring inden for børnelitteratur og pensum-udvikling frem for at trække på andre videnskabelige teorier (McNair & Edwards, 2021, s. 203-4).

Ifølge McNair og Edwards (2021) er Bishops artikel lige så benyttet af litterater, lærere etc. som den kan virke banal (Ibid., s. 207). De beskriver ydermere, hvordan analogien er brugt i mange andre sammenhænge end diskussionen om repræsentation af minoriserede grupper i børnelitteraturen, og den ene forfatter til artiklen om Bishops arbejde, beskriver hvordan ”there are multiple aspects to our identities, consequently there are a number of ways in which we can see ourselves reflected” (Ibid., s. 207 [McNair 2016;379]). Når jeg tillader mig at oversætte Bishops analogi og teori til min egen felt, bytter jeg minoriserede børn ud med gravide kvinder. Jeg finder analogien med litteratur som vinduer, skydedøre og spejle relevant i alle læsesammenhænge og kan se hvordan det også gør sig gældende i læsegrupperne for gravide, som med eksemplet ovenfor, hvor særligt Olivia lod sig spejle af det oplæste.

I et andet eksempel fra møderne med læsegrupperne er det ikke så meget spejling gennem teksten, men Bishops vinduer eller skydedøre der kan argumenteres for at være på spil. Episoden udspillede sig efter den første passage – fra den første tekst i det første møde med den første læsegruppe – var læst højt. Passagen er et uddrag fra Dy Plambecks roman Til min søster. Til stede var læseguiden, Ina, jeg selv (Cecilie) og de tre deltagere Nynne, Erika og Maja. Ina læste højt om romanens hovedpersons oplevelse med sin jordemoder på fødestuen:

– Er du bange, Aya? Spurgte jordemoderen på fødestuen.

Hun ventede ikke på mit svar.

– Åbningen er den samme, sagde hun og trak sin pege- og langefinger ud af min skede, - seks centimeter. Hun sagde: Jeg skal nok hjælpe dig igennem det her. Lige nu er vi i helvedes forgård.

(Plambeck, 2019, s. 9)

Ina læste lidt videre i teksten, inden hun holdt en pause og indbød til, at vi kunne tale om det læste.

Nynne tog ordet:

Nynne: Må jeg sige noget?

Ina: Ja! Bare byd ind.

Nynne: Det er sådan lidt en sjov start.

Ina: Ja.

Nynne: ”Lige nu er vi i helvedes forgård.” Og om hun er bange, som om hun skal være bange. Jeg synes, det er da ikke særlig fedt at starte ud med den...

Ina: Nej?

Nynne: ... så jeg synes da... Så ville jeg være sådan lidt, hvorfor spørger du om det?

Ina: Ja.

Nynne: Mmh.

Ina: Du synes det er sådan lidt mærkeligt spurgt fra...

Nynne: Ja.

Ina: ... jordemoderen der.

Nynne: Ja. Ja.

Ina: Der står også: ”hun ventede ikke på mit svar.”

Cecilie: Nej det bliver sådan lidt retorisk.

Ina: Ja.

Erika: Det kunne være relevant nok, tænker jeg faktisk.

Ina: Mmh?

Erika: Det kunne også være en måde at komme hende i forkøbet på.

[flere bekræfter med ”mmh”]

Erika: Altså hvis man... nu har man jo ikke, ja... før, hvad der er sket der. Men det er rigtigt, det er da umiddelbart... lige sådan, kontekstmæssigt, så... ja, hvorfor spørger hun om det?

Cecilie: Mmh.

Erika: I stedet for bare... ja...

Nynne: Spørge ”er du spændt?” Sådan gøre det lidt mere neutralt eller positivt.

Erika: Mmh. Det er et stort ord.

Ina: Ja...

Cecilie: Ja og meget ladet.

Erika: Altså umiddelbart synes jeg ikke det emmer sådan af positivitet.

Maja: Nej, jeg tror også det er det.

Erika: Jordmoderen virker ikke så sød, synes jeg.

I denne episode genkender jeg Bishops litterære vinduer på to planer: vi får indblik i Ayas oplevelse på fødestuen og i mødet med jordmoderen, og vi får indblik i de andres tanker om det oplæste, da samtalen går i gang i læsepausen. Jeg forstår Erikas umiddelbare indskydelse om, at ”det kunne også være en måde at komme hende i forkøbet på,” og senere udvikling til at ville spejle Nynnes læsning ved at spørge sig selv ”ja, hvorfor spørger hun om det?”, som kunne forklares med blandt andet et ønske om at gribe sin meddeltager og sørge for at hendes fortolkning lander trygt. For Nynne er der tale om et kig gennem et litterært vindue, hvor hun oplever tekstens handling og personer udefra og sætter spørgsmålstejn ved deres interaktion og kemi. Jeg fortolker hendes kritiske tilgang til jordmoderens udtalelser, som at hun sympatiserer med Ayas situation. Wikans resonansbegreb kan hjælpe til at fortolke Erikas imødekommenhed overfor Maja på trods af deres umiddelbare forskellige forståelser af teksten. Jeg fortolker Erikas tilnærmelse af Majas version af virkeligheden, som et forsøg på at gå ’bag om’ ordene og forstå Maja og hvor hun kommer fra (Wikan, 1992, s. 465).

Der opstår i dette eksempel ikke umiddelbart et resonansforhold mellem teksten og deltagerne på samme måde, som var tilfældet med Olivia, der blev berørt under læsningen i det første eksempel, men der kan muligvis forstås et resonansforhold deltagerne i mellem, når de, som Erika og jeg selv husker det, ønsker at underbygge hinandens fortolkninger ved at påtage sig nogle lignende og dermed ændre deres egen fortolkninger.

Poetisk begivenhed

Selvom jeg kun har læst med to grupper for gravide, gik flere af teksterne igen i de to grupper. Christiansen og Dalsgård beskriver, hvordan den samme tekst ikke blev læst og fortolket ens i de forskellige grupper med psykisk sårbare unge, de læste med (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 12). Jeg genkender fra mine egne erfaringer med læsegrupperne for gravide, at fortolkningerne og de afledte samtaler aldrig kan være helt ens jævnfør de tre elementer, der ifølge Christiansen og Dalsgård udgør *atmosfæren* under guidet fælleslæsning: teksten, læserne og rummet (Ibid.). Tre prosatekster gik igen i de to grupper, og to tekster blev kun læst af en af grupperne hver. De tekster, der gik igen, var fra henholdsvis Dy Plambecks *Til min søster* (begge grupper læste denne første gang de mødtes), Thomas Espedals *Mod naturen* (begge grupper læste denne anden gang de mødtes) og Linn Strømsborgs *Aldrig, aldrig, aldrig* (som blev læst fjerde og sidste gang de to grupper mødtes).

Når jeg ser på de tre gennemgående tekster og de samtaler og fortolkninger læsningerne af dem udledte i de to grupper, har jeg observeret et fællestræk. I den ene af grupperne forbliver samtalerne ofte i det tekstnære og tager udgangspunkt i, hvad der står i teksterne og hvordan personerne fremstilles og beskrives. Som når afslutningen på passagen fra *Mod naturen* læses højt, hvor der indikeres, at jeg'ets kone går bort år efter fødslen:

Nynne: Altså jeg... jeg er lidt forvirret... eller jeg ved ikke, om jeg er forvirret, men i tvivl... der "10 år senere skulle jeg grave et lignende hul i jorden. Jeg stod på den samme måde med en spade i hånden, men der var det Agnetes urne jeg anbragte i hullet." Så nu er vi lige fremme i tiden?

Læseguide: Ja, man hopper frem.

Nynne: Ja og så står der så "Jeg retter ryggen, bar spaden ind i redskabsskuret og gik tilbage til huset hvor Agnete lå med min datter." Så vi springer virkelig meget i...

Cecilie: Ja, det her må være skrevet mange år efter. Så han har skrevet det her i hvert fald mere end ti år efter fødslen.

Dette var første gang, jeg selv læste denne passage, og selvom jeg husker, at jeg studsede over om det var en god idé at medtage den slags historier i netop dette rum for gravide i mere eller mindre sårbare positioner, var det ingen ting målt op imod de tanker, jeg gjorde mig næste gang, teksten skulle læses. Næste gang var med den anden læsegruppe, og her var der både et element til stede af,

at jeg kendte teksten – og særligt dens slutning – samt at denne gruppe af gravide virkede mere sårbare og mindre robuste over for den slags tekster. Selvom der aktivt var tænkt over, at teksterne i grupperne ikke skulle indeholde sårbare emner så som tab af graviditeter, var jeg nervøs for, hvordan denne gruppe ville håndtere slutningen på passagen fra *Mod naturen*.

Hvor den første gruppe holdt sig til teksten og samtalen handlede om, hvordan teksten skulle forstås i forhold til spring i tid, blev den læst anderledes i den anden gruppe – både påvirket af at tre af deltagerne bliver så påvirkede af teksten, at de græder, men også af mig:

[Stilhed og raslen med papirer]

Nikoline: Ja...

[Mere stilhed, Laura, Nadja og Olivia græder]

Olivia: Ej det kom virkelig bag på mig...

Nikoline: Ja, den er... det forventer man ikke lige når man læser den.

Cecilie: Jeg havde faktisk også tænkt at jeg skulle bede om at vi ikke læste det sidste højt.

[Snøften og skramlen]

[Stilhed]

[Snøften]

Nadja: Men jeg synes godt nok også, at jeg tænker rigtig meget på liv og død. Vildt meget, altså...

De to eksempler illustrerer to forskellige tilgange til mødet *om* litteraturen. Hvor Bishops analogi om litteratur som vinduer og døre til indblik i livssyn, som enten spejler egne erfaringer eller åbner for en undersøgelse af andres, åbnede en smule op for undersøgelsen af det, der foregår i mødet *om* litteraturen, var mit fokus primært på mødet *med* litteraturen. Men da det med metoden guidet fælleslæsning er en lige så relevant del, at vi mødes og læser sammen, og det måske netop er denne ”poetiske begivenhed”, som er med til at skabe resonans deltagerne i mellem, vil jeg bruge Louise Rosenblatts ”The Poem as Event” (1964) til at forstå både, hvad der gør en litterær oplevelse samt hvad det betyder at læse sammen modsat at læse alene.

Rosenblatt skelner mellem *teksten* og *digtet*. Hendes argument er, at der ikke findes digte i sig selv, men at et digt først opstår når det bliver læst og fortolket (Rosenblatt, 1964, s. 127). Hun argumenterer ydermere for, at det at gøre en tekst til et digt er en ”*self-ordering and self-*

correcting process” (Ibid., s. 125): at teksten i sig selv blot er en unik sammensætning af ord, men at det er, hvad læseren kommer med af levede erfaringer, stemninger, personlighed med mere, der transformerer teksten til digtet; en proces, der løbende justeres frem og tilbage, som læseren, forstår og fortolker (Ibid., s. 126). Rosenblatts viden er skabt på baggrund af et feltstudie, hvor hun bad en gruppe af læsere løbende nedskrive deres refleksioner i løbet af 30 minutter, de havde med et digt. Hun ville undersøge, hvad der skete i mødet med en ukendt tekst (Ibid., s. 123), og observerede overordnet to ting: at læseren er aktiv og at læseren er påvirket. At læseren er aktiv, ser hun ved at ”he is actively involved in building up a poem for himself out of the lines [...] There seems to be a kind of shuttling back and forth as one synthesis – one context, one persona, etc. – after another suggests itself to him.” (Ibid., s. 125). Når hun argumenterer for, at læseren bliver påvirket (“that the words evoke *in him*” (Ibid.)), giver det mindelser til, når Rosa i sit resonansbegreb beskriver, hvordan fundamentet for et resonansforhold blandt andet indebærer, at læseren (i dette tilfælde) bliver påvirket og transformeret i mødet (Rosa, 2021, s. 32). Rosenblatts beskrivelse af digtet som begivenhed resonerer ydermere med Rosas resonansbegreb ved at fremhæve det ukontrollerbare element ved processen, hvor teksten bliver gjort til digt: ”we cannot simply look at the text and predict the poem.” (Rosenblatt, 1964, s. 127).

I relation til det at læse sammen gør Rosenblatt sig også nogle overvejelser, når hun beskriver sine tanker om poesien som begivenhed. Hun argumenterer for, at læsningen på samme tid er både personlig – siden digtet opstår ud fra læserens levede erfaringer – og socialt, siden digtet (den fortolkede tekst) kan deles med andre (Ibid., s. 126). I forhold til det at læse sammen fremhæver Rosenblatt en yderligere dimension i læsning og fortolkning, hvor netop ”seeing others’ interpretations, will enable [the reader] to discover elements of the text that he has ignored or exaggerated.” (Ibid.). Hun argumenterer ydermere for, at læseren også i mødet *om* litteraturen med andre kan få udvidet sit begreb om egne evner eller begrænsninger i forhold til at fortolke en tekst – fortolke i denne sammenhæng ikke forstået som en litterær faglig analyse, men forståelsen af tekstens indhold på et personligt plan (Ibid.).

Samtalen, der følger efter, at de tre berørte deltagere har samlet sig og har fået trøstende ord med på vejen fra deres meddeltagere, viser mig, hvordan mødet om teksten berører ikke kun følelserne i rummet og deltagerne nu og her, men også tanker særligt Laura har gjort sig om, i hvor vid udstrækning hun kan dele sin historie med tidligere tab af graviditeter:

Laura: Jeg bliver okay igen, det gør jeg. Jeg synes det er en meget smuk tekst. Og lige undskyld, hvis jeg græder... Øhm... det ville være mærkeligt at tage den ud, mere fordi... men nu har den nok også sådan en helt særlig dimension på mig... øhm... fordi den viser også den, det er jo dejligt, at det er ti år efter, de har jo været sammen i ti år, elsket hinanden i ti år, været i deres lille boble, ikke... øhm... så jeg synes også, der er noget virkelig smukt, og den... den trækker mig, men jeg ville ikke være den foruden, sådan tror jeg at jeg vil sige det. Men jeg får også lyst til at sige, at jeg jo også sådan... er meget bange [hun bliver ked af det igen], sorry, jeg skal lige samle mig...

De andre: det er helt okay.

Cecilie: Men altså, man når at tænke mange tanker imens der bliver læst, eller sådan... det kan jeg godt forstå.

Laura: Og det, jeg tror også... jeg er meget bange for hvordan de andre skulle reagere sidste gang, når der kom nogle spørgsmål, og hvordan siger man noget uden at påvirke de andre for meget. Så øh... og det, ja... det øhm...

Cecilie: Det er også en stor byrde at bære rundt på.

Nikoline: Det er det. Og så synes jeg, som du siger det Olivia, de her sorg-følelser og ked af det-følelser må også godt være her. Og det er ikke fordi at man skal vise noget, som man ikke er komfortabel med, for nogen kan bedre lide at bære følelserne for sig selv, men personligt synes jeg at det er rigtig rart at det er okay at være ked af det, og at det ikke er noget, man behøver at skubbe væk. Fordi det er bare en kæmpe del af livet, men også af graviditet kunne jeg forestille mig.

Lærke: Det kommer ligesom mere op til overfladen. Jeg synes også, det er... altså det er voldsomt, men det er velkomment.

Olivia (henvendt til Laura): Altså du sagde ikke noget sidste gang, der... [bliver ked af det] altså du sagde jo mange triste ting sidste gang, føler jeg, men det var ikke noget, der gjorde mig utilpas på nogen som helst måde. Jeg syntes bare kun at det var meget fint at føle, at du sådan følte, at du kunne sige det. Så det vil jeg bare have, at du skal vide, at du kan sige lige, hvad du har brug for, og også sige til hvis du har lyst til ikke at sige noget.

Laura: Tusinde tak, det er jeg glad for, at det var sådan.

Laura har senere under vores interview delt de samme tanker med mig om, at det var svært for hende at finde en måde at dele sin historie med tab i et fællesskab med andre gravide. Hun husker tilbage på denne episode i læsegruppen som både barsk og forløsning på samme tid, da de andre deltagere fik bekræftet hende i, at hendes historie også var velkommen i deres fællesskab.

I begge læsninger af teksten jeg her har fremhævet, vil Rosenblatt argumentere for, at teksten indgår i den proces, som gør det til *et digt* (transformationen fra 'text' til 'poem' (Rosenblatt, 1964, s. 127)). Men hvor samtalen i det første eksempel holder sig tekstnært og muligheden bliver brugt på at få opklaret tvivlsspørgsmål i forhold til historiens forløb, opstår der en anden stemning i den anden gruppe. Christiansen og Dalsgård (2021) trækker på Rosenblatts beskrivelse af den poetiske begivenhed til at undersøge, hvad der sker når vi mødes om teksterne, og de opstår som digte ikke kun i mødet med læseren, men læserne imellem (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 12). De fremhæver særligt elementet med ukontrollerbarhed – at vi ikke kan forudsige hvilket digt, der opstår af teksten på forhånd – som noget, de kunne genkende fra deres feltstudier med guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge (Ibid.). I de to grupper er der tre elementer, der går igen: de fysiske omgivelser, mig som feltarbejder og teksterne. Deltagerne og læseguiden er forskellige samt det faktum, at jeg kun kan læse en tekst for første gang én gang – med andre ord er der flere varierende og blivende faktorer, som under disse omstændigheder ikke er muligt at skelne fra hinanden.

Guidet fælleslæsning er en af mange metoder, som indgår under den paraply jeg har introduceret som kultur som sundhedsfremme. Jeg er videre nysgerrig på at undersøge, hvordan denne metode og grupperne med fælleslæsning for gravide indgår i den større pulje, og om man kan sige noget om, at det er mødet enten om (som her undersøgt) eller med (undersøgt i forrige afsnit) netop litteraturen, der er afgørende for deltagernes oplevelser.

Det fælles tredje/fjerde

For at afslutte min diskussion om skønlitteraturens rolle i deltagernes oplevelser, vil jeg tage udgangspunkt i det, der inden for socialpædagogikken bliver kaldt 'det fælles tredje'. Oprindeligt er der tale om en teori, som socialarbejdere i 1970'erne udviklede for at gøre op med den "professionaliserede subjekt-objekt-relation," (Schwartz & Nissen, 2023, s. 31) som dominerede den pædagogiske praksis. Idéen bestod i at tilføje et tredje element (*det fælles tredje*) og ændre relationen fra subjekt-objekt til subjekt-subjekt, og dermed magtforholdet mellem f.eks. pædagog og borger. Dette tredje beskrives som "[d]et at være engageret i noget sammen, der er reelt produktivt og socialt anerkendt" (Ibid.) og er derfor åbent for fortolkning – mulighederne for hvad vi mødes om, er mange.

Når jeg i denne sammenhæng taler om et fælles tredje, henviser jeg til mødet om *noget*. I denne sammenhæng kan det beskrives som kultur-elementet i 'kultur som sundhedsfremme'. Med metoden guidet fælleslæsning, er det skønlitteraturen – prosa og poesi – der er det fælles tredje, men som i tilfældet med de grupper jeg har fulgt med gravide kvinder, er jeg interesseret i at diskutere, hvor vidt der også kan være tale om et fælles fjerde element. I forrige kapitel undersøgte jeg potentialet for kollektivitet eller fælles grundlag for deltagerne i de to læsegrupper for gravide, og i den forbindelse den gravide krop/tilstand som identitetsmarkør, og hvilke systemer, plads i samfundet med mere, denne tilstand medfører for kvinderne. Jeg fandt et grundlag for at kunne argumentere for et vist niveau af kollektivitet i deltagerens situationer på trods af deres forskelligheder, hvad angår livshistorier og -omstændigheder samt deres bevæggrunde for at tilmelde sig forløbet med fælleslæsning for gravide.

Jeg har i dette kapitel undersøgt, hvad der er i grupperne med fælleslæsning for gravide, ligger i det fælles tredje, som er litteraturen. Med hjælp fra Bishops analogi om litteratur som spejle, vinduer og skydedøre, undersøgte jeg deltagerens møde *med* litteraturen, og med hjælp fra Rosenblatts teori om 'the poem as event', undersøgte jeg deltagerens møde *om* litteraturen – med hinanden. Lagt sammen med mine undersøgelser fra forrige kapitel, er jeg blevet i tvivl om rækkefølgen, og dermed litteraturens rolle for denne form for 'alternative' fødselsforberedelse, som grupperne kan argumenteres for at udgøre.

På den ene side har jeg netop fremlagt en række beviser for, hvordan litteraturen er med til at skabe resonans hos deltagerne samt deltagerne i mellem. Ifølge Rosa er det netop forholdet til *noget*, der kan røre os, og som vi kan respondere på, som er afgørende for, at der opstår den slags bevægelser i os, som transformerer os (Rosa, 2021, s. 32). Jeg finder det interessant at overveje, om deltagerne kunne have indgået i en anden kontekst, hvor litteraturen enten var taget helt ud af ligningen eller erstattet med et andet 'tredje' element, og resoneret med hinanden og dem selv på lignende vis. Hvis jeg tænker deltagerens graviditeter som deres fælles tredje og dermed vægter denne kollektivitet højere end litteraturens betydning for konstellationen, ser jeg et scenarie for mig, hvor de fysiske rammer (mødet om det runde bord i en af jordemødrenes konsultationslokaler) er uændret, gruppen af deltagerne er uændret og læseguidens rolle ville fungere som en samtalefacilitator. Dette er et tænkt scenarie, og at lige netop denne gruppe kvinder mødtes i læsegrupperne kan jeg hverken udelukke eller anerkende som tilfældigt. Jeg har forsøgt at

sætte kvindernes forhold til litteratur generelt på formel ved at spørge ind til dette under vores interviews, men det er ikke lykket mig at finde et gennemgående svar. Det kan derfor ikke udelukkes, at lige netop denne gruppe kvinder kunne have tilmeldt sig enten et lignende forløb uden litteratur eller med et alternativ til litteraturen (så som musik eller billedkunst), ligesom det ikke kan udelukkes, at det var netop mødet om litteraturen, der i første omgang motiverede flere eller alle til at tilmelde sig grupperne.

Læseguiden, eller i et alternativt tænkt scenarie facilitatorens, rolle vil også skulle forandres. Jeg har tidligere leget med tanken om samt talt med flere forskellige involverede i projektet om, hvorvidt rollen som læseguide kunne faciliteres af en sundhedsfagligt uddannet, f.eks. en jordemoder. Dette skifte vil jeg argumentere for ville medføre en større forhandling af den autoritative viden, som ved udelukkelsen af en fagligt uddannet autoritet ikke er nær så stor. Et argument kunne være, at det er netop dette ”rum for uvished”, der medfører at deltageres erfaringsviden samt den erfaring de kan læse sig til og tale ud fra i teksterne, anerkendes og kan argumenteres for at være fødselsforberedende eller kvalitetsfremmende på kvindernes graviditeter. Jeg ser også for mig, hvordan netop den faciliterede samtale gennem litteraturen kan argumenteres for at være af betydning, da deltagerne på denne måde (på foranledning af læseguidens spørgsmål og oplæg til samtale) kunne tage de emner, tanker og samtaler op, som resonerede med netop dem. Jeg kan ikke udelukke, at en anden form for ’kultur’, dette kunne være mødet om billedkunst, musik, film eller lignende, kunne have samme eller en lignende effekt, men det falder mig mindre tænkeligt, at denne slags samtaler skulle opstå lige så flydende og naturligt i et scenarie, hvor emnerne var faciliteret og struktureret ud fra en udtænkt og planlagt spørgeramme.

Opsummering på kapitel

Ved at tage udgangspunkt i begrebet *resonans*, forsøgte jeg i dette kapitel, at finde en beskrivelse af den stemning, følelse, energi, jeg ellers har svært ved at sætte ord på, men som jeg vil argumentere for momentvist finder sted under møderne med fælleslæsning for gravide. Jeg fandt det relevant at sætte ord på disse stemninger (atmosfærer) for at kunne beskrive både når *det* (i kapitlet her henvist til som resonans) er til stede, og når det ikke er.

Jeg har analyseret deltageres møde *med* litteraturen, hvor jeg brugte Bishops analogi om at kunne spejle sig i litteraturen som et eksempel på, hvornår jeg havde en oplevelse af det, jeg

vil kalde resonans under et møde med læsegruppen. Hendes analogi om litteraturen som vinduer og skydedøre brugte jeg til at beskrive et andet møde med litteraturen, som også var typisk for mine oplevelser med grupperne – et mere tekstnært og mindre personligt udgangspunkt for samtale, som jeg argumenterer for, ikke medfører den samme resonans i rummet. I mine undersøgelser af mødet om litteraturen fremviste jeg et eksempel, hvor deltagerne har læst den samme tekst i begge grupper. Jeg argumenterer her for, i tråd med Christiansen og Dalsgård's oplevelser med guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 1), at selvom de fysiske rammer og teksterne er ens, vil de ikke blive læst på samme måde – teksterne vil ikke resonere på samme måde – med forskellige læsegrupper, uagtet at målgruppen er den samme. Christiansen og Dalsgård lister de fysiske omgivelser, teksten og deltagerne som de tre elementer, der påvirker atmosfæren i læsegruppen (Ibid., s. 13).

Slutteligt har jeg diskuteret, hvorvidt litteraturen spiller hovedrollen i deltageres oplevelser, og om den egentlige samlende faktor er netop litteraturen eller det andet fællestæk, som er deres graviditeter og forestående moderskab. Christiansen og Dalsgård konkluderer i deres artikel, at:

”The meetings in the reading groups were vibrant social events, with the participants sharing coffee, tea, fruit, and sweets as well as each other’s company. But they also offered the rare chance to discuss literature and associated existential questions in a safe environment. The social and literary aspects of these meetings could not be separated.” (Ibid., s. 18)

Jeg har gjort mig lignende observationer i læsegrupperne for gravide om, at det sociale og det litterære aspekt af møderne i læsegrupperne ikke kan separeres fra hinanden. Jeg er dog ikke i stand til uden at have opsat og observeret alternativerne, at kunne vurdere, om et tænkeligt scenarie, hvor deltagerne mødes uden litteraturen, eller hvor de læser samme litteratur alene uden det fælleslæsende aspekt, ville kunne give deltagerne lignende eller andre erfaringer, end dem de har med sig fra guidet fælleslæsning for gravide. Deltageres erfaringer med guidet fælleslæsning for gravide vil jeg bruge det sidste kapitel på at beskrive og opsummere.

Og der var nogen der havde sagt at det var en
oplevelse af styrke

og nogen der havde sagt at det ikke behøvede
at gøre ondt

og nogen der havde sagt at det var så grufuldt
at man ikke kunne være bekendt at fortælle
om det

og nogen der havde sagt at det gjorde så ondt
men var så smukt

jeg tror ikke man ligefrem kan glæde sig til at
føde sagde én med et blik der betød: snart
ved du hvad jeg mener

alligevel blev jeg ved med at glæde mig

snart skulle jeg møde mit barn

Julie Sten-Knudsen, 2021, Syv lag, s. 11

Et alternativ?

Foruden at sidde med og lave deltagerobservation i guidet fælleslæsning for gravide, hvilket de forrige to kapitler har fokuseret på, har en stor del af min empiri også været deltagernes oplevelser af forløbene. Som nævnt i specialets metode-afsnit bad jeg deltagerne udfylde et spørgeskema i forbindelse med hvert møde i læsegrupperne. De skulle her svare på tre spørgsmål inden dagens læsning og tre spørgsmål efter læsningen. Disse (anonyme også for mig) besvarelser samt de efterfølgende interviews, jeg lavede med en række af deltagerne, giver mig et fundament for at kunne beskrive, hvordan deltagerne har oplevet 'virkningen'.

For hvis vi tager det Dea Trier Mørch kalder "ammestuesnak – fyldt med forvirrede forestillinger, tabuer og overtro" (Trier Mørch, 1976, s. 266) alvorligt, hvad kan der så ske? Ammestuesnak var det ganske vist ikke, for alle var endnu gravide og kunne kun se frem til amningen med uro og præstationsangst, men vel også glæde og spænding. Men forestillinger, tabuer og overtro var der en del af. Og vi er nødt til at snakke om det hele. Jeg er derfor nysgerrig på at forstå deltagernes oplevelser af denne form for skønlitterær fødselsforberedelse, hvordan deres deltagelse eventuelt har haft indvirkning på deres graviditeter, og hvad denne type alternativ til den biomedicinske 'klassiske' fødselsforberedelse kan have haft af betydning for dem. Hvor det første analytiske kapitel undersøgte kollektivitetens potentiale og primært så på det sociale og samlende element af guidet fælleslæsning for gravide, og det andet analytiske kapitel undersøgte litteraturens rolle i konceptet, ønsker jeg her at distancere mig fra de detaljerede diskussioner om, *hvorfor* det eventuelt er en brugbar metode, og i stedet undersøge og diskutere, *hvad* denne metode kan gøre for deltagerne.

Jeg har gentagende gange oplevet deltagere, der sammenligner deres medlemskab af læsegruppen som at være i en (tidlig) mødregruppe. Foruden at analysere min empiri bredere set og fremlægge de mest dominerende koder herfra, vil jeg i et afsnit for sig analysere denne sammenligning mere i dybden, når jeg vil nærme mig en opsummering af læsegruppernes ”effekt” på deltagerne. Slutteligt vil jeg diskutere analyserne fra min empiri, og undersøge, hvad empirien i en antropologisk teoretisk kontekst kan argumenteres for at vise os. Jeg vil her vende tilbage til van Gennep og Turners ritualteori og underbygget af blandt andre Davis-Floyd og Ploug Hansens beskrivelser af ritualer i en graviditets- og fødselssammenhæng diskutere, hvordan læsegrupperne kan have haft betydning for deltagerens overgang til fødsel og moderskab. Jeg ønsker ydermere at diskutere de øjeblikke af transformation, jeg oplever at deltagerne gennemgår i forløbene med guidet fælleslæsning for gravide, som Christiansen og Dalsgård også arbejder med det i forbindelse med guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge.

Effekt

Jeg vil nu se på de udtalelser og svar, jeg har modtaget fra deltagerne, når jeg har spurgt dem ind til deres oplevelser i læsegrupperne. Spørgeskemasvarene har jeg modtaget under synonym og er dermed anonyme for mig og ikke sat op på de individuelle deltagere. De længere citater og mere uddybende svar stammer primært fra senere interviews og skal dermed forstås i denne kontekst, hvor jeg (som kan argumenteres for at have en ’aktie’ i projekt guidet fælleslæsning for gravide i kraft af min rolle som forsker i rummet), spørger dem ind til det. Jeg kan derfor kun tage deres svar for, hvad de er – svar til mig, men de er også bakket op af mine egne oplevelser, hvor jeg blandt andet i mine feltnoter har lignende observationer af deltagerens humør, stemningen og udtalelser både under og smalltalk før og efter seancerne.

Jeg vil her starte med at stille en længere række citater fra mine interviews op, hvor deltagerne beskriver deres oplevelser med læsegrupperne. De fleste svar udspringer fra mit spørgsmål ”hvad er dine oplevelser i/med læsegruppen? Gode erfaringer? Svære oplevelser?”. Svarene herunder er overvejende positive og fremhæver de ting, deltagerne satte pris på ved forløbene. Det skyldes til dels, at det primært var positive oplevelser, de fremhævede overfor mig, men også at jeg i denne sammenhæng mest er interesseret i at undersøge, hvad deltagelse i grupperne *kan* og ikke hvad det ikke kan. Det skal også nævnes, at to deltagere ikke vendte tilbage

på min interviewforespørgsel, og jeg har derfor ikke deres udtalelser at inddrage. Jeg vil til sidst i afsnittet forsøge at komme omkring deltagernes kritik af forløbene.

Spurgt ind til, hvad læsegruppen har haft af betydning for Lauras graviditet, svarer hun:

”Det betød virkelig meget at vide, nå men jeg har noget at se frem til. Også fordi jeg fik jo af vide fra den ene dag til den anden, at arbejde det kunne jeg godt stoppe med, hvilket er godt, for ellers havde jeg nok født for tidligt. Men det var mit helle, eller mit luft eller hvad man siger, og det var også lidt en ventil, også selvom jeg ikke sagde, hvor slemt det rent faktisk var, og hvor meget der rent faktisk foregik, så kunne jeg jo åbne lidt op ... hvor var det heldigt, det var virkelig, virkelig heldigt.”

Maja har mange forskellige refleksioner i forhold til sin deltagelse i læsegruppen og særligt som alternativ til den biomedicinske fødselsforberedelse, hun i sin tidligere graviditet havde deltaget i:

”Altså jeg synes, noget af det fedeste ved det var det der med, at det var så intimt et rum. I forhold til andet fødselsforberedelse jeg har været til, der er det det første sted, hvor jeg faktisk har snakket med nogen. Det er det første forløb jeg har haft, hvor jeg faktisk har haft en relation til nogen, det syntes jeg var fedt.”

”For det første så tror jeg at mængden af mennesker gjorde rigtig meget. Og så det der med at det var et forløb over flere gange, at det ikke kun er en gang man skal ses, fordi jeg syntes egentlig det gik ret hurtigt, før vi snakkede om nogle okay dybe ting. Jeg tror også det hold, vi var på, de var gode til at åbne op omkring hvad man var bange for og sådan nogle ting. Men alligevel, altså jo flere gange man har mødt hinanden, jo mere tryk bliver man jo bare i en relation. Og så tror jeg det var rigtig fint, det der med at vi havde litteraturen at tage udgangspunkt i. At der ikke var nogen, der bare skulle starte med at sige ’nå men jeg har det sådan her’. At det ikke var det, det handlede om, men det kom bare, der blev ligesom faciliteret en samtale om noget andet.”

”Min oplevelse var også, at man kunne godt sidde og sige, hvordan man havde det, og så kunne der være en anden en, der havde det på en helt anden måde, men så kunne man stadigvæk godt omfavne det og rumme det. Jeg syntes alle var gode til at acceptere, at man har bare forskellige følelser omkring det. Også de der snakke vi havde om, hvorvidt man havde en holdning til, hvilket køn barnet skulle have. Hvor det var meget forskelligt, hvordan

vi havde det, men jeg føler ikke at der var nogen, der udskammede nogen. Det syntes jeg var meget fedt.”

”Jeg tror også bare, at jeg i forhold til almindelig fødselsforberedelse har fået meget mere ud af læsegrupperne i forhold til at finde ud af nogle ting om mig selv egentlig. Jeg har fået snakket om mange flere ting, end jeg har inde ved jordemoderen. Det kan jeg godt nogle gange tænke også er lidt skræmmende.”

Og spurgt ind til netop det fødselsforberedende aspekt af læsegruppen, svarer hun:

”Altså det er jo ikke sådan, at jeg har fået information om, at mit bækken ikke kan give sig, hvis jeg ligger på ryggen, så på den måde har det ikke været forberedende, men jeg synes det har været... jeg synes ikke det har været fødselsforberedende, men jeg synes det har været sådan graviditetslivsforbedrende. Det har været rart at dele sine tanker med nogen.”

Mia udtaler under vores interview:

”Altså den første gang blev sådan ret rå og ærlig på en eller anden måde, og det var bare... det var bare så godt, det var bare så godt at lynhurtigt komme ind under huden på hinanden. Fordi så blev det bare bedre og bedre synes jeg. Og et rum, hvor vi delte nogle ting, som jeg ikke har følt for at dele mine tanker omkring graviditeten med andre. Jeg synes egentlig, vi hurtigt fandt ud af, at vi alle sammen havde et eller andet.”

”Vi har jo sådan set skrevet sammen siden, og vi har set hinanden i hvert fald en enkelt gang. Jeg tror bare, vi fandt ud af, at vi kunne dele nogle ting. Og jeg har ikke haft dén rummelighed, med andre gravide. Det er også godt, at det var en lille gruppe og sådan.”

”ja. I mødregruppen for eksempel, der har jeg ikke delt endnu, at jeg har angst. Eller det passer ikke, jeg har lige nævnt det, men jeg har ikke sådan snakket videre om det, fordi det har der ikke lige været behov for. Men her var det også en måde at åbne sig selv op i det der rum. Altså fordi det var et meget trygt rum, syntes jeg, så jeg fik også lyst til at give noget af mig selv for at gøre rummet endnu mere rummeligt.”

Med disse citater som primær empiri, vil jeg nu bakket op af spørgeskemasvar beskrive, hvordan jeg forstår deres udtalelser under de temaer, jeg læser ud af dem. Jeg har delt mine observationer op

i følgende kategorier: *rummet*, *forløbet*, *graviditet*, og *et alternativ*. Slutteligt kommer jeg omkring *kritik*.

Rummet

Deltagerne nævner overordnet set tre elementer ved rummet, de særligt lagde mærke til og satte pris på: intimiteten, trygheden og rummeligheden.

Med intimitet mener jeg, når de nævner størrelsen af grupperne som en fordel, det at de ikke var flere (henholdsvis tre deltagere, foruden mig og læseguiden i den første gruppe og fem i den anden) samt en generelt ”intim” stemning. Maja fortolker intimitet ud fra, at hun i læsegruppen har talt med de andre deltagere og skabt en relation til dem. Hun fremhæver selv mængden af deltagere som en af flere faktorer til denne følelse af intimitet og mulighed for at danne relationer. Hun fremhæver også, hvordan de indbyrdes hurtigt åbnede for ”okay dybe ting”, som jeg tillader mig at fortolke som private eller personlige detaljer og erfaringer. Også Mia nævner kort, at det var en fordel for hende, at gruppen var lille, dog uden at uddybe netop denne faktor yderligere.

I forlængelse af *det intime rum* ser jeg en gennemgående beskrivelse af *det trygge rum* for deltagerne. Maja nævner tryghed i forhold til hendes relation til de andre deltagere og uddyber, at denne tryghed bunder i følelsen af, at kunne dele ud af sine tanker og eventuelle bekymringer, og være tryk i, at meddeltagerne ”accepterer, at man har forskellige følelser” og holdninger. Hun nævner, at ingen udskammede hinanden for deres tanker og holdninger, også selvom de var anderledes fra deres egne. Mia beskriver hvordan det at hun følte rummet som trygt, gav hende mulighed for og lyst til at åbne mere op for sig selv og dermed udvide trygheden i rummet med de andre.

Heller ikke langt fra de to temaer om intimitet og tryghed, finder jeg, at ordene *rummelighed* og *ærlighed* går igen i deltagerens refleksioner. Som ovenfor beskrevet, forstår jeg Majas oplevelse af tryghed som afledt af netop den rummelighed, hun oplever at møde i sine meddeltagere og i rummet. Når de læser om blandt andet forventninger til barnets køn forud for en scanning eller fødslen og har haft forskellige oplevelser og følelser i den forbindelse, oplever hun sine meddeltagere og dermed rummet som rummelig overfor forskellighed. Mia taler om at ”gøre rummet endnu mere rummeligt”, hvilket hun også sætter i forbindelse med den ærlighed, hun oplevede i sin læsegruppe. Mia startede vores interview med at beskrive, hvordan det også havde

været en udfordring for hende at håndtere de sværere emner og følelser, som også blev taget op i læsegruppen. Men hun ender med at konkludere, at netop det at stemningen hurtigt ”blev sådan ret rå og ærlig” gjorde, at der blev skabt rummelighed til at kunne dele ud af sine tanker og bekymringer.

Forløbet

Den overvejende positive oplevelse af forløbene i læsegrupperne for deltagerne læser jeg blandt andet ud fra deres svar på de uddelte spørgeskemaer. Her lyder det blandt andet, når spurgt ind til ”Lige nu er jeg fuld af...” efter endt læsning:

”Begejstring over hvor godt forløbet har været.”

”Glæde over at være i et rum, hvor der er plads til både glæde og sorg.”

”Glæde over at snakke med ligesindede om graviditet, fødsel, osv. Det er rart.”

”En god følelse – spændende at snakke med andre om erfaringer vedr. graviditet, fødsel...”

Svar som disse er med til at understøtte mine fortolkninger på de svar, deltagerne delte med mig, når jeg under vores interviews spurgte ind til deres oplevelser i læsegrupperne. Maja opsummerer flere af de ting, jeg her vil fremhæve, når hun beskriver, hvorfor hun tror at rummet med guidet fælleslæsning for gravide var anderledes intimt (og dermed, ud fra min fortolkning, en mere positiv/brugbar oplevelse) end anden fødselsforberedelse hun ellers havde deltaget i. Hun fremhæver, at det var nemmere at danne relationer og dermed skabe den intime stemning, der skal til for at åbne mere op for sig selv, da der var tale om et forløb over flere gange. Hun nævner også specifikt det at tage udgangspunkt i litteraturen (beskrevet som at have et *fælles tredje* i forrige kapitel) som noget positivt, da ”der ikke var nogen, der bare skulle starte med at sige ’nå men jeg har det sådan her’.

Relationen til de andre deltagere enten specifikt gruppen af kvinder, der her mødtes, eller det at mødes på denne måde med andre gravide generelt, er noget der går igen i begge grupper. Hvor den ene gruppe holdt møderne med hinanden til disse fire læsninger, udvekslede den anden gruppe kontaktinformationer og mødtes igen efterfølgende på eget initiativ. Mia beskriver det som,

at de ”fandt ud af at [de] kunne dele nogle ting”, og at det derfor var naturligt at fortsætte den relation efter endt læsegrupperforløb.

Flere beskriver, hvordan det, at der var tale om et forløb over flere gange, tiltalte dem. I modsætning til andre fødselsforberedende tilbud de enten havde deltaget i eller overvejet at deltage i, var der her mulighed for at mødes med den samme gruppe fire gange. Jeg kan også se ud fra spørgeskemasvarene, at flere ønskede, at forløbet ikke var begrænset til de fire møder, men at det kunne fortsætte endnu længere:

FØR LÆSNINGEN:	
<i>Jeg er kommet til læsegruppen i dag med en følelse af</i>	Øv, at det er sidste gang
EFTER LÆSNINGEN:	
<i>Lige nu er jeg fuld af</i>	Glæde, men ærgerlig over, at vi ikke skal tilbage næste uge.

FØR LÆSNINGEN:	
<i>Jeg er kommet til læsegruppen i dag med en følelse af</i>	Jeg har glædet mig helt enormt til at se de andre.
EFTER LÆSNINGEN:	
<i>Lige nu er jeg fuld af</i>	Glæde over det her koncept. Det er så rart at have det her fællesskab, hvor vi kan tale sammen om ting jeg ikke føler jeg kan tale om andre steder. Det eneste ærgerlige er at det ikke fortsætter.

Graviditet

Maja beskriver et tredje aspekt, jeg ser som gennemgående for deltagernes oplevelser, når hun siger at hendes deltagelse i læsegruppen har været ”graviditetslivsforbedrende”, mere end at der har været tale om egentlig fødselsforberedelse for hende. Lauras beskrivelse af læsegruppen som både et fast holdepunkt i en ellers tumultarisk graviditet, en slags ventil for at kunne dele nogle af de tanker og bekymringer, hun bar rundt på, samt noget at se frem til, fortolker jeg som værende udtryk for, at det var et positivt indspark i hendes graviditet, at hun fire tirsdage i træk skulle mødes med læsegruppen om eftermiddagen.

Det har i deltageres spørgeskemasvar også fremgået, hvordan de enkelte møder (1,5 times læsning med gruppen) har kunnet påvirke deltageres dag eller tilstand i en positiv retning. Som når en deltager svarer følgende to ting før og efter dagens læsning:

FØR LÆSNINGEN:	
<i>Jeg er kommet til læsegruppen i dag med en følelse af</i>	Bekymring.
EFTER LÆSNINGEN:	
<i>Lige nu er jeg fuld af</i>	Lettelse over at blive hørt i min bekymring.

Eller blot en lille udvikling i en positiv retning, som er tilfældet med denne deltager:

FØR LÆSNINGEN:	
<i>Jeg er kommet til læsegruppen i dag med en følelse af</i>	Den store opgave, der ligger lige om hjørnet og til den dag jeg dør. Bekymringer og opgaver ifm. at blive mor.
EFTER LÆSNINGEN:	
<i>Lige nu er jeg fuld af</i>	Øget positivisme, men fortsat samme følelser som forinden.

Et alternativ

Da Maja er den eneste af deltagerne, der tidligere har født, er hun også den der hurtigst kommer til at sammenligne læsegruppen med den almene, biomedicinske fødselsforberedelse hun i sin forrige graviditet deltog i. Flere af de andre deltagere var så langt i deres graviditeter under forløbet med guidet fælleslæsning, at de også havde nået at deltage i anden fødselsforberedelse, men da Majas sammenligning blev bakket op af hendes efterfølgende erfaring med fødslen af hendes første barn og nu graviditet med andet barn, giver det for mig god mening, at hun laver disse sammenligninger. Hun er kritisk i sine udtalelser både overfor den almene fødselsforberedelse hun modtog i første graviditet, og systemet mere generelt, når hun beskriver, hvordan hun i læsegrupperne ”har fået snakket om mange flere ting, end jeg har inde ved jordemoderen”. Jeg bider mærke i, hvordan hun netop sætter ord på kompleksiteten ved begrebet ’fødselsforberedelse’, når hun beskriver, at det på

en og samme tid var et bedre og mere givende tilbud for hende, end den fødselsforberedelse hun ellers havde modtaget i offentlig regi, men at der samtidig ”jo heller ikke [var] noget fødselsforberedende over det”, i den forstand, at hun ingen lavpraktisk eller biomedicinsk information tog med derfra omkring graviditet, fødsel og moderskab.

Mia, som har født ved tidspunktet for vores interview, sammenligner den oplevelse af samhørighed og åbenhed hun havde med de andre deltagere i læsegruppen med hendes efterfølgende medlemskab af en mødregruppe. Hun er ikke den eneste, der laver denne sammenligning, og begrebet ’mødregruppe’ som idé og tilbud vil blive behandlet særskilt i næste afsnit af indeværende kapitel. Mia bruger sammenligningen til at beskrive, hvordan hun oplevede det som lettere at åbne op for sine tanker og bekymringer i læsegruppen, end hvad indtil da havde været tilfældet i hendes mødregruppe. Jeg har valgt at tage det med på trods af, at hun på tidspunktet for vores interview ikke har mødtes mange gange med sin mødregruppe, og hun derfor ikke har haft kontinuiteten som faktor, hvilket hun selv nævner kunne have haft en afgørende betydning for læsegruppens positive betydning for hende.

Kritik

Som nævnt i afsnittets introduktion, skal man for at forstå konteksten for empirien huske på, at specialet generelt bygger på så valide data som deltagerobservation og interviews kan fremarbejde. Jeg gjorde et forsøg på at fremskaffe mere ”ærlighed” fra deltagerne ved at bede dem underskrive sig med et synonym på de uddelte spørgeskemaer, men da jeg selv var i rummet, når de udfyldte dem, vil jeg også tage denne data med under samme paraply som resten af empirien.

To af deltagerne responderede ikke på min interviewforespørgsel efter endt læsegruppeforløb. Jeg kommer ikke til at vide, om det netop var disse to deltagere, der kunne bidrage til et anderledes kritisk syn på metoden og forløbene. Jeg har tænkt, om det netop kunne være grunden til at de på trods af at have givet samtykke til, at jeg gerne måtte kontakte dem med henblik på senere interview, ikke vendte tilbage på min besked. Samtidig ønskede jeg ikke at presse på hos dem, så hvor jeg i andre sammenhænge muligvis havde fulgt op med en besked efter ikke at have fået noget svar, fortolkede jeg deres manglende respons som, at det enten ikke var muligt for dem, eller at de ikke havde overskud til at tale med mig.

Jeg vil også nævne mit interview med Mia i denne sammenhæng, da hun på trods af at fremhæve de positive aspekter ved sit forløb i læsegruppen senere i interviewet, starter sit svar med at beskrive, hvordan det også havde været en udfordring for hende:

”Altså den svære ting for mig, som egentlig på en måde endte med at blive en god ting, det var ligesom, da vi havde denne her snak, hvor det viste sig, at der var en, der havde mistet et barn. Og det bare blev så svært, fordi vi ikke kendte hinanden så godt der, med lige hvad man skulle gøre og sådan. Så lige der blev det måske for sårbart, for svært at rumme.”

Hun fortsætter sit svar med, som hun citeres for i starten af afsnittet, at beskrive hvordan en situation som denne netop var med til at skabe den rummelighed og åbenhed, der karakteriserede møderne i læsegrupperne, og som var noget af det, hun satte pris på ved forløbet i sidste ende.

Den tidlige mødregruppe

I forlængelse af den tidligere nævnte kritik fra deltagerens side om, at forløbene for deres skyld gerne måtte have været længere, gjorde to deltagere sig nogle refleksioner over netop dette. Maja spurgte læseguiden, Ina, om forløbene med guidet fælleslæsning ”altid er så korte?”. Til det svarede Ina, at nej, det varierer meget fra gruppe til gruppe, at nogle forløb godt kan vare halve og hele år. Til svar dertil sagde Maja og Nynne følgende:

Maja: ”Hvis jeg skulle give noget feedback, så synes jeg godt at det måtte være flere gange, for nu har man jo lært hinanden at kende, der kommer nogle andre ting på bordet fjerde gang end første gang.”

Nynne: ”Ja, man får sådan lidt en pre-mødregruppe.”

Brug af sammenligningen med konceptet ’mødregruppe’ har jeg siden oplevet flere gange. Det har primært været under smalltalk før og efter sessionerne i læsegrupperne, når deltagerne har udtrykt deres begejstring for at være en del af læsegrupperne. Det er et tema jeg har noteret flere steder i mine feltnoter, da sammenligningen stod ud for mig som interessant, og det blev også hurtigt et tema under min kodning af empirien fra feltarbejdet. Maja nævnte selv samme sammenligning, da jeg under vores interview spurgte ind til, hvad hun troede, læsegruppen havde betydet for hendes graviditet:

”Jeg tror, at den på en eller anden måde, på trods af at de andre ikke havde det samme erfaringsgrundlag som jeg havde, så gav det sådan lidt en følelse af en mødregruppe før man skulle føde. Det er lidt svært at sætte en finger på, for så personligt blev det jo heller ikke, det

er ikke nogen, jeg har kontakt til bagefter eller noget som helst, men det gav lidt en følelse af, at man ikke stod alene i det, synes jeg.”

Jeg spurgte ind til, om der var noget specifikt, der gjorde, at hun brugte sammenligningen med at være i en mødregruppe, som hun (som den eneste) havde egentlig erfaring fra i forbindelse med hendes tidligere graviditet og fødsel. Til det svarede hun:

”Jeg tror, at det er det der med, at det er et rum, hvor at man, selvom man har forskellige situationer, altså at jeg har et barn i forvejen og sådan noget, men alligevel forstår man hinanden på en eller anden måde, og kan i hvert fald godt sætte sig ind i det hinanden siger. Og det er også lidt det en mødregruppe kan, du kan jo have en masse veninder, men hvis de ikke står med et lille barn, så kan det jo være svært at forstå de følelser, du har. Det synes jeg giver lidt det samme det her.”

Hvor Maja som sagt har et sammenligningsgrundlag fra den mødregruppe, hun blev del af under sin første barsel, er det for de andre deltagere blot forestillingen om det fællesskab, de kommer til at møde i deres fremtidige mødregruppe, de har at sammenligne med. De fleste kender til konceptet om at blive del af en mødregruppe, og det ser for mig ud som, at de forventninger de har til, hvordan det bliver at være en del af en sådan gruppe med ligesindede nybagte mødre, er noget af det de har fornemmet i læsegrupperne. Der er dog også noget, der tyder på, at det ikke for alle vil være sammenligneligt. Hvor man i sin tid oprettede tilbuddet om at komme med i en mødregruppe, når man blev mor til et barn, for at have ”et dejligt pusterum i barselsperioden at hygge sig og dele erfaringer med andre forældre, der har jævnaldrende børn” (Sundhedsplejen – Aarhus Kommune, 2022), bliver der i dag sat spørgsmålstegn ved dette ’frirum’. Ifølge en undersøgelse lavet af magasinet *Vores Børn*, dropper hver femte deltager ud af mødregruppen undervejs i forløbet og mange med den begrundelse, at deltagelsen fik dem til at føle sig forkerte og utilstrækkelige i deres sammenligning med de andre mødre og børn i gruppen (alt, 2021). Og som jeg også har fremhævet i et citat fra Mia ovenfor, var det hendes oplevelse, at hun ikke lige så hurtigt kunne dele ud af de svære sider og tungere tanker i sin mødregruppe efter fødslen, som hun følte var muligt i læsegruppen.

Fra mit fokusgruppeinterview med førstegangsgravide reflekterer to deltagere over, at der også kan være forskel på, hvor ens netværk befinder sig i forhold til den del af livet, der har med graviditeter og børn at gøre. Deltagerne Louise og Bjørk gør sig følgende overvejelser omkring det, Louise kalder en ’før-mødregruppe’:

Louise: ”Altså nu er jeg så heldig, at jeg har haft en del gravide i min venneklok, så det har jo været rigtig dejligt det der med at have nogen, man kan dele erfaringer og snakke med. Men det tænker jeg, at hvis jeg ikke havde haft den venneklok med så mange gravide, at det havde været rart at have nogle at gå til, sådan et fællesskab, lidt sådan en før-mødregruppe egentlig.”

Bjørk: ”Jeg tænker at man godt kunne starte mødregrupperne lidt før, det kunne godt være en god idé.”

Sammenligningen med det fællesskab, deltagerne forestiller sig at finde i deres mødregrupper efter fødslerne, leder mine tanker tilbage på diskussionen omkring tilstedeværelsen af kollektive erfaringer for deltagerne i læsegrupperne. Det lader til på sammenligningen og de forventninger, der ligger forud for disse, at deltageres oplevelser med læsegrupperne er, at de har oplevet og/eller skabt et fællesskab med de andre deltagere på trods af deres forskelligheder. Selvom deltagerne har forskellige udgangspunkter (henvist til som motivationer forud for tilmelding til forløbene i kapitlet ”Kollektive erfaringer?”) og livsomstændigheder både forud for- og under deres graviditeter, er der nogle fælles erfaringer og oplevelser ved det at være gravid og stå på tærsklen til moderskab, de spejler i hinanden. Denne overgang til moderskabet, og hvorvidt læsegrupperne har haft nogen betydning for deltageres oplevelser heraf, vil jeg behandle i næste afsnit.

Overgang

Som beskrevet i specialets introduktion, er ritualteori svær at komme uden om, når der er tale om de store overgange i livet som en barnefødsel udgør (Ploug Hansen, 1991, s. 68). Hvis vi antager at fødselsforberedelse generelt er en del af de danske overgangsriter, når det kommer til graviditet og fødsel, og læsegrupperne specifikt er en del af deltageres ritualer, kan vi se på, hvordan det har været med til at hjælpe deltagerne til at behandle den overgang (og det potentielt ’farlige’) de står overfor som gravide. Jeg vil her beskrive, hvordan teori om overgang og transformation kan forstås og diskuteres i forhold til deltagerne og fremhæve blandt andre Turners teori om den liminale fase i forbindelse med overgangen til moderskabet samt Christiansen og Dalsgård’s ’moments of transformation’.

Som Helle Ploug Hansen beskriver det, er ”individets liv i et samfund [...] en serie af overgange” (Ibid.) ifølge Van Genneps teori om *Rites of passage*. Men hvor Van Genneps teorier om overgangsriter, som beskrevet i specialets introduktion, lægger lige vægt på de tre faser

(separations-, transformations- og inkorporationsfasen), sætter Ploug Hansen spørgsmålstegn ved, om det giver mening at tale om overgangsriter i forbindelse med graviditet og fødsel i en dansk kontekst, når ”både separations- og indkorporationsfasen er så diffuse” (Ibid., s. 70). Her fremhæver Ploug Hansen Victor Turners tilgang til Van Genneps teorier, da han kun overfladisk forholder sig til de to andre, og fokuserer på den midterste fase med transformation (Ibid.). Ploug Hansen beskriver, hvordan ritualer ifølge Turner er ”en transformativ performance. Han mener, at transitionsriter tager form som en proces, en slags ’tilblivelsesproces’, og i forbindelse med overgangsriter også en transformationsproces. Rituallet har således en forvandlende eller ændrende karakter (Turner 1979: 234).” (Ibid.). Hun argumenterer ydermere for, hvordan Turners liminodbegreb (baseret på den liminale periode, det at være ”Betwixt and Between”, som Turner beskriver det (Turner, 1964, s. 47)), kan bruges til at beskrive den tilstand af ”ikke længere klassificerede og endnu ikke klassificeret” (Ploug Hansen, 1991, s. 70), mødre befinder sig i fra fødslen og til et stykke tid efter. Jeg vil ud fra deltagerne af læsegruppernes udtalelser om positive effekter på deres graviditeter argumentere for, at denne tilstand af at være ’in between’ træder i kraft allerede under graviditeten. Jeg forstår deltagerens fremhævelse af fællesskabet med deres meddeltagere, som en beskrivelse af et behov for fællesskab med ligesindede *udenforstående* i denne periode af deres liv. Som jeg citerede forfatter Olga Ravn for i specialets introduktion, er der på en gang en række helt bestemte krav til mor-rollen fra det omkringliggende samfunds side og på samme tid et indre opbrud i identitet og tab af position hos den nybagte mor:

Jeg har skridt for skrift genkendt denne historie som fiktion. Historien om den lykkelige mor. Og det har ledt mig til spørgsmålet: Hvorfor har denne historie været nødvendig?

Det har givet mødre en historie at binde sig til, en fast form til erfaringen. Men det er også en historie, som tjener *det fælles bedste*. Det er en historie, som er en del af den større fortælling, at kvinden er skabt til at skabe børn. At det er alle kvinders største ønske at få børn, og at det er denne handling, der først og fremmest giver hende værdi i samfundets øjne.

I den logik er det *ikke at blive lykkelig i fødselsøjeblikket* at fejle som samfundsborger, ikke at kunne løfte sin tildelte opgave, at miste sin position og identitet.

Man bliver i samme øjeblik moderskabet begynder, frataget rollen som mor, eftersom hendes lykke er det, der definerer hende.

(Ravn, 2020, s. 354)

I en moderne dansk kontekst er det min oplevelse, at Ravns beskrivelser af en følelsesmæssig udenforståethed, beskriver den liminalitet danske kvinder befinder sig i, når de bliver gravide og træder ind i moderskabet. Når jeg her medtager graviditeten og ikke blot fokuserer på tiden fra fødslen indtræder som Ploug Hansen og Ravn gør det ovenfor, er det fordi, det er min oplevelse ud fra deltagerne beskrivelser af deres bekymringer – og dermed glæde ved deltagelse i læsegrupperne – at disse følelser opstår inden fødslen, under graviditeten.

Turner beskriver, hvordan der blandt ligesindede udenforstående (dem, han kalder 'Neophytes') opstår en særlig hierarki-løs tilstand, hvor sociale positioner ophæves og gøres irrelevante. Han beskriver, hvordan der opstår et kammeratskab, som giver en følelse af "each for all, and all for each" (Turner, 1964, s. 50), foruden deres isolation fra det omkringliggende samfund i form af deres følelse af at være imellem positioner, også er bundet op på at de skal gennemgå de samme ritualer for at overgå til det næste stadie og blive reintegreret i samfundet. Jeg vil argumentere for, at et lignende kammeratskab/sammenhold opstår læsegruppedeltagerne imellem, understreget af mine fund af deres forskelligheder, som jeg tidligere har argumenteret for, bliver udvisket og gjort ubetydelige i rummet for guidet fælleslæsning for gravide.

Hvor ritualteori kan hjælpe med at beskrive den tilstand af liminalitet, og dermed hjælpe til at forstå, hvordan deltagerne i læsegrupperne finder samhørighed og fællesskab på tværs af forskelligheder, ligger den egentlige transformationsfase ifølge Van Gennep i forbindelse med- og efter deres forestående fødsler (Van Gennep, 1960a, s. 41). Det er dog min oplevelse, at der opstår individuelle transformationer hos deltagerne, da jeg fortolker flere af deres udtalelser om deltagelse i grupperne som havende haft et før og et efter. I kapitlet "Kollektive erfaringer?" beskrev jeg, hvordan Olivia tydeligt sætter ord på den transformation, hun oplevede i forbindelse med sin deltagelse. Under vores interview havde Olivia endnu ikke født, og jeg kan dermed ikke vide om en endnu større transformation endnu lå foran hende, men jeg kan forholde mig til, at hun beskriver, hvordan læsegruppen hjalp hende til at overkomme frygten for at indtage rum med andre gravide og påtage sig en identitet som gravid.

For at forstå de mindre og momentvise transformationer, der kan forsøge at beskrive nogle af deltagerne oplevelser, vil jeg i det følgende afsnit trække på Christiansen og Dalsgårds arbejde med netop 'momentary transformations' hos læsegruppedeltagere (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 3).

Øjeblikke af transformation

Når Christiansen og Dalsgård (2021) beskriver, hvad de oplevede som *øjeblikke af transformation* ('momentary transformation') hos deres læsegrupper for psykisk sårbare unge, beskriver de en oplevelse af dualitet i det oplevede, nutidige selv: deltagerne var på en gang bevidste om deres liv og identitet med både fortid og fremtid, men samtidig tillod atmosfæren i rummet for guidet fælleslæsning samt det faktum, at skønlitteraturen momentvis tillod deltagerne at forsvinde ind i fortællinger om andres verdener, at de kunne glemme deres identitet og tilhørsforhold som netop psykisk sårbare, for en stund (Ibid., s. 11-12).

Der er dog i sammenligning med, hvordan læsegrupperne for gravide var stillet op, tale om to tydelige forskelle: for det første er målgruppen i Christiansen og Dalsgårds tilfælde netop psykisk sårbare unge, altså en gruppe af personer, der af den ene eller anden årsag kæmper med enten sygdom eller andre sværere livsomstændigheder. Målgruppen for mine læsegrupper var gravide, og selvom flere af deltagerne viste sig at tilhøre gruppen af særligt sårbare gravide, var det ikke hensigten med dette tilbud at samle netop sårbare gravide. En anden forskel ligger i, at deltagerne i Christiansen og Dalsgårds læsegrupper blev præsenteret for forskellig litteratur uden nogen sammenhæng til deres tilstand, hvilket muligvis kan hjælpe til at forklare, hvordan de i litteraturen kunne forsvinde ind i andre fortællinger og for et øjeblik glemme deres egen (Ibid., s. 13). I tilfældet med guidet fælleslæsning for gravide var det netop en del af dogmet, at litteraturen befandt sig inden for temaerne graviditet, fødsel og forældreskab. Der er altså ikke tale om samme mulighed for at glemme den del af sin identitet, der i første omgang har bragt deltagerne sammen og til guidet fælleslæsning. Men hvor jeg forstår det som værdsat i tilfældet med læsegrupperne for psykisk sårbare unge (Ibid.), forstår jeg ikke det samme behov hos deltagerne i guidet fælleslæsning for gravide. Tvært i mod vil jeg argumentere for, at det netop her var værdsat, at deltagerne havde mulighed for at dyrke deres graviditeter gennem skønlitteraturens målrettede temaer.

Hvor jeg ikke er i stand til at overføre Christiansen og Dalsgårds fund direkte til mine observationer gjort under guidet fælleslæsning for gravide, kan jeg genkende deres videre beskrivelser af, hvordan disse øjeblikke af transformation skabte *vibrationer* ('reverberations') videre ud i deltagerens liv uden for læsegrupperne:

“Sometimes as an incentive to begin a course of education, to start a therapeutic process or simply to get up in the morning; sometimes as a lightening of the mood or a brief thought on a late afternoon; or sometimes as a sad memory of a happy moment in what seemed to be a parallel time. *How* such instances will reverberate and perhaps become manifest eventually, we cannot tell now.” (Ibid., s. 19)

Når jeg på trods af de forskelligheder, jeg ser fra Christiansen og Dalsgårds forskning og til min egen, alligevel medtager deres teori om momentvise transformationer hos læsegruppedeltagerne, er det netop en fortællinger som Olivias, der for mig lægger sig et sted imellem overgang og ritualteori ved hendes beskrivelser af at være imellem identiteter efter først at have identificeret sig med sit lange forløb i fertilitetsbehandling og med ufrivillig barnløshed, til at skulle omstille sig og påtage sig en identitet af gravid og kommende mor. Dette understreges også i hendes beskrivelser af, hvordan læsegruppen i sig selv blev et rum og en tid, hvor hun bedre kunne være i sin gravide tilstand:

Olivia: ”På grund af fertilitetsbehandlingen har jeg afholdt mig fra at være i rum med folk, der er gravide. Men efter sidste gang, har jeg tænkt over, at det virkelig er dejligt endelig at gøre det. Jeg var virkelig lettet over det, det havde nærmest været et angstscenarie for mig, så det var virkelig rart at gøre det.”

Laura: ”Jeg håber, at I bliver ved med det [guidet fælleslæsning for gravide]. Det var ikke rigtig relevant at gå til fødselsforberedelse for mig, så her blev der bare læst op og sådan... det er bare sådan et rum for gravide.”

Opsummering på kapitel

Det var aldrig hensigten med projekt guidet fælleslæsning for gravide, at det skulle være en erstatning til fødselsforberedelse, som vi kender den i dag. Deltagerne i læsegruppernes udtalelser understreger også denne pointe, når de beskriver, hvordan den fysiologiske og biomedicinske viden udeblev af rummet, som Maja beskriver det, når hun fremhæver, at hun ”ikke [har] fået information om, at mit bækken ikke kan give sig, hvis jeg ligger på ryggen”. Maja selv beskriver sin deltagelse i gruppen som *graviditetslivsforbedrende*, hvilket er min erfaring, at flere andre deltagere også beskriver at have oplevet. Det er altså ikke en erstatning for fødselsforberedelse, men kan det være et supplement?

Det er muligvis en forhandling af det autoritative vidensregime, som jeg i kapitlet ”Kollektive erfaringer?” beskriver, deltagerne indgår i ved at tilmelde sig et forløb af så anderledes karakter, end hvad de ellers kan finde i jordemoderpraksissens kursuskatalog. Jeg har ydermere fundet at det for deltagerne er to ting: et fællesskab for ligesindede udenforstående – nogen at være i samme (liminale) båd med og det er øjeblikke af transformation, som for nogen vil markere sig i tiden efter forløbet.

Jeg har med udgangspunkt i overgangsteori og teori om graviditet og fødsler i en rituel sammenhæng, fundet at deltagerne kan antages allerede i graviditeten at tilhøre det, Turner beskriver som ’Neophytes’ – sat uden for det gamle som almindelig (ikke gravid) kvinde og endnu ikke indtrådt i moderskabet (Turner, 1964, s. 50). Jeg har identificeret dette ud fra to observationer. For det første i deltagernes udtalte behov for at kunne dele denne tid med andre ligesindede. Deltagerne beskriver, hvordan de her har en mulighed for at give slip for tanker og bekymringer og dele med andre i samme livssituation. Den anden observation går på, at deltager deres forskelligheder til trods, finder hinanden i et respektfuldt og anerkendende fællesskab. Jeg konkluderede i kapitlet ”Kollektive erfaringer?”, at det at være gravid ikke er nogen identitetsmarkør, der kan stå alene. Men ifølge netop Turners beskrivelse af de udenforstående, bliver denne gruppe fritaget fra hierarkier baseret på sociale markører og andre tilhørsforhold til forskellige grupper (Ibid.), og som deltagerne beskriver det, er der i læsegrupperne plads til forskellighed, til forskellige holdninger og forskellige erfaringsgrundlag.

Jeg har ydermere beskrevet, hvordan der i læsegruppen opstår øjeblikke af transformation hos deltagerne. Det kan være helt ned til fra før- og efter endt læsning, som jeg beskrev ud fra to deltageres spørgeskemasvar i underafsnittet ”Graviditet”, men det kan også være undervejs i forløbet og som et før- og efter deltagelse i læsegruppen. Olivia og Laura, hvis historier jeg introducerede i et tidligere kapitel, er eksempler på netop disse to observationer. Laura beskriver, hvordan læsegruppen var med til at forbedre de uger i hendes graviditet forløbet stod på, hvor hun havde noget at se frem til og et åndehul, et sted at ventilere i en kompliceret graviditet. Olivias transformation fra før til efter hun ankom til læsegruppen første gang fortæller, hvordan hendes tilhørsforhold til sin nye identitet som gravid og afmystificerede andre gravide kroppe for hende, ændrede sig i forbindelse med hendes deltagelse i læsegruppen.

Konklusion

Jeg har i løbet af tre analytiske kapitler undersøgt, hvordan deltagerne i guidet fælleslæsning for gravide, har oplevet forløbene samt hvordan disse oplevelser kan have haft indflydelse på deres graviditeter. Jeg har ydermere undersøgt litteraturens rolle i dette alternativ til biomedicinsk orienteret fødselsforberedelse, som jeg argumenterer for, at guidet fælleslæsning for gravide, udgør.

På baggrund af mine observationer i felten samt de analyser, fortolkninger og diskussioner dette speciale indeholder, føler jeg mig i stand til at konkludere, at guidet fælleslæsning for gravide kan fungere som et positivt bidrag til en graviditet. Det gør jeg på baggrund af positiv tilbagemelding fra deltagerne samt mine egne oplevelser af metoden og rummet, men også på baggrund af mine senere analyser, hvor jeg blandt andet har argumenteret for de positive effekter af at føle sig og sine erfaringer spejlet – om det så er gennem sine relationer til andre i samme livssituation, skønlitteratur eller noget tredje. På baggrund af mine undersøgelser, forstår jeg relevansen i, at inddrage den viden man ikke gennem biomedicinsk undervisning i fødselsforberedelse kan forstå, i overgangen til moderskabet. Jeg startede specialet ud med at beskrive et individualiseret samfund, men også et behov for at bevæge sig mere ind i de kollektive erfaringer. Dette behov for fællesskab og samhørighed, har mine observationer og informanter understreget. Jeg vil argumentere for, at et tilbud om guidet fælleslæsning for gravide, vil fungere som en værdifuld tilføjelse til en tid i livet, hvor der fra systemets side er et udpræget fokus på de fysiologiske og biologiske transformationer i overgangen til moderskabet, men hvor individet samtidig har et behov for et sted at dyrke uvisheden, tanker om fremtiden samt små og store bekymringer med andre i samme båd.

Kollektive erfaringer?

Jeg undersøgte først, hvorvidt der deltagerne i mellem, kan være tale om kollektive erfaringer. Det gjorde jeg på baggrund af en interesse i deltagernes motivationer forud for tilmelding af guidet fælleslæsning for gravide. En redegørelse for to af deltagernes historie og motivationer, hjalp mig til at undersøge, hvorvidt det at være gravid, kan argumenteres for at være en samlende faktor. Det gjorde jeg blandt andet som baggrund for senere i specialet at kunne diskutere, hvorvidt traditionelle antropologiske teorier om transitionsriter og overgang, kan bruges til at beskrive, hvordan guidet fælleslæsning for gravide, kan bidrage til deltagernes overgang til moderskabet.

På baggrund af diskussionen om tilstedeværelsen af kollektive erfaringer blandt deltagerne, konkluderede jeg, at deltagerne alle var forskellige fra hinanden (med tanke på deres livshistorier samt motivationer for deltagelse), med det fysiologiske fællestræk, at de alle var gravide. Jeg argumenterede ydermere for en bevægelse fra individ i retningen af mere kollektive erfaringer, både i det offentlige systems tilbud, som ugerne af graviditeten forløb, men også via det sociale og fællesskabende element, som guidet fælleslæsning udgjorde for flere af deltagernes graviditeter. Det offentlige system introducerede jeg som værende præget af et biomedicinsk vidensregime, og dermed argumenterede jeg for, at den autoritative viden, der primært præger offentlig udbudt fødselsforberedelse i dag, er biomedicinsk. Jeg konkluderede derfor, at deltagernes tilmelding til forløbene, kan beskrive dem som villige til at forhandle denne autoritative viden (David-Floyd, 1997, s. 58).

I forlængelse heraf, undersøgte jeg autonomi i forhold til tilmelding af forløbene. På baggrund af en Foucaultiansk kritik, beskrev jeg, hvordan gravide kvinder ikke nødvendigvis kan siges at have frie valg og dermed autonomi, når det gælder det offentlige sundhedssystem (Peggs & Smart, 2018, s. 64). Når Region Midtjylland tilbyder et alternativt projekt som guidet fælleslæsning for gravide, kan denne autonomi eller valgfrihed argumenteres for at udvides, men som Lauras historie beskrev, er det igen kun til vi kigger på det enkelte tilfælde. For Laura var tilbuddet om læsegruppen hendes eneste mulighed for at tilmelde sig noget i jordemoderpraksissens kursuskatalog, og det er samtidig ikke muligt at sige, om nogle gravide i regionen aldrig fik muligheden for at overveje deltagelse i et af forløbene, enten fordi de ikke opdagede muligheden,

blev præsenteret for dem, eller fordi metoden og kursusbeskrivelsen på anden måde virkede utilgængelig for dem. Jeg beskrev, hvordan jeg oplever gruppen af deltagere som relativt homogen hvad angår sociale parametre så som uddannelsesniveau og generelle ressourcer til rådighed.

Litteraturens rolle

Jeg påbegyndte mine undersøgelser af litteraturens rolle, ved at introducere et resonansbegreb. På baggrund af Wikans teori om *feeling thought*, og hvordan der opstår resonans, når vi 'går bag ordene' og tilføjer empati og levede erfaringer til andres udtalelser (Wikan, 1992, s. 463) samt Rosas resonansbegreb og idéen om en relationsmodus mellem mennesker og objekter, eller mennesker imellem (Rosa, 2021, s. 32), forsøgte jeg at nærme mig min udgave af det, Christiansen og Dalsgård (2021) beskriver som *atmosphere*, når de beskriver stemningen i rummet (deltagerne, de fysiske omstændigheder og litteraturen i mellem) i deres undersøgelser af guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 13).

Med denne begrebsafklaring in mente, analyserede jeg først to situationer, hvor jeg oplevede deltagerens møde *med* litteraturen. Med udgangspunkt i Bishops analogi om litteratur som spejle, skydedøre og vinduer (Bishop, 1990, s. ix), beskrev jeg først en situation, hvor en deltager flere gange oplevede at blive berørt af en passage fra en tekst, som resonerede særligt med hendes livssituation og baggrund forud for hendes graviditet. Jeg argumenterede for, hvordan hun følte sig særligt spejlet og set i det læste samt hvordan denne spejling markerede sig i hende som et særligt bemærkelsesværdigt øjeblik i hendes oplevelse med læsegruppen. Fra en anden situation i en af læsegrupperne, beskrev jeg, hvordan deltagerne oplevede et vindue (eller skydedør, ifølge Bishops analogi (Ibid.)), til et indblik i en anden persons historie. Jeg beskrev ydermere en udvikling undervejs i deltagerens samtale på baggrund af en oplæst passage, hvor de, netop som Wikan beskriver det, får indblik i deres meddeltageres verden via deres egne fortolkninger, og dermed udvider deres eget perspektiv (Wikan, 1992, s. 465).

Jeg undersøgte ydermere deltagerens møde *om* litteraturen, ved at anskue den poetiske begivenhed, der lægger i at læse en tekst og løbende, personligt, fortolke den (Rosenblatt, 1964, s. 127). Jeg fremhævede et eksempel, hvor de to grupper læser samme tekst, og beskrev forskellene ved deres fortolkninger og de afledte samtaler af læsningerne. Jeg beskrev, hvordan den ene gruppe

holdt sig mere nøgternt og analytisk til teksten, hvorimod jeg fandt, at der opstod resonans i den anden gruppe, hvor flere deltagere blev berørt og delte personlige refleksioner med resten af gruppen. Jeg argumenterede for, at det på forhånd ikke er muligt at forudsige hverken 'digtet', der opstår af teksten gennem læsning samt både egne og andres fortolkninger (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 12). Eksemplet viste mig også, hvordan resonans er uforudsigeligt (Rosa, 2021, s. 34), og dermed ikke kan antages at opstå uagtet at flere af elementerne (herunder teksten) går igen på tværs af grupper.

Jeg afrundede kapitlet med en diskussion om, hvorvidt skønlitteraturen kan antages at have en afgørende rolle for deltagernes oplevelser af forløbene. Det gjorde jeg med udgangspunkt i socialpædagogisk teori om at samles om et fælles tredje (Schwartz & Nissen, 2023, s. 31), og tilføjede mit eget element af et fælles fjerde, som jeg i første kapitel havde argumenteret for, kunne være deltagernes fysiske ligheder, i kraft af deres graviditeter. Jeg diskuterede, om mødet om netop læsning af skønlitteratur, kan siges at have haft en afgørende betydning for deltagerne, eller om de kunne have fået et lignende (eller bedre) udbytte af et lignende setup med en samtalefacilitator, men uden skønlitteraturen. Som jeg også vil behandle senere i indeværende kapitel, har det ikke været muligt for mig at kunne konkludere denne slags, da jeg ikke har undersøgt et sådant alternativ. Det forbliver derfor på et teoretisk diskussionsniveau, og med en række åbne spørgsmål. Det samme gør sig gældende, da jeg diskuterede, om deltagerne kunne antages at have fået en lignende effekt af at have læst teksterne alene.

Et alternativ?

Slutteligt har jeg undersøgt deltagernes oplevelse af guidet fælleslæsning for gravide. Jeg har gennem en redegørelse for deres udtalelser, beskrivelser og svar, listet en række faktorer op, som er sigende for, hvad de har oplevet af virkning af læsegrupperne.

Jeg har beskrevet, hvordan de i rummet for guidet fælleslæsning for gravide, fandt en intimitet, tryghed og rummelighed, som de værdsatte. Flere deltagere fremhæver, hvordan det var positivt, at forløbet var over flere gange (modsat et enkelt møde som til det almindelige kursus i fødselsforberedelse hos Region Midtjylland (Region Midtjylland, u.å.-b)), men jeg beskrev også, hvordan flertallet af deltagere ønskede endnu flere mødegange end de fire, der her var tilfældet. Også relationen til de andre deltagere (som blev forstærket af rummets førnævnte egenskaber) samt

det at mødes om litteraturen som en samtalefacilitator, blev nævnt. En deltager beskrev forløbet som graviditetslivsforbedrende (mere end fødselsforberedende) og en anden beskrev, hvordan læsegruppen fungerede som et frirum i en tumultarisk graviditet. I forhold til, om guidet fælleslæsning for gravide kan siges at være et alternativ til fødselsforberedelse, beskrev jeg, at metoden kan åbne op for andre ting, end en jordemodersamtale eller et biomedicinsk fødselsforberedende kursus, er i stand til. Jeg understregede Bertelsen og Gohrs pointe om, at fødselsforberedelse er mange ting (Bertelsen & Gohr, 2006b, s. 128-9), og beskrev, hvordan flere deltagere fandt det lettere at åbne op for tanker og bekymringer i læsegruppen, modsat anden fødselsforberedelse de havde været til.

For at nærme mig diskussionen om overgang og transformation, åbnede jeg med en sammenligning, som flere deltagere havde gjort uafhængig af hinanden, den at læsegruppen fungerede som en art tidlig mødregruppe for dem. Jeg beskrev, hvordan denne sammenligning for de fleste deltagere var teoretisk og baseret på ideen om det fællesskab, de forventede at finde i en mødregruppe efter fødslen, da kun en af deltagerne havde praktisk erfaring fra en sådan. Jeg fortolkede sammenligningen, som at de fandt fællesskabet med ligesindede rart, og uagtet hvordan ens netværk ellers var støbt sammen, var der her en mulighed for at mødes med andre i samme livssituation.

Jeg diskuterede slutteligt, hvordan netop denne følelse af behov for et fællesskab med ligesindede, kan beskrives med teori om overgang og liminalitet. Jeg brugte Turners (1964) begreb om *Neophytes* til, at beskrive, hvordan en tilstand af, at være *Betwixt and Between* (Turner, 1964) indtrådte allerede under graviditeten for deltagerne samt hvordan de i læsegrupperne fandt netop et hierarkiløst fællesskab med ligesindede, og i fysisk forstand ligestillede (Ibid., s. 50). Jeg brugte ydermere Christiansen og Dalsgårds (2021) begreb om øjeblikke af transformation til, at beskrive, hvordan deltagerne netop brugte den målrettede litteratur til for en stund at kunne svælge i deres tilstand (modsat Christiansen og Dalsgårds fund (Christiansen & Dalsgård, 2021, s. 13)), og brugte ydermere deres begreb *reverberations* til, at beskrive, hvordan guidet fælleslæsning for gravide, også påvirkede deltagernes liv udenfor læsegrupperne (Ibid., s. 19).

Bidrag til feltet

Med en antropologisk undersøgelse af metoden guidet fælleslæsning skriver jeg mig ind i en længere række af lignende undersøgelser begået inden for relativ kort tid. Det, at der specifikt er lavet mange antropologiske undersøgelser af metoden, formoder jeg skyldes, den ret "taknemmelige" type felt der er tale om, når det kommer til en af antropologiens kernemetoder: deltagerobservation. Nogle forskere har, som jeg, siddet med som deltager om bordet, mens andre har ageret læseguide. Hvad gør mine undersøgelser mere eller mindre unikke i denne felt, er målgruppen. Så vidt jeg ved, er det kun anden gang der laves guidet fælleslæsning som fødselsforberedende tilbud ved en jordemoderpraksis. Jeg henviser i specialet til Bolther, Hakken og Dalsgårds (2022) pilotprojekt fra 2021 i samarbejde mellem Aarhus Jordemoderpraksis, Læseforeningen og Aarhus Universitet, som mit feltarbejde bygger videre på. Bolther et al. etablerede på denne måde feltet med guidet fælleslæsning for gravide, som mit speciale og den data jeg under mit feltarbejde har indsamlet til både specialet og den samlede videnspulje til førnævnte tværfaglige projekt byggede videre på, og som der nu er mulighed for yderligere at arbejde med.

Begrænsninger

Foruden de lavpraktiske begrænsninger så som mangel på ressourcer, primært tid og monetære, har jeg gjort mig en række refleksioner over, hvordan feltarbejdet og den skriftlige afhandling, kunne have været forbedret.

Min første refleksion går på, at de to forløb med guidet fælleslæsning for gravide var relativt korte. Der var tale om fire møder med hver gruppe, og som en deltager også fremhæver det, bliver det forløb endnu kortere, skulle man blive forhindret i at deltage til et eller flere af mødegangene. Når jeg fremhæver dette som kritikpunkt, handler det om to ting: først og fremmest var det, som nævnt i kapitlet "Et alternativ?", et kritikpunkt fra deltagerne selv. Nogle fremhævede dette når jeg spurgte dem ind til, hvad der kunne findes af forbedringspunkter, andre udtrykte det spontant. Det andet kritikpunkt handler om datavalideringen. Specialet er baseret på en relativt begrænset datamængde og selvom det, at jeg kunne deltage i to grupper, og dermed havde et (mindre) sammenligningsgrundlag, er forløbsmængde og -varighed begrænset i forhold til anden forskning gjort indenfor feltet af guidet fælleslæsning. Blandt andet forløb Charlotte Ettrup Christiansens (2021) forløb med guidet fælleslæsning for psykisk sårbare unge over en to-årig

periode (Christiansen, 2021, s. 4), og Elanor Longden et al. (2015) lavede undersøgelser på baggrund af et 12-ugers projekt med 16 deltagere (Longden et al., 2015, s. 113).

Når det kommer til datavaliditet, er det også interessant at se på effektmåling. Når det gælder denne slags metoder og forløb, er det ifølge økonom Jørgen Søndergaard, ikke ”tilstrækkeligt at vide, om tiltagene er sat i værk, og om de involverede parter udtrykker tilfredshed med dem. Det er også ønskeligt at vide, om brugerne som følge af det konkrete tiltag er blevet bedre stillet” (Søndergaard, 2007, s. 5). Connie Nielsen et al. (2007) beskriver, hvordan det indenfor det sociale område, i mange tilfælde er relevant at måle effekten af et projekt, blandt andet ved at undersøge den kontrafaktiske situation, altså ”hvad der ville være sket, hvis samme person ikke havde deltaget i den pågældende indsats.” (Nielsen et al., 2007, s. 8). De argumenterer ydermere for, at det først er når det er muligt at måle denne kontrafaktiske situation (hvis det findes relevant at effektmåle projektet og der findes en anvendelig metode til effektmåling), at evalueringer kan bruges til sammenligning med de observerede resultater (Ibid.). Når jeg her introducerer begrebet effektmåling, er det for at fremhæve mine forskningsmæssige begrænsninger. Ifølge Nielsen et al. kan der sættes spørgsmålstegn ved validiteten af min data, når ikke jeg har testet den kontrafaktiske situation i mere klinisk forstand (Ibid.). I løbet af min tid i felten forsøgte jeg flere gange at opnå adgang til, at kunne deltage i den almene fødselsforberedelse, udbudt fra Aarhus Jordemoderpraksis’ side. Det lykkes mig ikke at få adgang, og jeg måtte derfor nøjes med andenhåndsberetninger fra mine to fokusgruppeinterviews. Det havde været oplagt at kunne lave (deltager)observation i flere alternativer til læsegrupperne, både i fødselsforberedende regi og indenfor genren guidet fælleslæsning.

Bibliografi

- alt. (2021, september 22). *Mødregruppen i modvind: Er den en facade eller et frirum?* <https://www.alt.dk/boern/moedregruppe-fordele-ulemper>
- Bertelsen, A. M. H., & Gohr, C. (2006a). Introduktion: En fødselskultur i ændring. I *Den gode fødsel. En antropologisk undersøgelse af fødselsfortællingen* (s. 9–21). Museum Tusulanums Forlag.
- Bertelsen, A. M. H., & Gohr, C. (2006b). Kapitel 6: Fødselsforløbets valgmuligheder. I *Den gode fødsel. En antropologisk undersøgelse af fødselsfortællingen* (s. 121–147). Museum Tusulanums Forlag.
- Bishop, R. S. (1990). Mirrors, windows, and sliding glass doors. *Perspectives: Choosing and using books for the classroom*, 6(3), ix–xi.
- Bolther, A. L., Habben, J., & Dalsgård, A. L. (2022). Tilblivelse i ord: Fælleslæsning for førstegangsfødende. I T. Forslid, A. Ohlsson, K. Rydbeck, K. I. Skjerdningstad, M. Steenberg, & T. M. Tangerås, *Shared reading i Skandinavien: Forskning og praksis* (s. 291–310). ABM-media AS.
- borger.dk. (u.å.). Fødselsforberedelse [Borger.dk]. *Graviditet og fødsel*. Hentet 6. marts 2023, fra https://www.borger.dk/sundhed-og-sygdom/barn_oversigtsside/Foedselsforberedelse
- Christiansen, C. E. (2021). Does Fiction Reading Make us Better People? Empathy and Morality in a Literary Empowerment Programme. *Ethnos*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/00141844.2021.2007158>
- Christiansen, C. E., & Dalsgård, A. L. (2021). The day we were dogs: Mental Vulnerability, Shared Reading, and Moments of Transformation. *Ethos*, 49(3), 1–22.
- Davis-Floyd, R. E. (1997). Chapter one: Authoritative knowledge and its construction. I R. E. Davis-Floyd & C. F. Sargent, *Childbirth and Authoritative Knowledge* (s. 55–79). University of California Press.
- Davis-Floyd, R. E. (2022a). Introduction: Birth as a Rite of Passage. I *Birth as an American Rite of Passage* (1st udg., s. 1–7). Routledge.
- Davis-Floyd, R. E. (2022b). Ritual and rite. I *Birth as an American Rite of Passage* (1st udg., s. 8–26). Routledge.
- Den Store Danske. (u.å.). *Resonans* [Denstoredanske.dk]. Hentet 30. maj 2023, fra <https://denstoredanske.lex.dk/resonans>
- Duvå, L. N. (2022). *Mødrenes Hus* (1.). Gyldendal.

- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *Health evidence network synthesis report 67: What is the evidence on the role of arts in improving health and well-being? A scoping review (67)*. World Health Organization.
- Foucault, M. (1978). Part five: Right of Death and Power over Life. I *The History of Sexuality vol. 1* (s. 132–159). Random House, Inc.
- Hvidman, L. (2021, september 17). Kejsersnit [Sundhed.dk]. *Patienthåndbogen*. <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/graviditet/graviditet-foedsel-barsel/foedsel/kejsersnit/>
- Høegh, T. (2022). *SULT*. Gutkind.
- Ketler, S. K. (2000). Preparing for Motherhood: Authoritative Knowledge and the Undercurrents of Shared Experience in Two Childbirth Education Courses in Cagliari, Italy. *Medical Anthropology Quarterly*, 14(2), 138–158. JSTOR.
- Longden, E., Davis, P., Billington, J., Lampropoulou, S., Farrington, G., Magee, F., Walsh, E., & Corcoran, R. (2015). Shared Reading: Assessing the intrinsic value of a literature-based health intervention. *Medical humanities*, 41(2), 113–120. <https://doi.org/10.1136/medhum-2015-010704>
- Læseforeningen. (u.å.-a). Guidet fælleslæsning. *laeseforeningen.dk*. Hentet 9. december 2022, fra <https://www.laeseforeningen.dk/guidet-faelleslaesning>
- Læseforeningen. (u.å.-b). *Læseforeningen* [Laeseforeningen.dk]. Hentet 6. marts 2023, fra <https://www.laeseforeningen.dk>
- McNair, J. C., & Edwards, P. A. (2021). The Lasting Legacy of Rudine Sims Bishop: Mirrors, Windows, Sliding Glass Doors, and More. *Literacy Research: Theory, Method, and Practice*, 70(1), 202–212. <https://doi.org/10.1177/23813377211028256>
- Melchior, E. (1995). Kapitel 3: Fødselsforberedelse eller forberedelse til forældreskab. I *Den gode fødsel* (1., s. 36–61). Frydenlund.
- Nielsen, C., Dinesen, P. T., Benjaminsen, L., & Bonke, J. (2007). Resumé. I *Effektmåling* (s. 7–10). Socialforskningsinstituttet.
- Nr. Lyndelse Fysioterapi. (u.å.). *Forberedelse for kommende kejsrerinder* [Nrlyndelsefysioterapi.dk]. Hentet 8. februar 2023, fra <https://nrlyndelsefysioterapi.dk/workshops/foedselsforberedelse-for-kommende-kejsrerinder/>
- Ottow, M. (21/8-17). *Region Midtjylland: Kunst og kultur kan være effektiv medicin*. <https://www.altinget.dk/kultur/artikel/region-midtjylland-kunst-og-kultur-kan-vaere-effektiv-medicin>

- Peggs, K., & Smart, B. (2018). Foucault's Biopower. I L. Downing (Red.), *After Foucault: Culture, Theory, and Criticism in the 21st Century* (s. 61–76). Cambridge University Press; Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/9781316492864.006>
- Plambeck, D. (2019). *Til Min Søster* (1., 5. oplag). Gyldendal.
- Ploug Hansen, H. (1991). Graviditet, fødsel og barsel i rituel belysning. *Samkvind Skriftserie*, 7, 65–75.
- Ravn, O. (2020). *Mit Arbejde* (1., 3. oplag). Gyldendal.
- Region Midtjylland. (u.å.-a). Fakta om AUH [Fagperson.auh.dk]. *Aarhus Universitetshospital - Til fagpersoner*. Hentet 8. februar 2023, fra <https://www.fagperson.auh.dk/om-os/fakta/>
- Region Midtjylland. (u.å.-b). *Forbered dig til fødslen. 2022/23 ved Aarhus Jordemoderpraksis* [Kursuskatalog]. Hentet 6. marts 2023, fra <https://rm.plan2learn.dk/KursusValg.aspx?id=86603>
- Region Midtjylland. (u.å.-c). Fødsel efter tidligere kejsersnit [Regionshospitalet-randers.dk]. *Regionshospitalet Randers*. Hentet 8. februar 2023, fra <https://www.regionshospitalet-randers.dk/patientvejledninger/kvindesygdomme-og-fodsler/fodsler-efter-tidligere-%20kejsersnit/>
- Region Midtjylland. (u.å.-d). Kultur og sundhed [Ru.rm.dk]. *Regional Udvikling*. Hentet 6. marts 2023, fra <https://www.ru.rm.dk/kultur-og-landsbyer/kultur/kultur-og-sundhed>
- Region Midtjylland. (u.å.-e). Viden, kurser og tilbud [Auh.dk]. *Aarhus Universitetshospital*. Hentet 8. februar 2023, fra <https://www.auh.dk/afdelinger/kvindesygdomme-og-fodsler/viden-kurser-tilbud/>
- Rosa, H. (2021). IV Verden som resonanspunkt. I *Det ukontrollerbare* (6. oplag, s. 31–38). Eksistensen.
- Rosenblatt, L. M. (1964). The Poem as Event. *College English*, 26(2), 123–128. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/373663>
- Schensul, J. J., & LeCompte, M. D. (2013a). Chapter 4: Participant observation. I *Essential ethnographic methods—A mixed methods approach* (2nd udg., s. 83–111). AltaMira Press.
- Schensul, J. J., & LeCompte, M. D. (2013b). Chapter 7: Semistructured Interviews and Observations. I *Essential Ethnographic Methods: A Mixed Methods Approach* (2nd udg., s. 171–194). AltaMira Press.
- Schwartz, I., & Nissen, M. (2023). Kapitel 2: Det fælles tredje. I L. L. Mørck, I. Schwartz, T. W. Christensen, & M. Nissen, *Fællesskabende praksisser* (1. epub-udgave, s. 78-177 (e-bog)). Frydenlund.

- Skjerdingsstad, K. I., & Tangerås, T. M. (2019). Shared reading as an affordance-nest for developing kinesic engagement with poetry: A case study. *Cogent arts & humanities*, 6(1), 1688631. <https://doi.org/10.1080/23311983.2019.1688631>
- Steenberg, M. (2013). Litteratur som behandling eller æstetisk praksis? *Månedsskrift for praktisk lægegering, Oktober*, 836–842.
- Steenberg, M., Bräuner, P., & Wallot, S. (2014). Text Technology: Building Subjective and Shared Experience in Reading. *Journal of Cognition and Culture*, 14(5), 357–372. <https://doi.org/10.1163/15685373-12342131>
- Steenberg, M., Christiansen, C., Dalsgård, A. L., Stagis, A. M., Ahlgren, L. M., Nielsen, T. L., & Ladegaard, N. (2021). Facilitating Reading Engagement in Shared Reading. *Poetics Today*, 42(2), 229–251. <https://doi.org/10.1215/03335372-8883234>
- Sten-Knudsen, J. (2021). *Syv lag* (1. udg.). Gyldendal.
- Strømsborg, L. (2020). *Aldrig, aldrig, aldrig*. Turbine.
- Sundhedsplejen - Aarhus kommune. (2022, november 22). *Vil du i en mødregruppe eller en gruppe for fædre/partnere?* [Sundhedspleje.aarhus.dk]. <https://sundhedspleje.aarhus.dk/tilbud-til-dig-og-dit-barn/har-du-et-lille-barn-eller-et-paa-vej/vil-du-i-en-moedregruppe-eller-en-gruppe-for-faedrepartnere/>
- Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Figur 3.3 Vejledende oversigt over tidsmæssig placering af kontakter i grundforløb* [Sst.dk]. Hentet 12. juni 2023, fra https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2021/Anbefalinger-svangreomsorgen/Svangreomsorg-2022-figur3_3.ashx
- Søndergaard, J. (2007). Forord. I C. Nielsen, P. T. Dinesen, L. Benjaminsen, & J. Bonke, *Effektmåling* (s. 5–6). Socialforskningsinstituttet.
- Trier Mørch, D. (1976). *Vinterbørn*. Gyldendal.
- Turner, V. W. (1964). Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage (reprint). *The Proceedings of the American Ethnological Society*, 46-55 (4-20).
- Van Gennep, A. (1960a). Pregnancy and childbirth. I *The Rites of Passage* (s. 41–49). Routledge.
- Van Gennep, A. (1960b). *The Rites of Passage*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315017594>
- Vandborg, L. (u.å.). *Litteraturens nye mødre* [Litteratursiden.dk]. Hentet 13. marts 2023, fra <https://litteratursiden.dk/artikler/litteraturens-nye-moedre>
- Wikan, U. (1992). Beyond the Words: The Power of Resonance. *American Ethnologist*, 19(3), 460–482. JSTOR.

Aarhus Jordemoderpraksis. (4/4-22). *Kursusbeskrivelse: Fælleslæsning for gravide—Aarhus Jordemoderpraksis*. <https://rm.plan2learn.dk/>

Aarhus Universitets Forskningsfond. (14/6-23). *Ph.d.-prisvindere 2022*. <https://auff.au.dk/presserum/phd-prisvindere/phd-prisvindere-2022>

Abstract

The thesis is based on findings and interpretations from a six-month fieldwork done in Region Midtjylland, Denmark, from April-September 2022. The primary field was a project named “shared reading for pregnant women” (guidet fælleslæsning for gravide), where two groups of participants met four times each and read fiction related to pregnancy, birth, and motherhood. The purpose was to offer a room for the non-physiological wonderings and conversations through reading fiction, yet still within the public health system. The thesis asks how shared reading has affected the participants experience of their pregnancies and forthcoming birth, and based heron, discusses how shared reading can be related to the transition to motherhood together with the authoritative knowledge dominating the birth culture in the public health system in Denmark. The finds and interpretations are split into three themes. The first covers whether there exist collective experiences between the participants, arguing that despite their personal and motivational differences, the physiological state of being pregnant, creates collective elements to a degree. The next theme covers the role of the literature, arguing that the participants both have individual experiences with the literature and with the collective while reading. The last theme examines the participants experiences and argues how they find a community with like-minded people, making their transition to motherhood smoother. The thesis concludes that shared reading can function as a beneficial add on to a time in life, where people are mostly met with physiological examinations, and the transition to motherhood could benefit from a room where the unknown, the uncertain, thoughts and worries are welcome and facilitated for people with similar circumstances.